

Názory mladých dospělých na možnosti transgeneračního přenosu v současnosti

Bc. Romana Gerátová

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Romana Gerátová

Osobní číslo: H15983

Studijní program: N7501 Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Forma studia: prezenční

Téma práce: **Názory mladých dospělých na možnosti transgeneračního přenosu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k transgeneračnímu přenosu, tekuté modernitě a mladé dospělosti.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAUMAN, Zygmunt. Tekuté časy: život ve věku nejistoty. Praha: Academia, 2008. XXI. století. ISBN 978-80-200-1656-0.

BAUMAN, Zygmunt a David LYON. Tekutý dohled. Olomouc: Broken Books, 2013. ISBN 978-80-905309-1-1.

DYTRT, Petr. Modernita v otaznicích: tekutá modernita v textech Jeana Rouauda a Françoise Bona. Brno: Host, 2013. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7491-058-6.

STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie II: dospělost a stáří. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2017

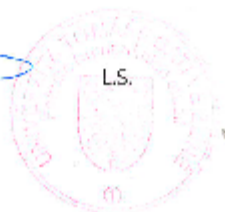
Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
ředitelka

Mgr. Jakub Hledík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.2.2012

.....
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování vědeckých prací;

2) Využití díla na jiné účely než účely výuky, diplomové, bakalářské a magisterské práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně poskytnutí opomínek a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kerox správa, způsob zveřejnění seznamů učinití práce vztah k dílu;

(2) Literární, výtvarné, fotografické a výtvarné práce oceněné soutěží a občanské musí být až nejvýše pět pracovních dní před konáním občanské soutěže a nezávislé výtvarní v učebních učebních prostředcích využit školou nebo není-li tak určeno, v učebních prostředcích využit školou, kde se má konat občanská práce. Každý si může za využitím práce postarat na své náklady výstupu, expozice nebo realizace.

(3) Přání, že občanské práce autor souhlasí se využitím učebních prostředků pouze takto zřetelně, že ovládá na výtvarném občanském

2) učebním č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právu souvisejícím s právem autorským a o ochraně učitelské práce (autorský zákon) ve smyslu poskytnutí právních předpisů, § 35 odst. 3

(3) Do práva autorského také vstupuje škola nebo škola či vyučovací zařízení, když-li učitel za účelem výuky nebo nepřímého εκπαιδευτικού nebo občanského prospěchu. Učitel nebo vyučující může být využit učitel nebo statutem ke využití školních nebo vyučovacího zařízení vyučujícího, jeho práce může být škola nebo škola či vyučovacího zařízení (škola či učitel).

3) učebním č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právu souvisejícím s právem autorským a o ochraně učitelské práce (autorský zákon) ve smyslu poskytnutí právních předpisů, § 40 školní učitel

(1) Škola nebo škola či vyučovací zařízení mají na občanských pracích právo neuznat-li škola učitelovy v učebním učebním (§ 35 odst. 3). Opatření o autorském právu učitelovi nebo občanského prospěchu, pokud se tyto osoby domnívají, že mají občanské prospěchu, jeho právo a souhlas. Ustanovení § 35 odst. 3 platí i nadále.

(2) Pokud-li občanské práce učitel nebo škola učitelovy nebo občanského prospěchu učitel, není-li to v rozporu s občanským právním předpisem škola nebo škola či vyučovacího zařízení.

(3) Škola nebo škola či vyučovací zařízení jsou občanské právní, aby jin autor občanského díla z využití jin občanského v občanském učebním učebním či poskytnutím školce podle odstavce 2 příměří přístupu na škola učitelovy, které se využitím díla vyučující, a to podle občanského práva do jejich občanského práva se příměří k výtvarnému domovnímu školce nebo školce či vyučovacího zařízení učitel občanského díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Diplomová práce se zabývá transgeneračním přenosem v dnešní „tekuté“ společnosti. Teoretická část je složena z tří kapitol. První kapitola je zaměřena na teoretické vymezení transgeneračního přenosu, druhá z kapitol pak na současnou společnost, a v třetí kapitole se naše pozornost orientuje na vymezení mladé dospělosti a jejich hlavních charakteristik.

Praktická část se skládá z rozhovorů, kdy výzkumným souborem jsou jedinci, nacházející se v období mladé dospělosti. Analýza je prováděna za pomoci Interpretativní fenomenologické analýzy, která umožňuje vstoupit do podstaty zkoumaných jevů.

Cílem této práce je pak zjistit, jak mladí dospělí vnímají transgenerační přenos, v souvislosti s „tekutou“ modernitou.

Klíčová slova: generace, mladá dospělost, názor, společnost, „tekutá“ modernita, transgenerační přenos

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

This diploma thesis deals with transgenerational transmission in today's "liquid" society. The theoretical part consists of three chapters. The first chapter deals with the theoretical definition of transgenerational transmission, the second chapter with contemporary society, and in the third chapter is our attention focused on the definition of young adulthood and their main characteristics. The practical part consists of interviews, where the research group are individuals who are in age of young adulthood. The analysis is carried out with the help of an Interpretative phenomenological analysis, which allows to enter into the essence of the investigated phenomena.

The aim of this work is to find out how young adults perceive transgenerational transmission in connection with "fluid" modernity.

Keywords: Generation, Young Adulthood, Opinion, Society, "Fluid" Modernity, Transgenerational Transmission

Ráda bych poděkovala PhDr. Heleně Skarupské Ph.D. za vedení mé diplomové práce, její rady a podporu během celého průběhu výzkumu.

Poděkovat bych samozřejmě chtěla také všem účastníkům výzkumu, kteří mi jej pomohli realizovat a bez kterých by nevznikl.

„Generace za generací musí začínat od začátku a poznávat svět znovu. Svět se mění tak rychle, že děti se nemohou učit od svých rodičů nebo rodiče od svých dětí. Generace jsou jak cizí kameny ztroskotané v čase.“

James Ramsay MacDonald

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 TRANSGENERAČNÍ PŘENOS.....	13
1.1 DEFINICE POJMŮ.....	17
2 „TEKUTÁ“ MODERNITA.....	22
2.1 ASPEKTY TEKUTĚ MODERNÍ DOBY.....	24
2.2 MODERNITA	27
2.3 SOCIALIZACE V „TEKUTÉ“ MODERNITĚ	28
2.4 „TEKUTÁ“ MODERNITA A MEZILIDSKÉ VZTAHY.....	30
2.5 „TEKUTÁ“ MODERNITA A ZAMĚSTNÁNÍ.....	32
2.6 „TEKUTÁ“ MÉDIA	33
2.7 „TEKUTÁ“ MODERNITA A ČAS	35
3 CHARAKTERISTIKA MLADÉ DOSPĚLOSTI.....	38
3.1 VÝZNAMNÉ MOMENTY MLADÉ DOSPĚLOSTI	39
Proměna kognitivních funkcí a emocionality.....	40
Socializace.....	40
Manželství	41
Rodičovství.....	43
Sexualita v mladém dospělosti	44
Profesní role	44
Prodlužování mladém dospělosti.....	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
4 DESIGN VÝZKUMU.....	48
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	49
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	49
5 POJETÍ VÝZKUMU	50
5.1 IPA? INTERPERATIVNÍ FENOMENOLOGICKÁ ANALÝZA.....	51
6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	53
6.1 JEDNOTLIVÍ ÚČASTNÍCI VÝZKUMU.....	54
7 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ – METODA SBĚRU DAT.....	56
7.1 OTÁZKY V ROZHOVORU	57
7.2 ANALÝZA DAT.....	59
8 INTERPRETACE A SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ	68

8.1	PRVNÍ ROZHOVOR – ZDENĚK (28)	69
8.2	ROZHOVOR DRUHÝ - LUCIE (28 LET)	74
8.3	ROZHOVOR TŘETÍ – ROMAN (27).....	80
8.4	ROZHOVOR ČTVRTÝ – DANČA (25)	86
8.5	ROZHOVOR PÁTÝ - MOŇA (30 LET)	91
8.6	ROZHOVOR ŠESTÝ – PAVEL (24).....	97
8.7	SPOLEČNÁ TÉMATA	103
8.8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	107
8.9	DISKUZE.....	108
ZÁVĚR		111
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		113
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		119
SEZNAM OBRÁZKŮ		120
SEZNAM TABULEK.....		121
SEZNAM PŘÍLOH.....		122

ÚVOD

Dnešní svět je plný změn. Rychlých změn, na které musíme být neustále připraveni a na něž musíme umět zareagovat. Žijeme v době ovládané technologií, zvykli jsme si komunikovat především přes virtuální prostor, každý den se setkáváme s inovacemi a věci, které byly pro dřívější generace běžné, se dnes pomalu ale jistě vytrácejí.

Moderní společnost postrádá dle Šubrta (2013) pevné základy, zaměřuje se především na konzum, je vysoce proměnlivá, ovládnutá globalizací a individualizací. Jsme odkázáni neustále se přizpůsobovat všemu okolo nás, vystavování nekonečné nejistotě a v našich životech nám chybí stabilita, jak konstatuje Bauman (2002b) a dále dodává, že rysy nynější společnosti by se daly popsat slovy chaos, pochybnosti a neustálá změna zvyklostí.

V současnosti, slovy Baumana a Lyona (2013), se všechny sociální formy rozpadají tak rychle, že se nestíhají ustálit. Rozpouštějí se životní vzorce, rozvolňují a diferencují se pravidla. Šubrt (2008) pak doplňuje, že to, co bylo dříve považováno za úkol společenského celku, je nyní rozdrobeno a přenecháno úsilí jednotlivců.

Dalším autorem, vyjadřujícím se k tomuto tématu je Dytrt (2013), zastávající názor, že nesejde na tom, co bylo, ale záleží na tom, co je nyní. Dnešní život dle něj vytěsnil vědomí minulosti a jejích chyb, ze kterých je zapotřebí se poučit. Jednotlivce zajímá pouze to, co může ovlivnit jeho momentální bytí, ať už jde o dosažené vzdělání, kariérní postup, osobní rozvoj nebo čisté životní prostředí. Člověk již nedokáže žít pro nic jiného, než sám pro sebe.

V teoretické části diplomové práce se nejprve zaměřujeme na vymezení transgeneračního přenosu a definici pojmů, vyskytujících se v naší práci. V další z kapitol je zmapovaná současná společnost, její charakteristické znaky a vlastnosti. Podstatné je pak pro nás také vymezení období mladé dospělosti, přesněji definování základních charakteristik, jak z hlediska fyziologických, tak psychologických změn této životní etapy.

Cílem empirické části práce je zjistit názory osob, nacházejících se v období mladé dospělosti, na problematiku transgeneračního přenosu a také názor na život v dnešní společnosti. Rádi bychom zjistili, zdali účastníci výzkumu společnost hodnotí opravdu tak, jak je dnes popisována a také, zdali hodnotí transgenerační přenos jako důležitý aspekt života ve společnosti.

Sociální pedagogika by se jistě měla, jako věda reagující na aktuální změny společnosti tímto tématem zabývat. Propojenost tohoto oboru a Diplomové práce existuje také v souvislosti s výchovou a vývojem dětí i mladistvých a rodinou jako takovou.

Pro náš výzkum jsem si vybrali jedince nacházející se v období mladé dospělosti a jak píše Stašová (2015), v případě, kdy se jedinci angažovaní v procesu formování mladé generace snaží přiblížit této části populace, je pro jejich poznání důležité pochopení toho, jaké procesy tuto novou generaci formují a jak se odrážejí v jejich postojích.

Mladou dospělost jsme pak do našeho výzkumu zařadili především z důvodu, že jedinci, nacházející se v této životní etapě, jsou současnými i budoucími předavatelí všech oblastí, kterých se transgenerační přenos dotýká a také jsou osobami, které se zásadně podílejí na tvorbě a formování současné i budoucí společnosti.

Diplomová práce na téma transgeneračního přenosu a „tekuté“ společnosti, může poskytnout jedinečný, originální pohled na tuto problematiku a z teoretického hlediska obohatit pohled jedinců mladé dospělosti na soudobou společnost.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TRANSGENERAČNÍ PŘENOS

Pojem transgenerační přenos nemá jednotnou definici a často se dá v literatuře téměř totožný význam najít pod rozličnými názvy.

Transgenerační přenos podle Hartla a Hartlové (2015) znamená přenos určitého jevu z jedné generace na druhou. Objevuje se například při výchově, kdy u týraných dětí bývá často nalézáno týrání v anamnézách rodičů. Ve starší publikaci Hartl s Hartlovou (2010) zdůrazňují propojenost tohoto pojmu jak s pozitivními, tak negativními jevy.

O transgeneračním přenosu hovoří také Tóthová (2011), která se ve svém díle odkazuje na Izjendoorna (1992), jenž tento pojem charakterizuje jako proces, jehož prostřednictvím jsou vědomě nebo nevědomě přenášeny vzorce chování z generace na generaci.

V odborných publikacích se však můžeme setkat i s jiným termínem a tím je kulturní transmise. Dle Jedličky (2015) představuje kulturní transmise předávání hodnot, norem a vzorců jednání z jedné generace na druhou, čímž je reprodukována kultura v následujícím pokolení. Prostřednictvím kulturní transmise si každá společnost zajišťuje kontinuitu a vytváří podmínky dalšího rozvoje. Pokud se však celý proces nepodaří realizovat úspěšně, může společnost stagnovat, nebo trpět nemalými ztrátami. Průcha (2010) pak dodává, že vykonavatelé kulturní transmise jsou nejčastěji matky, otcové, ostatní příbuzní, učitelé a vrstevníci. Mezigenerační transmise kultury, je však podle něj stále do jisté míry neobjasněná, přesněji řečeno není úplně známo, s jakou intenzitou a frekvencí se na transmisi kultury podílejí jednotliví vykonavatelé, jak trvalé efekty vyvolává transmise určitých složek kultury v mladé generaci, a taktéž, jak se jednotlivé národy a etnika odlišují ve specifičnosti kulturní transmise.

Při hledání významu transgeneračního přenosu, lze u Koláře (2012) najít pojem „transmise“. V jeho podání tento odborný výraz znamená přenos, předávání určitých poznatků starší generaci mladší, poučených nepoučeným a zkušenějších nezkušeným. V mnoha případech se jedná o přenos hotových a ověřených souborů poznatků.

V následujícím textu se pokusíme transgenerační přenos rozšířit o další informace. Vycházet budeme z již zmíněné Tóthové (2011), která se mu ve své publikaci podrobněji věnuje. Kořeny současného transgeneračního přístupu dle autorky sahají až k hlubinné psychoanalýze

Sigmunda Freuda. Myšlenka transgenerační transmise se zrodila prostřednictvím Freudových pojmů kulturního či fylogenetického dědictví, jenž jsou novým generacím předávány za pomoci transgenerační dynamiky paměťových stop.

Fylogenetická transmise, jak píše Tóthová (2011), vstoupila do popředí v roce 1933, kdy Freud ve spisu *New introductory lectures on psychoanalysis* potvrdil, že dětské superego není formováno obrazem skutečných ani imaginárních rodičů, ale je formováno intrapsychickou strukturou superega rodičů, které se tak stává mediátorem přenosu kulturního dědictví. Dětské superego tak není vymodelováno podle vzoru rodičů, ale formováno dle modelu superega jeho rodičů. Jejich obsahy jsou totožné a stávají se šířitelem tradic a vůči času odolných hodnot, které se touto formou přenáší z generace na generaci. Freud tím posunul důraz z přímých rodičovských intergeneračních identifikací na transgenerační vazbu s prarodiči, dávnými předky a mytickými postavami, nacházejícími se v historii rodiny. K představě tohoto fylogenetického dědictví se vrátil ve svém příspěvku *Moses and monotheism* z roku 1939, dle něhož je kulturní dědictví tvořeno intrapsychickými dispozicemi, i konkrétními paměťovými stopami zkušeností zděděnými předešlými generacemi.

Další autorkou, zabývající se tímto tématem je Faimbergová (2001), která studovala především vazby mezi generacemi a za nejnáchylnější k transgeneračnímu přenosu považuje tabuizovaná a promlčovaná rodinná témata. V souvislosti s přenosem mezi generacemi hovoří o intergenerační či mezigenerační transmisi – v užším smyslu o střetu generací. Tímto generačním střetem se dle Faimbergové rozumí konfrontace intrapsychických objektů odlišných generací, které jsou sraženy jedna do druhé a poté kondenzovány v novou časoprostorovou kvalitu.

Termín „střet generací“, který Faimbergová užívá, souvisí dle Tóthové (2011) s koncepty „sdíleného traumatu“ a „kolapsu času“, které byly představeny V.D. Volkanem a jeho kolegy v publikaci *The Third Reich in the Unconscious*, zajímající se o následky transgeneračního přenosu holocaustu na druhou a třetí generaci potomků obětí. Podle těchto autorů – Volkan, Ast, Greer (2002), které uvádí opět Tóthová (2011), mohou traumatizované osoby mnohdy nevědomě nutit své potomky řešit neukončené vývojové úkoly a obrazy, spojené s tímto sdíleným traumatem. Ty se poté stávají součástí toho, jenž se označuje jako transgenerační přenos.

Několik autorů v souvislosti s transgeneračním přenosem zmiňuje životní příběhy, které si utváří každá rodina a předávány jsou z generace na generaci.

Například Berne (1997) zastává na základě své analýzy životních příběhů názor, že všichni žijeme podle jistého vzoru, který je možné rozluštit z příběhů, které jsou okolo nás a které nám předávali jako dětem naši rodiče.

I Schützenbergerová (1998), na kterou se odkazuje Tóthová (2011), přichází s názorem, že každá rodina má příběhy, jenž může vyprávět, které jsou stále vypravované a budou převypravované. Má svá tajemství, mytickou historii a každý z nás tuto tradici dědí.

Trapková a Chvála (2004) pak k tématu rodinných příběhů doplňují, že každý rodinný příběh je dokonalou konfigurací rozvržení života v čase i prostoru, ukotvením v rozsáhlé síti sociálních kontextů a předchozích generací.

V návaznosti na toto téma zmiňujeme také rodinné systémy. Rodinný systém dle Hellingera (2007) představuje vzájemnou vědomou i nevědomou provázanost osudů členů rodiny tří až čtyř generací a zahrnuje v sobě i vyloučené, zapomenuté či neuznané postavy rodinné minulosti jako bývalé partnery rodičů nebo rodiče nevlastních sourozenců. Tóthová (2011) ještě přidává informaci, že ačkoliv je dědictví rodinného systému předešlých generací přenášeno po příbuzenské linii, nelze jej interpretovat pouze v biologické rovině. Hellinger (2007) působení rodinných systémů vnímá jako energetické stopy předešlých rodinných systémů přenášející se do dalších generací. Dle tohoto autora, je nejvýznamnějším dynamickým prvkem každého rodinného systému, systémový orgán rovnováhy, jenž se projevuje jako svědomí rodiny. Ve starší publikaci Hellinger spolu s ten Hövel (2004) předkládají, významnou roli hraje orgán zvláštní percepce, díky kterému už jako děti instinktivně víme, co máme dělat, nebo čeho se máme vyvarovat, aby nám byla dovolena sounáležitost s okolím.

Tóthová (2011) pak zdůrazňuje, že transgenerační dědictví rodiny je zapotřebí rozlišit na dvě rodové transmise: **vědomou** a **nevědomou**. **Vědomá transmise** je přenos všech verbalizovaných zkušeností předchozích generací, zděděných zvyků, tradovaných příběhů, rodinných mýtů a duchovních tradic. K vědomému přenosu patří všechny uvědomované aspekty rodinného dědictví, které rodinu implicitně či explicitně udávají do transgeneračního kontinua rodu.

Nevědomá transmise je naopak tvořena mnogogeneračním přenosem všech zkušeností rodinné minulosti, které jsou neukončené, neuzdravené nebo skryvané. V několika generacích za sebou se tak lze například setkat s tragickými úmrtími rodičů a nehod sourozenců, útěky nejstarších dětí, smrtelnými onemocněními apod., které pro samotné členy rodiny zůstávají na mapě rodinného života nečitelnými a neviditelnými skvrnami.

Společnou souhrou těchto dvou vrstev přenosu, si rodina dle autorky v průběhu životního cyklu v rámci svého emočního, psychosociálního a sémantického pole vytváří orientační těžiště toho, co je považováno za vedoucí k bezpečí a opakování známých vzorců, nebo v opačném případě vedoucí k odkrývání nejistých horizontů nových životních perspektiv.

Lze tedy říci, jak uvádí Matějček (1996), že ve výchově platí, že člověk má tendenci aplikovat svou vlastní zkušenost, třeba i negativní na druhé. Naše rané zkušenosti výrazně spoluručují naše budoucí rodičovské chování. Uplatňují se v něm rodičovské postoje, které musí ujit dlouhou strastiplnou cestu z hloubi vlastního dětství až do doby, kdy budou moci být uplatněny ve výchově vlastního dítěte. Je pravděpodobné, že co člověk během svého vývoje s láskou získá, tak také s láskou předá další generaci. Je to tedy jakýsi koloběh mezi lidskými generacemi.

Co se vývoje osobnosti týče, Stašová (2015) operuje s výrokem Pessa, kdy dle něj každý jedinec disponuje vrozeným genetickým plánem. Tento plán ho směřuje k autonomii, k předávání života dalším generacím, k možnosti vést šťastný život. „*Genetický plán se realizuje v mezilidské interakci ve všech variantách spojení:*

- *spojení se sebou samým,*
- *spojení s ostatními,*
- *transcendentní spojení s tím, co nás přesahuje.*“

Spojení se sebou samým, na něž autorka upozorňuje, umožňuje prožívat své myšlení a emoce. Ovšem ne všichni mohou mít trvalé spojení se sebou. Je-li však prostředí, kde jedinec vyrůstá, obklopeno laskavými a akceptujícími lidmi, má možnost poznat složky své osobnosti a být s nimi v souladu. Pokud jsme spojeni se sebou samým a známe své tělesné, emocionální a myšlenkové procesy, můžeme být hluboce spojeni s druhými lidmi a být s nimi v uspokojivé interakci. To, co nás přesahuje, jsou zážitky spravedlnosti a spojení s universem.

Jak zmiňuje Stašová (2015), podle Pessa, Boyden-Pesso a Vrtbovské (2009), je člověk vrozenou genetickou přirozeností veden k tomu, aby vše, co vykonal, dělal správně, aby vše, co dělá, fungovalo a bylo dokončené. Samotná realizace se děje buďto v podobě exkluzivní (spravedlnost zahrnující jedince samotného) nebo inkluzivní (spravedlnost pro všechny). Například, k tomu, aby děti dokázali realizovat spravedlnost, jim dopomáhá vzájemná interakce s jejich vrstevníky.

1.1 Definice pojmů

Pro účely naší diplomové práce je důležité vydefinovat několik pojmů, které se pojí k transgeneračnímu přenosu. Jedná se především o pojmy, vztahující se k praktické části naší práce. Přiblížíme si pojmy: názor, hodnoty, chování, tradice, zvyk, styl, generace, způsob a kultura.

Názor

Názor Kolář (2012) vnímá jako osobně logicky zdůvodněný a emocionálně podložený postoj k fenoménům, lidem, jednání a chování, ale i k myšlenkám, idejím, společenským procesům a institucím. Vyjadřovaný je za pomoci jednání, chování, zaujímání postojů, či slov a představuje důležitý faktor v procesech vzdělávání a výchovy. Názory jsou ovlivněny vždy i životními zkušenostmi člověka, souvisejí taktéž s potřebami jedinců a možnostmi jejich uspokojování. Názory si utváří jedinec již v dětském věku, ovšem jsou silně ovlivněny lidmi z jeho nejbližšího okolí.

Hodnoty

Jandourek (2012) popisuje hodnoty jako ideje, jenž se týkají toho, co je žádoucí a správné. Jsou jedním ze zdůvodnění, proč se člověk chová tak, jak se chová. Hodnoty jedinců se mohou velice lišit. To, co jedni vnímají jako dobré, ostatní mohou zavrhnout a naopak. Kolář (2012) pak píše, že hodnoty jsou založeny na potřebách jednotlivce, skupiny i celého společenství. Pod tento pojem se dá zahrnout vše, co přináší uspokojení. V užším smyslu jej lze vnímat jako základní kulturní kategorie, které odpovídají našim normám, vyšším ideálům, ideálům sociálním, estetickým a mravním. Hodnoty představují produkty lidské aktivity a vznikají lidským hodnocením. Jejich tvorbu lze ovlivnit výchovou.

Grusec a Goodnow (1994), na které se odkazují ve své publikaci Stašová, Slaninová, Junová (2015) uvádějí, že úspěch mezigeneračního přenosu hodnot závisí na dvou skutečnostech - na správnosti a přesnosti přijímání rodičovských sdělení dětmi a na přijetí či odmítnutí sděleného obsahu. Přijímání rodičovských sdělení záleží na tom, zda dítě vnímá činy rodičů jako adekvátní jejich přestupkům, zda je rodičovské sdělení důvěryhodné a zda je minimální ohrožena autonomie dítěte.

Chování

Chování Jandourek (2012) líčí jako patrný jev prožívání, jenž lze rozdělit na instinktivní, návykové a rozumové. Je odpovědí na změny okolí. Chování můžeme dělit na prosociální,

asociální a antisociální. V běžné komunikaci bývá často zaměňováno s pojmy jednání nebo činnost. Chování sociální ukazuje na společenskou podmíněnost lidských aktivit, zejména pokud se jedná o vliv morálních hodnot.

V psychologickém významu je pak z pohledu Průchy a Vetešky (2014) chování chápáno jako komplex různých činností člověka, pro různé účely a v různých životních situacích. Jedná se o tři typy činností jedince:

1. činnosti instinktivní, které jsou vrozené,
2. činnosti návykové, získané bezděčným učením a nápodobou,
3. činnosti rozumové, získané záměrným učením a organizovaným vzděláváním a výcvikem.

Tradice

Kutnohorská (2013) pojímá tradici jako předávání - nejčastěji mezigenerační předávání schopností, mravů, obyčejů, či poznání v rámci kultury, případně skupiny. K tomuto Jandourek (2012) doplňuje, že tradice předává záležitosti, jenž se týkají techniky, jazykových zvyklostí, či hodnotových představ. Vyjadřuje vazbu společnosti, skupiny i jedince na výkony, které jsou dosažené minulými generacemi. Díky tradicím a historické paměti lze tedy volit jednání, které se v minulosti osvědčilo. Autor pak k tomuto pojmu ještě dodává, že společnost je možné členit podle toho, do jaké míry čerpá z tradice. Moderní společnost pak bývá považována za méně poplatnou tradici, než společnosti starší/dřívější.

K tradici se vyjadřuje taktéž Giddens (2003). I dle něj představuje určitou rutinu. Je to však vnitřní rutina, nikoli samoučelný zvyk. Významy rutinních činností vychází z respektu či úcty k tradici a ze spojení tradice s rituálem. K modernitě patří podle tohoto sociologa protikladnost vůči tradici. V tradičních kulturách se ctí minulost a symboly, které obsahují, čímž je rozvíjena zkušenost generací. Tradice je tedy prostředek zacházení s časem i prostorem, který každou činnost nebo zkušenost umísťuje do kontinuity minulosti, současnosti a budoucnosti, jenž jsou naopak na druhé straně strukturovány stále se opakujícími praktikami pospolitosti. Tradice však není zcela statická, jelikož každá nová generace musí být znovuvyvořením toho, jak tato generace přebírá kulturní dědictví od generace předcházející. Tradice neklade příliš velký odpor změně, za podmínky, že v jejím kontextu existují nějaká oddělená časová a prostorová ohniska, v návaznosti na které může změna nabýt určité smys-

luplné formy. Schvalovat nějakou praktiku jen proto, že je tradiční, již nestačí, avšak i v nejmodernějších společnostech tradice stále hraje svou úlohu. Nicméně tato role je méně významná, než se domnívají autoři, jenž svoji pozornost upírají na integraci tradice s modernitou v současném světě.

Ve starší publikaci, s ohledem na strukturaci času v tradičních kulturách, mluvil Giddens (1998) o reverzibilním čase. Čas těchto kultur se řídil principem opakování, díky němuž minulost ani budoucnost nejsou chápány jako diskrétní fenomény odtržené od probíhající přítomnosti. Tradice tak dle zmiňovaného sociologa přispívá k ontologickému bezpečí tou měrou, jak udržuje důvěru v kontinuitu budoucnosti, minulosti i současnosti.

Zvyk

Zvyk je termín, který je užíván v několika významech, jak konstatuje Geist (1992). Podle tohoto autora slouží k označení návyku, stereotypu, sociální zvyklosti. V množném čísle zahrnuje tento pojem mravy, obyčeje a chování. Mnohdy jsou v užití tohoto výrazu hranice jeho významu tak prostupné, že k němu nelze jeho význam přiřadit.

V psychologickém slovníku uvádí Hartl (1993) pojem „návyk“ a odkazuje se na amerického psychologa G.W.Allporta, který jej definuje jako integrované systémy podmíněných reakcí, či generalizované reakce na situace, které jsou si podobné a často se opakující. Některé zvyky jsou kulturně historicky podmíněny a mají podobu obyčejů, tradic, konvencí apod.

Styl

Styl Maříková (1996) pojí s jasně patrnými rysy, s výrazovou svébytností a konzistentností, vyvolávající v jistém společenském prostředí nápodobu a sloužící jako vzor. Styl se vždy váže na určitý společenský jev, chování, jednání nebo činnost.

Styl kognitivní

Hartl a Hartlová (2010) pod tímto pojmem nacházejí charakteristický způsob, kterým člověk třídí, vnímá a ukládá informace, taktéž kterým rozhoduje, myslí a řeší problémy. Je jedinečný pro každého člověka a vychází z životních zkušeností a předchozího učení.

Životní styl

Tento termín označuje slovy Průchy a Vetešky (2014) typický způsob jednání a chování, charakteristické struktury norem, postojů a hodnot u jednotlivce samotného, nebo u celé sociální skupiny (rodina, parta přátel apod.).

Generace

Generaci pojímá Jandourek (2012) jako uskupení spřízněných věkových skupin. Je to velká skupina osob, jejíž členové jsou spojeni stejným způsobem myšlení a prožívají významné momenty svého života ve stejných historických a kulturních podmínkách. Tento odborný výraz lze vymezit různými způsoby. Jeden způsob může být dán kalendářním věkem. Jedná se tedy o jedince, kteří se narodili přibližně ve stejné době, přičemž trvání jedné generace se určuje přibližně dvaceti nebo třiceti lety. Jde v podstatě o dobu mezi skutečnostmi, kdy měla potomstvo matka a její dcera. Zde tedy hovoříme o rodinné generaci. Jiným pojmem je pak kulturní generace. Je to skupina lidí, která v sobě zahrnuje jedince v různém věkovém rozmezí, avšak žijící ve stejném období a mající stejnou a silnou životní zkušenost. Takto lze mluvit o „válečné generaci“, kdy muži různého věku společně pobývali na frontě. Mohou se tak odlišovat od svých vrstevníků, kteří těmito zkušenostmi nedisponují. Lze říci, že z biologického hlediska může existovat několik generací, ale pokud ve společnosti nedochází ke značným změnám, nemáme větší počet generací kulturních.

Pohled na generaci ze sociologického hlediska nabízejí Sak a Kolesárová (2012), kdy generaci popisují jako velkou společenskou skupinu, jenž je zformována výraznou společenskou událostí a souhrnem změněných společenských podmínek, které utvářejí jedinečné generační společenské klima.

Způsoby - způsob chování

Určitý způsob chování spojuje Kolář (2012) se sociálními rolemi člověka. Toto chování bývá často účelné, situačně podmíněné a adaptivní.

Kultura

Jandourek (2012) zaujímá na kulturu pohled jako na úhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek lidí, žijících na určitém území v určité době. Kultura mívá však i jiné významy. Může se týkat jak celé společnosti, tak pouze jedné skupiny. Může být označením také pro souhrn symbolických obsahů a systémů v daném společenství (věda, umění, náboženství). Tento pojem se také pokouší naznačit, že lidé se neřídí pouze pravidly danými přírodním zákonem, ale vytvářejí si svůj vlastní svět, odlišný od přírody. V širokém významu lze za kulturu považovat vše, co vytváří člověk. Vališová (2011) pak dává kulturu do spojitosti s výchovou a vzděláním. Svět kultury je podle ní zapotřebí učinit srozumitelným a přenášet jej ve formě dědictví z generace na generaci. Jde o udržení tradice vědění, o velké množství teorií a poznatků, o soubor základních norem a hodnot, vzorců chování a

obyčejů, do kterých je zapotřebí novou generaci uvést, aby byla schopna si ji osvojit a přijmout jako součást svého lidského bytí.

Osvaldová a Kopáč (2016) si povšimli, že zrychlený životní styl a nynější krizové jevy ve společenském životě, především v ekonomice, vedou k přehlížení důležitých kulturních hodnot a k omezování kulturních potřeb. Lipovetsky (2008) pak zaznamenal úpadek umělecké tvořivosti. Záměrem dnešní kultury je dle jeho názoru vytvářet stále něco nového, co je pak ale v konečném důsledku něčím stále stejným, stereotypním a nudným.

Následuje kapitola, osvětlující tekutou modernitu a přibližující životní oblasti, kterých se tekutá modernita nejvíce dotýká.

2 „TEKUTÁ“ MODERNITA

„Tekutá“ modernita je sociologický pojem, s nímž jako první začal operovat sociolog světového ohlasu Zygmunt Bauman k popisu současné společnosti a jejich změn. Zajisté je zapotřebí si tohoto významného člověka blíže přiblížit a představit jeho eminentní zásluhy v oblasti sociologie, o které se ve svém životě postaral.

Zygmunt Bauman byl podle Šubrta et al. (2007), významný sociolog, narozený v Polsku, od sedmdesátých let trvale žijící ve Velké Británii. Do roku 1990 působil na univerzitě v Leedsu, kde získal titul profesora sociologie. Od již zmiňovaných sedmdesátých let také hostoval na spoustě dalších univerzitách v Evropě i celém světě – Berkeley, Yale, Kodaň apod. Díky svému nevšednímu pohledu na sociální realitu, bystrým postřehům, čtivému psaní a velké pili se Zygmunt Bauman rychle stal jedním z nejvýznamnějších analytiků soudobé společnosti. Ve své tvorbě byl Bauman ovlivněn především takzvanou „velkou triádou“, kterou tvoří italský politický myslitel Antonio Gramsci, který mu ukázal co studovat. Dále německý sociolog George Simmel, který Baumanovi napověděl, jak psát a jak přistupovat k sociální realitě. Triádu pak uzavírá Baumanova manželka Janina, která mu pomohla pochopit, že sociologie má smysl pouze tehdy, napomáhá-li humanitě. Významné byl ovlivněn také Karlem Marxem a Maxem Weberem, na jejichž díla navázal a zároveň se k těmto modernistickým vizím společnosti kriticky postavil. Reagoval samozřejmě také na soudobé myslitele zabývající se analýzou postmoderní společnosti – Anthony Giddense, Ulricha Becka, Richarda Senetta, či Pierra Bourdieu. V oblasti sociologie jej silně oslovilo Millsovo pojetí sociologie jako kritické a hodnotící vědy, jejímž úkolem je učit jedince kritickému pohledu na sociální realitu a burcovat je k aktivnímu zapojení se do společenského života. Celým Baumanovým dílem se vine otázka etiky a morálky a promítá se i v jeho dílech analyzujících proměny současného světa a jejich dopad na celkovou situaci, změny každodennosti a utváření nových životních stylů. Ačkoli Baumanovo sociologické uvažování vyrostlo na základech marxistického přístupu symbolizujícího modernistický přístup ke světu, ve svém celoživotním díle se proti tomuto přístupu kriticky stavěl. Jeho úvahy o postmoderním světě vznikly z celoživotní osobní zkušenosti, která se pojí s hlubokými odbornými znalostmi a reflektována je formou důkladné sociologické analýzy. Bauman vede čtenáře k zamyšlení se nad svým životem i okolním společenským děním a říká, že základem budování lidského společenství, jsou porozumění a otevřenost vůči druhým lidem. Jistě je důležité také uvést, že roku 2002 mu byl udělen čestný doktorát Karlovy univerzity za celoživotní dílo. Při této

příležitosti věnoval české sociologické komunitě svoji soukromou knihovnu a osobně se setkal s tehdejšími prezidentem Václavem Havlem, kterému vyjádřil obdiv za spojení života filozofa a státníka. V ČR spolupracoval s Miloslavem Petruskem, který přeložil a editoval mnoho jeho prací. Bauman zemřel na počátku roku 2017 ve věku 91 let.

V následujícím textu se již zaměříme přímo na zdůvodnění toho, proč Bauman současnou společnost pojmenoval přídavným jménem „tekutá“.

Šubrt (2008) konstatuje, že pro vyjádření profilu současné epochy považuje Bauman za nejvhodnější metaforu tekutosti či kapalnosti proto, že vzorce společenských a výrobních vztahů dnes ztrácí svůj pevný tvar a přecházejí do podoby tekutosti, měnivosti a poddajnosti. Jejich povaha je podobná povaze kapalin, které na rozdíl od látek pevných nedokáží udržet svůj tvar a je těžké je zastavit. Překážky, jenž jim zatarasí cestu - obtékají, rozpouštějí, prosakují, nebo odnášejí s sebou.

Přímo dle samotného Baumana (2008) nastal stav, kdy sociální formy již nadále nemohou zachovat stejný tvar po delší časové období, protože se rozpadají a rozpouštějí tak rychlým tempem, že nestačí být ustanoveny, ani ustáleny. Formy, které slouží jako referenční rámce lidského jednání a dlouhodobější životní plány, nemají dostatek času ke zpevnění a jsou tak prakticky neuskutečnitelné. Tuhle tézi Bauman spolu s Lyonem (2013) doplňují o další zjištění, a to takové, že velkou rychlostí se rozpouštějí i symboly, významy a instituce moderního života, které byly dříve pokládány za samozřejmé.

K typickým rysům tekuté modernity podle Šubrt (2008) patří radikální rozpuštění všech omezení pro individuální svobodu jednání a výběru, deregulace, flexibilizace a liberalizace. Dále pak iluze víry, že cesta, po které postupujeme, má nějaký konec, že existuje stav dokonalosti, k němuž se dospěje zítra, v příštím roce, nebo příštím tisíciletí. A nakonec také opuštění představy o kolektivních schopnostech a vlastnostech lidského druhu a lidského rozumu. To, co bylo dříve pokládáno za úkol společenského celku, je dnes rozdrobeno, individualizováno a přenecháno do rukou jednotlivců.

Bauman (2002) v knize *Tekutá modernost* uvádí, že se „tekutost“ odráží v trojitě lidské zkušenosti:

- „**Nemám** zajištěnou svou pozici, práva a živobytí (nejistota ohledně přítomnosti);
- **Nevím**, co semnou a se světem bude zítra (nejistota ohledně budoucnosti);
- **Bojím se** o svoje tělo, o svou osobnost, o svůj majetek, o své sousedství a komunitu.“

Bauman (2002) pak ve stejné publikaci dodává, že nás značně obklopuje nejistota, která je však nejistotou zcela jinou, než jakou byla dříve. Je to nejistota, kterou musíme snášet osaměle. Třídní solidarita ztratila své opodstatnění.

Ke znejistění lidské situace, jak uvádí Šubrt (2010), vedou především flexibilita práce a organizace, informační chaos, degenerace politiky, ekonomiky a úpadek důvěry v expertní systémy. Kubátová (2010) k tomuto tématu pak ještě dodává, že v tomto světě se již nikdo nemůže cítit skutečně jistě a tato nejistota vede k netoleranci vůči všemu, co stojí v cestě naší touze. Důsledkem nejistoty je dle jejího názoru fakt, že lidé stále častěji volí strategii okamžitého uspokojení svých potřeb a tužeb, protože netuší, co přinese zítřek. Ve světě, kde je budoucnost nejasná, nemají lidé pocit, že má smysl klást si příliš vzdálené a velké cíle, vzdát se části svých osobních zájmů ve prospěch kolektivu a obětovat přítomné pro budoucí blaho. Konečný cíl životní cesty již neexistuje. Směr si nelze dopředu naplánovat, vše se příliš rychle a neustále mění. V „tekuté“ společnosti je téměř nemožné najít hlavní bod nebo dominantní vzorec života. Neexistuje jeden vzorec ale nekonečně mnoho vzorců, v nichž je těžké se zorientovat. Tato autorka pak ještě uvádí další rysy, které se dají současné společnosti přiřknout. Jsou jimi neregulovanost, rozptýlenost a roztržštěnost.

Ovšem Bauman (2002a) v knize *Úvahy o postmoderní době* upozorňuje i na to, že určité rámce, o které se lidé vždy opírali, nezmizely úplně, avšak nejsou konstantní, tak jako tomu bývalo dřív. To v další práci – *Tekuté časy* (2008), doplňuje o poznání, že naše životní vyhlídky a naděje jsou vratké, stejně tak jako zaměstnání a instituce, které nám ho poskytují, i jako partneři a přátelé, či naše postavení, které si užíváme v rámci širší společnosti a sebe-důvěra a hrdost, jenž z toho plynou.

2.1 Aspekty tekuté moderní doby

V této podkapitole si objasníme jednotlivé aspekty tekuté modernity, jak je vymezil Bauman a další autoři je v průběhu doby doplňovali. Jedná se o tyto aspekty: pokrok, aspekt jednotlivce a individualizace, prázdnota, identita, vítězství chaosu a globalizace.

Pokrok

Myšlenku pokroku rozpracovává Dytrt (2013) a uvádí, že pokrok nutí člověka neustále přetvářet svůj život a snažit se stát „novým“ a „lepší“ . Moderní život je nikdy neukončeným úkolem a práce na něm nikdy nesmí přestat. V pozdně moderní době se na pokrok pohlíží s

jistou nedůvěrou jako na něco, co již postrádá svůj smysl, jelikož nevede k dokonalosti, k lepší lidské společnosti, ale omezuje se jen na danost, na vlastní smysl „přežívání“.

Jednotlivec a individualizace

Dytrt (2013) k této oblasti udává, že je individualizace jedním z hlavních rysů moderní doby a jedinec se osvobozuje ze společenského určení, které mu bylo přiděleno, nebo které zdědil při narození. K této tématice se vyjadřuje i Bauman (2008), který shledává, že odpovědnost za řešení matoucích situací se přenesla na konkrétní jedince – od nich se očekává, že se budou „svobodně rozhodovat“ a že ponесou a budou schopni nést následky svých rozhodnutí. Za přednost, která představuje výhody pro jedince, není považována konformita, ale flexibilita, tedy připravenost rychle měnit taktiku a dokázat se zbavit jakýchkoli závazků. Dytrt (2013) ještě doplňuje fakt, kdy se v nynějších časech „tekuté modernity“ rychle rozpadávají místa, kde by se člověk mohl usadit a kam by se mohl dopracovat a nelze je tak použít jako určité životní cíle. Místo jedince ve společnosti postrádá stabilitu. Lidé jsou v dnešní době „neukotvení“, netuší, kam mají směřovat. Velké společenské projekty došly do stavu rozložení a společenské normy a identity se rozpadly. Nahradil je kult svobodného nakládání se svým osudem a vlastní identitou, se svou rodinou, náboženstvím, sexualitou, módou, sportem i politikou. Klesá počet sňatků, roste počet rozvodů, rodin s jedním rodičem a nemanželských dětí. Dochází také k individualizaci chápání pohlavní rozrůzněnosti, proces individualizace společnosti způsobil promíchání sexuálních identit. Ženy se čím dál víc zaměřují na kariéru a muži pečují o svůj zevnějšek. Pro většinu jedinců tak z pohledu tohoto autora, začíná být stále složitější nalézt ve světě své místo a vybudovat si svou identitu.

V knize *Individualizovaná společnost* se Bauman dle Šubrta (2007), věnuje samostatně problému narůstající individualizace a rozebírá její důsledky pro sociální integraci a vytváření společenského konsenzu. Ukazuje, že lidé ke svému životu potřebují nejen svobodu, ale i bezpečí. Při zanedbání jedné z těchto složek dochází k utrpení a frustraci.

Prázdnota

I k tomuto aspektu se Dytrt (2013) vyjadřuje a poznamenává, že touha po vybudování identity ve spoustě případů vede k zoufalé prázdnotě. Nezáleží na tom, co bylo, značnou váhu má to, co je nyní. Každodenní život vytlačil povědomí o minulosti a jejich přestupcích, ze kterých je nutné se poučit. Nyní zajímá jednotlivce spíše než historické ideály to, co může bezprostředně ovlivnit jeho bytí zde. Může jít o vzdělání či kariéru, profesní zodpovědnost, osobní rozvoj, nebo čisté životní prostředí. Vzniká i potřeba dobrovolnictví, dobročinnosti a

nzájem o ekologické problémy. Ovšem tohle je pouhým odrazem jistého nového druhu be-
zbolestné morálky, jenž nezná obětování se pro druhého nad rámec svého pohodlí.

Identita

Také k oblasti identity se nejvýstižněji vyjadřuje Dytrt (2013), když uvádí, že o krizi identity se například ještě před padesáti lety mluvilo pouze v souvislosti s duševně nemocnými lidmi, nebo s mladými lidmi, jenž v jisté části svého vývoje trpí bezradností, dokud nepomine přirozeně ve věku dospělosti. „Tekutá“ modernita způsobila, že především u moha dnešních adolescentů se krize identity stala běžným pocitem a identitu je téměř nemožné si udržet. Dnešní člověk nesvívá již osud pevně ve své moci, všechny opěrné body, které se vyskytovaly v jeho životě, jsou křehké a chatrné. Mnohá nebezpečí mají kolektivní charakter, ovšem na každého člověka dopadají jako individuální problém, který je nutno řešit pouze individuálním úsilím. Identita má být pro moderního jedince domovem, kde se lze bezpečně ukrýt před zindividualizovaným a rychle se globalizujícím světem.

Vítězství chaosu

Rovněž téma chaosu je nejlépe vyjádřeno Dytrtem (2013). Podle něj by se dala současnost popsat jako absence řádu a pravidel. Existence bez důvodu, která byla v moderních časech pro člověka zahanbující, je dnes vystavována na obdiv a žádaná ze všech stran, kvůli tomu, že charakterizuje individuální, rozvinutou svobodu.

Globalizace

Hodnoty jako rovnost, demokracie a lidská práva se opět slovy Dytrta (2013) pomalu vytrácejí. Tento autor dále doplňuje, že nová globální společnost je charakterizována tím, že je schopna pobývat v tomto nepořádku a dokáže rozkvétat i v síti chaosu. Vyznačuje se také způsobilostí neustrnout pouze na jednom místě a ochotou obětovat to, co člověk vytvořil. Úspěšnou bytostí je ten, kdo je flexibilní. Není možné, jak podává Bauan (2008), aby se cokoli, co se kdekoli na světě odehraje, neproniklo do našeho vědomí. Cokoli, co se přihodí na jednom určitém místě, má vliv na životy lidí kdekoli jinde. O ničem nemůžeme říct, že se nás to netýká. Šubrt (2008) se pak odkazuje na Baumana. Ten shledává, že globalizace spojuje, ale i rozděluje. Vedle rozvíjejících se dimenzí financí, obchodu, podnikání a informačního toku se do pohybu dává proces „lokalizace“ – přimknutí k určitému místu. Jde o úzce propojené procesy, které diferencují existenční podmínky velkých skupin a dokonce i celých populací.

2.2 Modernita

Pro účely naší práce je jistě důležité vydefinovat si také, co znamená samotná modernita. Pod tímto pojmem se pravděpodobně většině lidí vybaví slova jako technika, průmysl, nové možnosti, změny, rozvoj trhu apod. Ovšem pod tímto termínem se nachází mnohem víc, což je patrné z následujícího textu, kde lze jasně vyčíst, že každý autor má na modernitu trochu odlišný názor a nachází v ní nové skutečnosti, kterých si ostatní autoři nepovšimli.

Pro pojmenování současné fáze lidského vývoje literatura většinou používá slovo „modernita“, jak konstatuje Tomeš (2008). Tento název dle něj charakterizuje dobu nových myšlenek, životního stylu a výrobních procesů od 18. století. Pro určitou část myslitelů však ztrácely dílčí aspekty modernizace půvab a tak vyhlásili éru postmodernity. Modernita „teče“ časem od nepaměti. Podstatné novosti však nejsou zkušenostmi pouze našeho věku. Nemalé změny v životních způsobech lidstva lze spatřovat již od dob, kdy člověk dokázal žít jen z darů přírody jako lovec nebo sběrač plodů.

Jiný pohled na modernitu poskytuje Martuccelli (2008). Dle něj je především označením pro současnou společnost a přítomný čas, ale orientuje se také na odpovědi na znepokojivé otázky. Na jedné straně je současnost nejvyšší hodnotou oproti minulosti, avšak zároveň se vědomí přítomnosti nepřestává vytvářet v komplikovaném vztahu k minulosti. Na straně druhé, modernita vyjadřuje svůj odstup od jediné přítomnosti a vyzdvihuje tak nesoudobost současníků.

Zygmunt Bauman stejně jako Ulrich Beck zastával dle Kellera (2007) názor, že modernita prochází dvěma zcela odlišnými stádii a opakuje tak vlastně Beckovo stanovisko. Namísto pevné modernity nastupuje modernita „tekutá“, která je obdobou Beckovy druhé modernity. Rozdílnosti mezi oběma stádii spočívá v tom, že pevná systémová organizační struktura je nahrazena proměnlivým síťovým uspořádáním. Keller (2007) dále přidává, že příčinu tohoto zlomu Bauman shledal ve změně strategii podnikání a v přechodu od lokálně vázaného průmyslového kapitálu ke globalizovanému finančnímu kapitálu. Přesun od „pevné“ k „tekuté“ modernitě je přechodem od těžkého k lehkému kapitalismu. V minulosti na sobě byly práce a kapitál závislé, dnes se kapitál jednostranně své závislosti na práci zbavil a určuje požadavky. Důsledkem pak je, že mizí jednota kolektivně prosazovaných cílů a na vzestupu jsou individuální strategie.

Důležité je zdůraznit soubor diskontinuit pojících se s moderní dobou, na což upozorňuje Giddens (2003). Tento britský sociolog připomíná, že způsoby života vytvořené modernitou

člověka odvedly od všech tradičních typů sociálního řádu. Změny související s modernitou jsou daleko větší, než jaké se odehrály v předcházejících obdobích. Diskontinuita odlišující moderní sociální instituce od tradičních sociálních řádů se dá vymezit za pomoci několika rysů. Jedním je rytmus změny, který modernita uvádí do pohybu. V podmínkách modernity je rychlost změny naprosto nezvyklá. Nejzřetelnější jsou tyto změny pochopitelně v oblasti technologie, prostupují však i všemi ostatními oblastmi. Další z diskontinuit se váže na rozsah změn. Různé oblasti světa jsou vtahovány do vzájemných souvislostí a vlny sociálních přeměn se tak srážejí téměř na celém zemském povrchu. Třetí změna se pak týká svébytných povah moderních institucí. Některé moderní sociální normy nenajdeme v předcházejících historických obdobích – politický systém národního státu, postupující komodifikace výrobků, námezdní práce apod. Jiné mají s dříve existujícími sociálními řády pouze druhovou vazbu. Například města. Moderní města do sebe často zahrnují tradiční města, což může budít dojem, že z nich vzešla. Avšak moderní urbanistický systém je uspořádán podle principů, které jsou značně odlišné od těch, které v dřívějších dobách oddělovaly venkov od předmoderních měst. Změny, ke kterým došlo za poslední tři až čtyři století – tedy během krátkého času, byly tak rozsáhlé a dramatické ve svém dopadu, že naše vědění o předcházejících obdobích přechodu, nám klade překážky porozumět těmto změnám.

2.3 Socializace v „tekuté“ modernitě

Socializace je zajisté jedním z nejpodstatnějších procesů v lidském životě. Není pochyb o tom, že k ní dochází i dnes, ovšem má poněkud jinou podobu, než jakou mívala u předešlých generací. Zdá se, že na dnešní děti je kladeno víc nároků, setkávají se s vícero druhy prostředí a již od malého věku se musí naučit žít v chaotické, špatně čitelné době.

Je také všeobecně známo, že společnost, v níž nedochází k předávání základních norem a hodnot nadcházejícím generacím, se obvykle rozpadá.

Stašová, Slaninová, Junová (2015) zmiňují skutečnost, kdy se nyní dospělí jedinci setkávají s generací, která vyrůstá v krajně odlišných podmínkách, než tomu bylo za dob jejich mládí. Generační kontext výchovného procesu i procesu socializace, se mění v souvislosti s rychlými změnami společnosti, zvláště v kontextu medializace, komputelizace, digitalizace, aktivit v kyberprostoru, nových možností navazování sociálních vztahů a utváření komunit mimo dosah každodenních sociálních útvarů.

Tytéž autorky podávají informaci, že socializace bývá často chápána jako enkulturace, což koreluje s potřebou zasadit vrůstání jedince do konkrétní společnosti a do konkrétní historické doby. Socializační proces se odehrává za pomoci mezigeneračního přenosu, který mimo jiné zahrnuje přípravu na plnění sociálních rolí v určité pozici a profesi. Proto je důležité uvědomit si a zaměřit se na to, jaká je kultura, do níž dítě vstupuje. Jaké jsou vztahy, hodnoty, motivace, vzory a způsoby chování, které jsou akceptované a sdílené jejími členy. Společnost je nestálá, nestabilní, nejistá, plná změn a takovéto prostředí působí na dnešní děti a mládež a odehrává se v něm jejich socializace. Na socializaci se samozřejmě podílí spousta činitelů – rodina, škola, vrstevníci, média. Modernita je však charakteristická tím, že různorodé socializační činitele vytvářejí v mnohých případech protikladné socializační tlaky. Z tohoto důvodu je nutné socializaci chápat taktéž jako proces, ve kterém se jedinec musí s tlaky různých socializačních činitelů vyrovnávat a sociálně kreativně je zvládat. Významnou rolí v procesu socializace je také utváření identity, schopnost stanovit si životní cíl a utvořit zodpovědnost vůči sobě a ostatním.

Dítě si internalizuje svět svých rodičů jako jediný možný svět, což zdůrazňují Berger s Luckmannem (1999). Na důležitost identifikace v procesu internalizace pak upozorňují Stašová, Slaninová, Junová (2015). Tyto dva procesy se podle autorek nemohou odehrát jeden bez druhého. V průběhu socializace a výchovy v rodině nedochází k jednoduchému předávání norem, hodnot a zvyků společnosti, ale zejména k tomu, že rodiče a okolí se snaží pomáhat při jejich internalizaci tak, aby se staly organickou a dobrovolnou součástí toho, co dítě považuje za normální a běžné.

Stašová, Slaninová, Junová (2015) zmiňují i některé studie (např. James, Prout, 1990, Corsaro, 2004, aj.), jenž přinesly výsledky ukazující, že hlavními aktéry v průběhu socializace jsou děti a jejich efekt na socializaci rodičů je v nynější společnosti zanedbatelný. Především v souvislosti s rychle se měnící společností v oblasti nových technologií, jsou v řadě případů právě děti experty na život v ní. Socializace je dle těchto autorek chápána také jako funkce celého rodinného systému, ve kterém se zrcadlí vztahy různých úrovní, tj. vztahy dětí a rodičů, sourozenecké vztahy apod. Důležité jsou i otázky rodinného klimatu, rodinných tradic a zvyků, mýtů i rituálů. Vliv má taktéž organizovanost domácnosti. Čím víc je rodina organizovaná, tím větší je šance na úspěch dítěte a jeho pozitivní přizpůsobení. Nutné je taktéž podotknout, že na současné děti ale i dospělé, působí zcela odlišná společnost a nové prostředí, které je formují jiným způsobem. Dnes nejsou sdíleny a pozitivně hodnoceny

pouze některé typy vzorců chování, ale dítě přichází do styku s velkým množstvím různorodých vzorců, jejichž odlišení je pro něj komplikovanější. Odlišení reality a fikce, normy a deviace, či dobra a zla jsou jiné a složitější. Je tedy zapotřebí, aby dítě rozvíjelo svoji sociální kreativitu a s různorodými podněty se učilo vyrovnávat.

2.4 „Tekutá“ modernita a mezilidské vztahy

„Tekutou“ modernitou jsou zasaženy i mezilidské vztahy. Zdá se, že v oblasti intimních vztahů lidé přešli ke strategii, kdy stále častěji střídají partnery s vidinou „něčeho lepšího“. Nehodlají se vzdát osobního blaha pro soužití s někým druhým, nemají touhu cokoli obětovat. Jsme tak stále více svědky případů, kdy jedinci žijí osaměle, či přes poměrně pokročilý věk nadále v domácnosti svých rodičů. Pro mnohé dnešní mladé lidi může být těžké vytyčit si nějaký životní cíl a jeví se, že v kurzu je především pestrý život bez stereotypu, s minimální zodpovědností. V posledních letech je v České republice také vysoká rozvodovost. Český statistický úřad například uvádí, že v roce 2016 činila rozvodovost 45 %, což je tedy téměř každé druhé manželství.

Ve sféře lidských vztahů dochází k častým obměnám, píše Bauman (2008). Vazby mezi lidmi jsou uvolněné a právě pro tuto jejich vlastnost jsou také nespolehlivé. Žijeme ve světě, kde je každý ponechán svému osudu, ve světě ze kterého se vytrácí solidarita. Podle Kubátové (2010) je přítomna silná tendence se vztahy zacházet jako s věcmi, jenž je nutné spotřebovat. K tomu Bauman (2002a) v knize *Úvahy o postmoderní době* dodává, že interpersonální vztahy se nenavazují s představou, že budou trvat navždy. Bauman v této publikaci zmiňuje Giddense, který vymyslel a operuje s pojmem „souběžná láska“ pro charakteristiku podoby dnešních vztahů. Svazky se dnes neuzavírají s vidinou do budoucna, ale kvůli užitku, který z onoho konkrétního svazku může vzejít. Souběžná láska potřebuje ke své existenci uspokojení. Pokud toto uspokojení mezi partnery zmizí, zmizí i ona.

Ve svém díle *Tekutá láska* Bauman (2013) uvádí, že lidé dnes místo o partnerech mluví o „sítích“, ve kterých se kontakty navazují a přerušují dle libosti. Lidé mají pocit, že vztahům není možné důvěřovat, ani od nich očekávat, že vydrží a vystřídají je tak raději za zmiňovanou síť. Při takovém chování, však dotyčný zjistí, že navázat dlouhodobý vztah je mnohem těžší, než dřív, protože už dávno ztratil dovednosti k tomuto potřebné. Síť předpokládá, že se okamžiky „spojení“ střídají s fázemi neomezeného bloumání. Toto spojení představují „virtuální“ vztahy, které jsou jako ušité na míru dnešní „tekuté“ společnosti. Snadno se do

nich vstupuje a zase vystupuje. Virtuální vztahy působí zvladatelně a pohodlně, zatímco „staremodní“ (dlouhodobé, oddané) se jeví jako těžkopádné, nezáživné, pomalé a příliš komplikované. Jakmile však člověk začne vyměňovat jeden vztah za druhý, zjistí, že zůstat v pohybu (což bylo dříve považováno za privilegium a značku úspěchu), je nezbytností. Udržet si rychlost – kdysi tak lákavé dobrodružství, se stává otravnou povinností. Všechna ta nejistota a zmatek, před kterými by neměl být díky rychlosti problém uniknout, se nepřesouvá z místa. Možnost rychle a bez komplikací ukončit vztah toto riziko však neuměňuje a naopak jej šíří dál spolu s úzkostí.

I podle Kubátové (2010) zakládání rodiny a vidina něčeho trvalého již nejsou „v kurzu“. Smyslem života v tekuté společnosti je popularita, neboť jen ten, kdo je viděn a vnímán, může být brán na vědomí. Tekutá kultura je neustále se opakující demonstrací pomíjivosti. Nic, co začíná, nebude trvat navždy, ale nic také nezvratně nekončí. To co se děje, tedy není nutné brát příliš vážně, jelikož způsobené škody se dají vždy napravit, vždy je možné začít od začátku, začít někde od znova, zkusit se věnovat něčemu jinému. Budoucnost i minulost jsou chronicky neurčité. Jistota není v tom, co se stane zítra, není však důvěra ani v to, co se vykonalo včera. Dílčí signály si odporují a způsobují chaos. Bauman (2002) pak ještě přidává informaci, že lidé ve svých životních stylech přešli od dodavatele statků ke sběrači prožitků.

Moravec (2016) k tématu mezilidských vztahů píše, že v kontextu s médii, začala fyzickou blízkost nahrazovat blízkost virtuální, pro kterou jsou charakteristické častější avšak povrchnější, intenzivnější a kratší kontakty mezi lidmi. Spojení mezi jedinci tak nejsou schopny proměnit se v pouta a být trvalá. Hypermoderní doba podle tohoto autora vytváří skrze technologie rozvolňování sociálních vztahů, zmatek i pořádek, umírněnost i posedlost, nezávislost i subjektivní závislost. S názorem, že je v současné době fyzická blízkost nahrazována blízkostí virtuální, se ztotožňuje i Blinka (2015), když říká, že lidé uspokojují svou potřebu intimity prostřednictvím komunikace v kyberprostoru.

Dle Baumana (2013) tkví nejhlavnější přínos virtuální blízkosti v odtržení komunikace a vztahů. Virtuální blízkost nevyžaduje předem vytvořená pouta, ani nevede nutně k jejich pozdějšímu vybudování. Další výhodou, kterou tato virtuální blízkost přináší je fakt, že je levná a méně náročná.

2.5 „Tekutá“ modernita a zaměstnání

„Tekutá“ modernita se dostala i do oblasti zaměstnání, kde zasahuje pravděpodobně ne příliš pozitivním způsobem. S narůstající frekvencí jsme svědky situací, kdy na sebe rodiny nemají vůbec čas, jejich členové se mívají a nesdílejí společné zážitky. Spousta jedinců je nucena pracovat ve směnných provozech, jiní musí navštěvovat dvě zaměstnání, aby byli schopni splácet všechny své účty a poskytnout sobě a blízkým vše co potřebují a chtějí. Za takovýchto podmínek pak nezbyvá na rodinu čas ani energie a to na ni má bezpochyby negativní dopad.

Bauman (2002) se zabývá i proměnou vztahu k získávání prostředků na obživu. Podle něj záruky stálého zaměstnávání, které byly vybudovány v moderní době, jsou dnes jen zřídka závažné. Se změnou technického vybavení, zánikem a vznikem nových funkcí, se dříve osvojené návyky stávají spíše nevýhodou a přítěží dalšího profesionálního vzestupu. Životnímu úspěchu napomáhají vlastnosti jako pružnost zájmů a rychlost jejich změny, adaptace, schopnost učit se stále nové věci, dokázat zapomínat a odpoutat se od toho, co se již nedá použít.

Hubinková (2008) k tomuto dodává, že moderní společnost s neustálými proměnami podtrhuje práci v mnoha případech jako aktuální, krátkodobou příležitost, na rozdíl od dřívějšího zaměření se na budoucnost. Prospěch práce pak není tak silně vnímán a motivací k práci může být jen momentální uspokojení. Ztráta perspektivy v práci nicméně vede k oslabení snahy vzdělávat se a zdokonalovat. Organizace si nejsou jisté loajalitou svých zaměstnanců a nepocítují ani silný závazek vůči nim. Jistota zaměstnance je tedy určena mírou jeho hodnoty pro zaměstnavatele. Podpora ze strany ochraňujících sociálních vztahů (např. odborů) je také na sestupu. K tomu Kubátová (2010) doplňuje, že životy těch, jež se v zaměstnání stali nadbytečnými, jsou křehké. Nikdo není nenahraditelný, i nejprivilegovanější pozice může být dočasná.

Podle Hubinkové (2008) je patrná i pružnost v uvolňování a obsazování pracovních míst, změna obsahu pracovních činností a častá změna povolání. Bauman (2002) pak upozorňuje, že se taktéž mění smysl zkušeností, jež jsou nashromážděné v průběhu výkonu povolání.

Bauman (2002) se věnuje zároveň problematice spolupráce a tvorby pracovních kolektivů, kdy píše, že mezilidská pouta, která byla kdysi vetkána do bezpečnostní sítě a vyžadovala nemalé investice času a úsilí, stejně jako ochoty obětovat okamžité osobní zájmy, jsou čím dál chatrnější a dočasná. Jedinec je vystaven rozmarům trhů práce a komodit, což podněcuje rozpory, nikoli jednotu. Tento fakt staví do výhody soutěživost, mezitím co spolupráci a

týmovou práci degraduje na úroveň dočasné, účelové lsti, která vyjde najevo, jakmile se vyčerpají všechny výhody, které se s ní pojí. „Společnost“ již nemá povahu „struktury“, ale je vnímána spíše jako „sít“, jak už bylo zmiňováno v podkapitole věnované mezilidským vztahům. Dlouhodobé myšlení, jednání a plánování již není možné a sociální struktury, ve kterých by se toto myšlení, plánování a jednání mohly vepsat pro budoucí časy, úplně vymizely. To vede ke splétání politických dějin i individuálních životů do sérií krátkodobých, či epizodních projektů, do nichž nelze zahrnout koncepty vývoje, zrání, kariéry, nebo růstu. Rychlé zapomínání zastaralých informací a opouštění zvyků může být pro další úspěch víc podstatné, než memorování dřívějších postupů a volba strategií na základě znalostí spojených s předchozím učením. Předností, která nejvíce poslouží jedinci, je umět využívat příležitosti podle toho, jak se momentálně nabízejí, než dle svých vlastních a předem stanovených preferencí. Být bez práce již neznamená pouhý stav „nezaměstnanosti“, ale zdá se být čím dál zřetelněji stavem „nadbytečnosti“ a to v sobě zahrnuje nepotřebnost, ztrátu schopnosti znovu se zapojit do pracovního procesu, odmítnutí společností a odsouzení do postavení „ekonomicky neaktivního“ jedince. Nezaměstnané a především dlouhodobě nezaměstnané občany čeká možné zařazení mezi jedince, kteří nepatří do žádné legitimní sociální skupiny, nepřispívají nijak životu společnosti a společnost se bez nich snadno a ráda obejde.

2.6 „Tekutá“ média

Stašová (2015) neopomíná ani důležitost médií, prostřednictvím kterých, se dnes člověk dostává do kontaktu s prostředím, normami, hodnotami a sociálními rolemi, které utvářejí jeho vrůstání do společnosti a prostřednictvím kterých lidé získávají náhled na sebe samé.

I dle Moravce (2016) jsou média nedílnou součástí tekuté modernity. Jejich působením se stírají rozdíly mezi zábavou a informacemi, veřejnou a soukromou komunikací, příjemcem obsahu a jeho producentem, komentářem či zprávou apod. V éře tekutých médií převažují efekty nad fakty a z médií se stávají neodbytní společníci, kterým je těžké uniknout. Také v této oblasti je možné pozorovat roztávání mnoha důležitých forem – od vzdělávání, informace, zábavy apod., přes škálu žánrů určujících identitu jednotlivých typů tradičních médií, až po splývání rolí tvůrců a příjemců mediálního obsahu.

Média mají silný vliv především na děti. Masivní zahlcení mediální a virtuální realitou, jenž nepodléhá kontrole rodičů, působí na děti podle Stašové (2015) způsobem, který o nich vy-

žaduje schopnost rozlišovat, opírat se o poznané skutečnosti, kriticky vyhodnocovat a porovnávat. Děti musí být slovy autorky schopny orientovat se ve velkém množství podnětů, jenž se k nim dostávají a jejichž dosah samy ještě nedokáží odhadnout. Dosah rozmanitých podnětů v životě dnešní generace dětí a mladých jedinců je zesilován působením nových a stále snadněji dostupných komunikačních technologií.

Blinka (2015) upozorňuje, že nejen dospívající a děti, ale i mladí dospělí spadají do kategorie těch, kteří užívají nadměrně internet. V této skupině se dle něj jedná především o vysokoškolské studenty. Tato jejich vyšší prevalence je vysvětlována faktem, kdy vysokoškolští studenti mají pružnější denní program, snadný přístup k internetu a také se s příchodem na novou školu ocitají v neznámém prostředí, ve kterém si chtějí vybudovat jisté společenské vztahy a postavení, což se obvykle prvotně děje právě prostřednictvím internetu.

Lipovetsky (2013) vidí technologickou modernizaci jako nadřazenou velebení cílů a ideálů a dodává, že v hypermoderní době již není na výběr – není jiná možnost než na sobě stále pracovat a urychlovat vlastní proměnu, aby nás vývoj nepředstihl a nepřekonal. Čím méně je budoucnost předvídatelná, tím připravenější, proměnlivější a flexibilnější musíme být ke změnám.

Bauman s Lyonem (2013) se ve své publikaci věnují tekutému dohledu, který je s médii jednoznačně propojen. Dohled se šíří nepředstavitelnými způsoby, reaguje na „tekutost“ a opět ji produkuje. Zapotřebí je však dle autorů zmínit i další dvě souvislosti, kdy jednou z nich je vzájemný vztah mezi novými médii a fluidními relacemi. Někteří lidé viní nová média z rozkladu společnosti, avšak neopomíjí působení oběma směry. Sociální média jsou produktem rozkladu společnosti, nejenom – a nikoli nutně – naopak. V „tekuté“ modernitě musí moc nenuceně plynout: veškeré bariéry, hranice a kontrolní stanoviště je zapotřebí obejít nebo překonat. Musí se odklidit pevné sítě společenských vazeb, především těch, jenž jsou územně vázané. Ona křehkost těchto vazeb umožňuje působení moci. Druhou souvislostí je pak skutečnost, že tekuté časy způsobují problémy lidem, kteří chtějí jednat eticky, a to nejenom ve světě dohledu. Tito autoři tak podotýkají, že etika dohledu čelí dvěma problémům. První je ten, že systémy a procesy jsou separovány od mravních ohledů. Druhý problém pak představuje skutečnost, že dohled usnadňuje činnost věcí na dálku a dává člověku možnost oddělení od důsledků jeho chování, což zajisté představuje nemalý problém.

2.7 „Tekutá“ modernita a čas

„Tekutá“ modernita a čas jsou bezpochyby úzce spojeny. Nelze si nepovšimnout, že nás čas tlačí ve všech sférách života. V zaměstnání na nás jsou kladeny vysoké nároky – zvládnout co nejvíce práce v co možná nejrychlejším čase, stihnout za svůj život posbírat co nejvíce diplomů, co nejvíce kvalifikací, či nejrůznějších osvědčení, být všestranný a dokázat se orientovat se ve všech oblastech, které se nabízejí. Naopak v jiných sférách se čas jakoby pozastavil, zpomalil. Např. se oddálila doba, kdy mladé páry zakládají rodiny, kdy vstupují do manželského svazku, či se osamostatňují. Budoucnost je poněkud opomíjena, důraz je kladen především na přítomnost, na což v několika svých dílech Zygmunt Bauman upozorňuje. Giddens (1998) hovoří o tom, že významným znakem modernity je fakt, že v ní dochází k „transformaci“ času a prostoru a Šubrt (2003) dodává, že jestliže v předmoderních kulturách bylo počítání času spojeno s konkrétním místem, modernita vede k „vyprázdnění“ času a prostoru a také k jejich oddělení. Toto oddělení je důležité zejména tím, že ruší tradiční vázanost, umožňuje spojovat lokální a globální způsobem, jenž byl v tradičních společnostech nemyslitelný a vytváří podmínky pro to, aby byly čas a prostor znovu spojeny k utvoření jednotného celosvětového rámce.

Francouzský filosof a sociolog Lipovetsky (2013) nabádá v návaznosti na značné převraty a změny doprovázející dnešní společnost k bližšímu prozkoumávání toho, jak funguje v současnosti vnímání a prožívání času. Autor zastává názor stále se zvyšujícího významu přítomnosti. Rychlost komunikace a úkonů ve všech oblastech života dle něj stále narůstá. Času je nedostatek a tvoří základ sociálních konfliktů. Posedlost časem se nevyskytuje už pouze v oblasti práce, jenž podléhá kritériím produktivity, ale dostala se i do všech ostatních stránek života. Patrné jsou tedy časové rozpory. V okamžiku, kdy začneme upřednostňovat budoucnost, začne nám připadat, že nám „pravý“ život uniká. Máme si tak užívat života v okamžicích, které momentálně přicházejí, nebo se raději orientovat na to, abychom byli plní života do budoucnosti? Měli bychom věnovat čas dětem, nebo kariéře? Došlo ke zrychlení životního rytmu a také rozvíjení vnitřních konfliktů ve vztahu k časovosti. Prožívání času se odtrhlo od tradice a stalo se pouze otázkou volby jednotlivců. Ačkoli na jedné straně trpíme stále víc rozpory spojenými se zrychlováním času, na druhou stranu je každý z nás závislejší a svou cestu a zaměření si určuje na základě subjektivních kritérií. V dnešní společnosti, která se oprostila od tradice, neprobíhá nic samo o sobě. Pokud si chceme svůj čas a svůj

život nějakým způsobem zařídit, je nutné, abychom vyjednávali, nacházeli různá řešení, předvídali, svá rozhodnutí usměrňovali a byli informováni.

Lipovetsky (2013) se ztotožňuje s tvrzeními Auberta (2003) říkajícího, že časové uspořádání zaměřené na přítomnost vytváří tlak na životy jednotlivců i na fungování podniků a organizací. Spousta vedoucích pracovníků zavádí přehnaně rychlé pracovní tempo, které ovládá veškeré dění v organizaci či podniku. Vyžadovány jsou co nejrychlejší výsledky, co nejvíce odvedené práce v co nejkratším časovém intervalu. Soutěživost a snaha získat převahu má za následek upřednostňování naléhavého před podstatným, podružného před zásadním a okamžitého jednání před rozvahou. Současně tento stav vytváří atmosféru neustálého stresu a dramatu, který spolu přináší řadu psychosomatických potíží. Spousta lidí si tak dnes stěžuje, že jsou přetížení, zavalení povinnostmi a prací a nevědí kam „skočit“ dřív. Žádná z věkových skupin od tohoto úprku vpřed není ušetřena. Avšak čím rychlejší se snažíme být, tím méně času máme. Na nedostatek času si dokonce stěžujeme víc, než na nedostatek peněz či svobody.

Lipovetsky (2013) ve své publikaci pracuje i s výroky Castela (1995), který uvádí, že existuje spousta lidí, která se potýká s nedostatkem času, ovšem jiní ho mají naopak až příliš moc (nezaměstnaní, absolventi bez práce). Na jedné straně tak stojí hyperaktivní jedinec a jeho různorodé aktivity a na druhé straně pak jedinec sklíčený prázdnotou ve svém životě, poznamenaný nedostatkem – bez práce a finančních zdrojů.

Dle Lipovetského (2013) tak vzniká nová forma sociální nerovnosti ve vztahu k času. Svět volného času, konzumu, zábavy a informačních technologií vytvořil rozsáhlou nabídku způsobů života a umožnil rostoucí nezávislost na rozporech v prožívání času na kolektivní úrovni. Z toho vyplývá, že životní rytmus, aktivity a individuální životní dráhy nejsou synchronizované. Převaha zaměření společnosti na přítomnost udává směr individualizaci a upřednostňování osobních kritérií při vytváření časového rozvrhu. V dnešní době se cítíme jako otroci času, který se urychlil.

Většina lidí byla vychovávána v duchu stability – dlouhodobé plány, bydlení i obchody na jednom místě, konstatuje Pacovský (2006). Avšak nyní musíme žít ve světě, který stabilní rozhodně není. Změna a s ní spojená vnější rychlost se stává normou života. Oproti tomu se ale mnoho lidí změn, a to jakýchkoli, obává. Jisté je, dle tohoto autora, že nás bohužel není možné zevnějšku (a rychle) naučit být dostatečně adaptabilní a flexibilní, což by nám mělo pomoci pohybovat se v tomto změněném světě.

Oblast „tekuté“ společnosti a všech jejích aspektů uzavíráme názorem Baumana (2002a) říkajícího, že charakter života v době „tekuté“ společnosti, je vystižen v žánru televizního seriálu. V každé epizodě se setkáváme se stále stejnými hrdiny, každá epizoda podává příběh, v němž v rámci daného dílu začíná a končí. Vše, co je pro pochopení daného příběhu potřebné, je obsaženo v tomto jednom díle, takže znalost jedněch dílů není nutné pro porozumění dílům, které budou teprve následovat.

3 CHARAKTERISTIKA MLADÉ DOSPĚLOSTI

Mladá dospělost je životní etapou, při jejímž vymezení se ne všichni autoři shodují na věkovém rozmezí. Ačkoli každý z nich při definování začíná stejným věkem, a to 20 let, konečná věková hranice tohoto období, se autor od autora liší.

Pro naše účely budeme vycházet z klasifikace dle Langmeiera a Krejčířové (2006), kteří vymezují mladou dospělost od 20 do 25-30 let s přihlédnutím ke třem kritériím: k věku, k převzetí specifických vývojových úkolů a k dosažení jistého stupně osobní zralosti. Autoři zde mladou dospělost pojmenovávají jako časnou a při jejím popisu v diplomové práci, se budeme držet zmíněné vyšší hranice 30 let.

Nástup do dospělosti je dobou největší životní síly, energie, zdraví a elánu, jak konstatuje Zacharová (2011) a dále píše, že toto období lze popsat jako období velkých nadějí, optimismu a vyhlídek do budoucna. Vágnerová (2007) vnímá mladou dospělost jako fázi, kdy dochází k rozvoji kognitivních kompetencí, ke stabilizaci emočního prožívání a posunu v oblasti sebepojetí. Jedinec je postaven před přijetí mnoha nových rolí a s nimi spojených způsobů chování, vyjasnění si hodnot a dovršení morálního uvažování. To, co z velké části působí na všechny složky psychiky, je zkušenost. Projevuje se ve zvládnutí dospělého věku, tj. profesní role, stabilního partnerství (manželství) a rodičovství. Ovlivňujícím faktorem osvojení si těchto úloh, je zkušenost s chováním dospělých lidí v jedincově dětství. Vzory, které člověk v této době poznal a které pro něj měly značný význam, jej ovlivňují, aniž by si to uvědomoval i po 20. roce života. Autorka dále uvádí, že role dospělého člověka je charakteristická většími právy, ale i nárůstem povinností a odpovědností a je spojena s určitým sociálním očekáváním. Jedinci si uvědomují, že tento status nepřináší jen výhody, ale i určitá omezení a požadavky, které se jim nemusí zdát příliš atraktivní. Mladí dospělí často řeší dilema spočívající v rozporu potřeby svobody a nezávislosti s potřebou zkusit nové role, které na jedné straně přinášejí zajímavé podněty a určitou prestiž, ale zároveň také představují určitou zátěž.

Mladí lidé by měli být podle Thorové (2015) schopni fungovat nezávisle na rodičích a vyrovnat s případnými emočními traumaty, jenž si nesou z dětství, od primární rodiny se nakonec zcela odpoutat a stabilizovat s ní svůj nový vztah. Dále doplňuje, že pro zdravý osobnostní růst je klíčové dokázat odpustit svým rodičům jejich chyby a prohřešky, kterých se při výchově dopustili.

Toto životní období je Vágnerovou (2007) označováno jako fáze **intimity**, která nese úkol vytvoření důvěrného, spolehlivého a stabilního vztahu. Dospělý člověk se snaží vytvořit si vztah podle vlastních představ, avšak vždy bude ovlivněn typem emoční vazby, kterou prožil v dětství. Jedinec by měl být dle úsudku Jakabčice (2002) připraven odevzdat se citovým vztahům a vyvinout morální sílu pro udržení si svých vztahů a to i přesto, že to vyžaduje značné kompromisy. Tato intimita má být podle Říčana (2010) na vyšším stupni, než jaký poskytuje milostný život dospívajícího, sloužící především k tomu, aby dotyčný našel sám sebe. Mladý dospělý je již obvykle schopen na vztahu pracovat, přizpůsobovat se partnerovi a spousta mu obětovat. Avšak naplno vstoupit a odevzdat se vztahu vyžaduje odvahu. Především u osob, které zažily zklamání a odmítnutí, může zvítězit strach. Pak dochází k **izolaci**, která může mít podobu povrchních vztahů nebo manželství, v němž chybí důvěra. Jakabčic (2002) pak doplňuje, že tato izolace se může projevit také sklonem vyhýbat se úplně všem milostným vztahům.

Pro tuto životní etapu je příznačné i stádium **generativity**, jak přibližuje Říčan (2004). Dle něj to znamená spontánně, z vlastní vůle a radostně se starat o to, co jsme zplodili. Jde nejen o rodičovství, ale také například o vztah učitele k žákům, lékařů k pacientům apod.

Na rozdíl od předešlých vývojových fází, jak poznamenává Blatný (2016), se v období mladé dospělosti neobjevují výrazné fyzické změny. Případné fyzické změny, které se v této etapě odehrají, souvisí především se životním stylem každého jedince a událostmi, které se v jeho životě vyskytnou. V oblasti životního stylu se pak především jedná o různé diety, cvičení, životosprávu, kouření a alkohol. Životní styl každého mladého člověka bezpochyby předurčuje jeho pozdější zdravotní stav. Nedostatek fyzické aktivity a různé závislosti v období mladé dospělosti, mají negativní jevy na pozdější zdraví.

3.1 Významné momenty mladé dospělosti

V předcházejícím textu jsme přiblížili charakteristiku mladé dospělosti z obecného hlediska. Nyní bude následovat bližší zaměření se na jednotlivé oblasti, které v období mladé dospělosti zasahují do jedincova života a značně jej ovlivňují. Jsou to: proměna kognitivních funkcí a emocionality, socializace, manželství, rodičovství, sexualita, profesní role a také problematika prodlužování mladé dospělosti.

Proměna kognitivních funkcí a emočnosti

V období mladé dospělosti, jak uvádí Kopecká (2011), jsou všechny poznávací procesy u zdravého člověka na vysoké úrovni. Dochází ke zvětšení plochy mozkové kůry a je patrný nárůst IQ. Rozvoj myšlení je ovlivněn především již výše zmíněnými zkušenostmi. Vágnerová (2007) shledává, že jedinci jsou schopni vybírat a používat neformálně získané poznatky, jenž si osvojili mimo školu. Tyto poznatky jsou zapotřebí pro zvládnutí a vykonávání běžných životních situací a uplatňuje se v nich sociální a praktická inteligence. Na vyšší úrovni je fluidní inteligence, tedy schopnost, díky níž se nám daří zpracovat nové informace a operovat s abstraktními pojmy. Mění se i metakognice – schopnost sledovat své vlastní myšlenky a odlišné jsou taktéž postoje, týkající se vlastního uvažování. Dospělému člověku již nedělá problém učinit v případě potřeby kompromis, je otevřený ke změně a co se pohledu na svět, týče, je v tomto směru již více realistický a pragmatický.

Další změny jsou dle této autorky znatelné v oblasti emocí. V průběhu mladé dospělosti dochází ke stabilizaci emočního prožívání. Zvýšená emoční labilita, která je typická pro adolescenci, postupně klesá. Většinou tak převažuje pozitivní ladění. Případné emoční rozladění se vyskytuje obvykle při vstupu do mladé dospělosti, kdy jedinec není schopen, či je pro něj obtížné zvládnutí osamostatnění. Narůstá rovněž přívětivost, u obou pohlaví je značná i větší vstřícnost a empatičnost. Langmaier s Krejčířovou (2006) doplňují, že tito jedinci také prokazují vyšší míru extroverze, než tomu bylo v období adolescence. Méně už sní, znají své možnosti a jsou si s sebou více jisti. Vágnerová (2007) k tomuto tématu ještě dodává a upozorňuje na obtížnost v navazování většího množství nejrůznějších vztahů v tomto období, jenž jsou v mnoha případech povrchní a často se střídající. Důvodem takto se stále obměňujících vztahů, je především tendence získat znalosti a zkušenosti. V druhé polovině mladé dospělosti však dochází k redukování sociální sítě tak, aby byly maximalizovány zisky v emoční oblasti a sociální a rizika se minimalizovala. Jednoduše lze tedy říct, že klesá kvantita vztahů, ale narůstá jejich kvalita.

Socializace

I v oblasti socializace se budeme držet především pohledu Vágnerové (2007). Mladí lidé z jejího hlediska často mění nejen partnery a přátele, ale i bydliště a zaměstnání. Avšak postupně se jejich život stabilizuje a dojde k vyhranění životního stylu, jenž vyplývá ze zafixovaných postojů a hodnot. Kvalita a osobní význam těchto hodnot a postojů jsou spoluur-

čeny zkušeností, která je zprostředkována především rodinou. Mladý člověk je víc svobodný, není už tolik podřízen kontrole dospělé autority. Ví, že se může rozhodnout, zda bude respektovat pravidla, či nikoli. U mladých mužů tak často dochází ke zvýšené kriminalitě, jelikož neumí naložit s nově získanou svobodou a zodpovědností, plynoucí z role dospělého. Mladý člověk zná standardy a normy pro chování, jenž má zafixované, avšak cítí se nejistě při vyhodnocování pravidel platících pro nové situace a role. Nezkušenost a nezralost pak může vést k radikalizaci a extremizaci v prosazování některých pravidel, anebo naopak k přehnanému liberalismu. Jedinci taktéž cítí nutnost prosadit se ve společnosti a s čímž souvisí orientace na právo a pořádek. Muži i ženy usilují o dosažení žádoucího sociálního postavení, především v oblasti profese.

Vágnerová (2007) člení morální uvažování v období mladé dospělosti na několik fází:

- Přesun od **egocentrismu**, projevujícím se v adolescenci, ke stabilnějšímu **altruismu**
- Zvýšená **péče o jiné**, mnohokrát však uplatňována na **úkor uspokojení potřeb vlastních**
- Tendence k **souladu vlastních potřeb s potřebami ostatních členů rodiny**.

Manželství

Rozhodnutí uzavřít manželství se podle Říčana (2004), taktéž jako rozhodnutí mít jednu děti, připravuje již od dětství. V prvních letech života se kladou základy sexuální identity a tato identita se poté upevňuje a rozvíjí především v předškolním věku, pubescenci a adolescenci. Manželské štěstí rodičů je tak podmínkou toho, aby jedinec zařadil manželský svazek do svého životního plánu.

Langmaier a Krejčířová (2006) shledávají, že šťastné manželství přispívá k osobnímu štěstí, smysluplnosti a je předpokladem dobré výchovy dětí. Harmonické manželství lze však najít především u dospělých, jejichž dětství bylo šťastné, naplněné láskou a jenž měli kladný vztah k oběma svým rodičům. Důležitým aspektem bezproblémového soužití mezi dvěma lidmi je také fakt, že do svazku vstupují lidé, kteří jsou zralí, vyrovnaní a zdraví. Tito autoři pak ještě dodávají, že lidé si ve většině případů vybírají partnery, s nimiž sdílejí stejné hodnoty, mají podobnou osobní zkušenost a téměř shodný stupeň osobní zralosti. Tato skutečnost se dá nazvat **principem volby podle podobnosti**. Na druhé straně však lidé inklinují k

partnerovi, jenž disponuje opačnými osobnostními rysy. Například pasivnější jedinec si rozumí s člověkem aktivním, který ho může hnát kupředu a on ho naopak v jeho přílišné aktivitě dokáže usměrňovat. V tomto případě hovoříme o **principu doplňující volby**.

Podle Vágnerové (2007) úspěšnost, či naopak neúspěšnost manželství závisí taktéž na míře rozdílu mezi očekáváním a reálnou možností tohoto očekávání. Pak záleží na daných jedincích, jak jsou ochotni tento případný střet harmonizovat. Svou roli zde podle autorky sehrává:

- **Osobní charakteristika partnera**, tedy konkrétně rozpor mezi skutečností a reálnými vlastnostmi, kterými disponuje a tím, co je od něj očekáváno, tj. míra idealizace jeho osobnosti.
- **Vize o svých rolích v manželství** a reálnost této představy. Může jít o očekávání, že daný člověk bude i manželství svým partnerem bezvýhradně milován a nebude zatížen stereotypem každodenního života. I zde jde o projev nezralosti a tento jedinec poté bývá obvykle zklamán.
- **Soulad vlastních očekávání** a jejich reálnost. Každý z manželů pochází z jiné rodiny a jejich představy o soužití se tedy pochopitelně mohou lišit. V případě sporu je tedy nutné shodnout se na tom, jak problém vyřešit, být ochotný ke kompromisu a k dosažení vzájemné dohody.

V souvislosti s budováním manželství se obnovuje **vliv rodinného příběhu**. Jde o model manželství, který je uplatňován a respektován v dané rodině. V novém manželství je však rodinná tradice modifikovaná z důvodu střetnutí se dvou rodinných příběhů, jenž jsou odlišné. Tato nově vzniklá rodina v sobě nese prvky obou, potřebuje je harmonizovat a měnit, tak aby se pro oba partnery staly přijatelnými.

Při vstupu do prvního manželství neoplývá ani jeden z manželů dostatkem potřebných zkušeností. Očekávání je tak vytvářeno především:

- **Na základě zkušeností** s manželstvím rodičů. Jak už bylo zmíněno výše, manželství rodičů může působit jako pozitivní i negativní vzor. Negativní alternativa ovlivňuje postoj k manželství jako k instituci, ale i samotné chování. V současnosti však působení rodičovské generace na pojetí svého vlastního manželství čím dál víc slábne.
- **Na základě ideálu**, kterému by se chtěli jednotlivci přiblížit. Většina doufá, že se jim v manželství povede lépe, než ostatním.

Rodičovství

Narozením dítětem jsou rodiče nutní přijímat nové úkoly související s úlohou otce a matky. Dítě přináší mnoho pozitivních prožitků a stimuluje osobnostní vývoj rodičů, jak uvádí Langmeir s Krejčířovou (2006) a dále doplňují, že díky dítěti získává život nový smysl, avšak přináší i nespočet nových nároků a bourá tak pohodlný životní způsob.

Před rodiči stojí řada úkolů. Dítě je potřeba podle Říčana (2004) naučit citu, naučit myslet, naučit adaptovat se na společnost a přijmout kulturu národa, do něhož se narodil. Dále autor vidí potřebu z dítěte vychovat zdravou osobnost, jelikož schopnost předat potomkům to nejlepší, co jsme získali od svých rodičů a umožnit jim začlenit se do společnosti, je smyslem našeho dosavadního vývoje a testem námi dosažené zralosti.

Vágnerová (2007) se zaměřuje na role rodiče. Tato role je důležitou složkou identity dospělého. Je nadřazenou rolí, která není vratná a je specifická nezrušitelnou vazbou k partnerovi, vyžadující nemalou změnu životního stylu. Rozhodnutí stát se rodičem ovlivňují nejrůznější vnější i vnitřní faktory. Jednou z motivací je **vnější stimulace rodičovství**. Společnost očekává, že mladý dospělý vstoupí do manželství a zplodí děti a splnění této sociální normy je odměněno zvýšením společenské prestiže. A i zkušenosti z dětství mají vliv na potřebu založit rodinu. Jejich základem je způsob, jakým člověk prožil své dětství, jak vnímal svou matku a otce, jaký pohled si vytvořil na mateřské a rodičovské role. Model vlastních rodičů může působit jako pozitivní vzor a tedy posilovat ochotu mít děti. Rodičovství je chápáno pozitivně a jedinec s dobrou zkušeností ví, jak by se měl sám jako rodič chovat a nemá obavy, že by mohl jako rodič selhat. V případě negativního rodičovského vzoru, jedinec pak zaujímá k vlastnímu rodičovství nejistý a odmítavý postoj.

U dívek vidí Říčan (2004) nasměrování k rodičovství již hrou s panenkou. Většina z těch, které jsou dobře identifikovány s matkou, se na svou budoucí úlohu těší už od svých dětských let.

Vnitřní stimulace rodičovství pak Vágnerová (2007) chápe jako biologickou potřebu zplodit děti. Nutno podotknout, že síla tohoto pudu je silně individuální.

Ne všichni jedinci si přejí mít jednou děti. Vágnerová (2007) se odkazuje na Seiferta et al. (1997), jenž rozlišují dva typy dobrovolné bezdětnosti. Jako první uvádějí jedince, kteří nemají potřebu rodičovství. Obvykle se takto rozhodnou již velice brzy a nepodléhají v tomto směru vnějším tlakům okolí. Druhou skupinou jsou lidé, jejichž potřeba rodičovství je slabá a rozhodnutí mít děti neustále odkládají na pozdější dobu. Toto rozhodnutí se může kdykoliv

změnit a podléhá vnějším vlivům. Například změna partnera může vést nakonec k souhlasu mít děti.

Sexualita v mladé dospělosti

Vágnerová (2007) vnímá mladou dospělost jako vrchol sexuální zralosti a na významu dle ní nabývá i její reprodukční složka, která v adolescenci pozbývala jakoukoli hodnotu, či byla považována dokonce za nepříjemnou komplikaci.

Dalším autorem, vyjadřujícím se k tomuto tématu je Říčan (2004), který dodává, že také sexualita je ovlivněna dětstvím. Z něžného vztahu mezi matkou a otcem poznává dítě vztah mezi mužem a ženou, osvojí si systém pobídek a zábran. Díky nim je jedinec schopen podněcovat a vést citový vývoj způsobem, aby i on ve vhodné době nechal vzniknout citovému poutu s druhým člověkem. Aby byl schopen vytvořit vztah, kde bude moci vychovávat potomka a aby tato výchova podporovala tradování kulturního bohatství, jenž si společnost za svůj vývoj nashromáždila. Předpokladem vstupu do tak hluboké a intenzivní vzájemnosti, je ten, že člověk musí být sám sebou, cítit se bezpečně a mít vědomí identity. V tomto směru je zmiňovaná životní etapa velmi senzitivní. Ten, kdo se ještě neodpoutal citově od rodičů, nenašel, nebo nebyl schopen lásky a zůstal sám, později vše těžko dohání. S každým rozchodem klesá nadšení a naděje, jedinec získává rutinu v navazování a rozvazování erotic-kých vztahů, nebo upadá do izolace. Zařídí si život jinak, popřípadě se znovu přikloní k rodičům, kde nachází útočiště.

Profesní role

K vymezení profesní role v životě mladého dospělého nám poslouží informace od Vágnerové (2007). Být schopen uskutečňovat profesní roli je podle autorky jedním z psychosociálních kritérií dospělosti. I profesní pozice je zásadní složkou identity, je zdrojem sebestvrzení a sebedůvěry. Jedinec je prostřednictvím své profese určitým způsobem společensky definován, ovlivňuje jeho sociální status a je znakem jeho příslušnosti k určité sociální vrstvě.

Profesní role může sloužit k uspokojování základních psychických potřeb, jako jsou:

- **Potřeba změny, nových zkušeností a kompetencí.** Zaměstnání přináší člověku podněty, je zdrojem určitého životního programu. Mladí jedinci jsou často ochotní práci změnit, pokud jim nevyhovuje.

- **Potřeba sociálního kontaktu.** Zaměstnání určitým způsobem nahrazuje prostředí školy, jelikož tak jako tato instituce, i ono umožňuje střetávat se s nejrůznějšími lidmi. Vymezuje zároveň i referenční skupinu, která je zdrojem sociální stimulace.
- **Potřeba seberealizace.** Jedinec si chce prostřednictvím práce něco dokázat, chce potvrdit své schopnosti a sociálně se prosadit.
- **Potřeba smyslu života.** Tato potřeba může být uspokojována prací, jenž je vnímána jako užitečná.
- **Potřeba samostatnosti a nezávislosti.** Zaměstnání slouží jako prostředek k získání financí, dosažení soběstačnosti a nezávislosti na své původní rodině.
- **Potřeba otevřené budoucnosti.** Tato potřeba je uspokojována výhledem na další profesní rozvoj a úspěšnou profesní kariéru.

Vynucená zaměstnanost, která může být příčinou mnoha okolností, snižuje sebejistotu a sebehodnocení mladého člověka a negativně ovlivňuje jeho návyky a postoje. Opětná závislost na rodičích či sociálních dávkách znemožňuje dosažení úplného osamostatnění a brání převzetí kontroly a zodpovědnosti za svůj život. Taktéž stagnuje dovednost vytvořit si potřebné pracovní návyky. Dlouhodobá nezaměstnanost se v nejhroších případech může stát příčinou zlenivění, vést ke ztrátě motivace a neschopnosti znovuzapojení se do pracovního procesu.

Způsob zvládnutí profesního startu není tedy vždy uspokojivý a ovlivňuje ho:

- **Osobnost mladého člověka.** Jeho dosažené vzdělání, získané zkušenosti, osobní vlastnosti a kompetence, úroveň komunikativnosti a sociální inteligence. Důležitá je i motivace k práci a spokojenost se získanou pozicí.
- **Vlivy především sociálního charakteru.** Zde lze zařadit rodinné zázemí, vrstevníky, partnera a určitým způsobem ovlivní pracovníka i samo konkrétní pracoviště.

Společnost klade větší nároky na zvládnutí profesní role u mužů. Stále je přítomný požadavek k mužům na ekonomické zabezpečení rodiny. Jeho úspěšnost v zaměstnání je ze sociálního hlediska postavena na vyšší pozici než role manžela a otce. U žen je zaměstnání chápáno sice jako důležitý faktor, ale vážněji je vnímána role manželky a matky. Postoj žen k vlastní profesní roli může být však různý. Roli zde sehrává hodnotový systém orientační rodiny, model matky, očekávání charakteristické pro danou sociální vrstvu, směřování vrstevnic, mediální vzory apod.

Profesní role, charakterizovaná jako zajímavá, dobře placená, přinášející jistotu, zaujímá významné místo v hodnotovém žebříčku mužů i žen. Postoje obou pohlaví k profesi se však liší. Muži více usilují o získání moci a sebeprosazení. Ženy jsou spíše pobízeny touhou po nezávislosti a vlastní seberealizaci. Čím vyššího vzdělání však muži i ženy dosahují, tím narůstá i význam profesního uplatnění a snižují se rozdíly v preferencích pohlaví.

Prodlužování mladé dospělosti

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) je faktem, že různí lidé dosahují různé míry zralosti v různém čase. V současnosti se zdá, že stejně jako dospívání, se i období mladé dospělosti prodlužuje. Modernizace společnosti vede ke zvyšování nároků na připravenosti lidí pro převzetí dospělých rolí.

Kopecská (2011) pak zdůrazňuje, že ačkoli úkolem mladé dospělosti je vstup do manželství a založení rodiny, tedy jakási „pojistka“ zachování rodu, není výjimkou, že se plnění tohoto vývojového úkolu posunuje na konec mladé dospělosti, nebo až na začátek dospělosti střední. Dochází také k prodloužení délky studia u všech sociálních vrstev. Mladí jedinci žijí rozmanitým citovým životem, hledají si stále partnery a často se spolu starají o společnou domácnost, aniž by uzavřeli sňatek. Tyto vztahy bez manželství, jsou v současné společnosti dobře tolerovány.

Ke změnám dochází také v rozdílech mezi venkovským a městským obyvatelstvem, kdy se odlišnosti mezi nimi stírají, na což upozorňují opět Langmeier s Krejčířovou (2006) a zároveň podotýkají, že „sociální hodiny“ ztrácejí na důraze. Například před dvaceti, či třiceti lety se lidé obvykle snadno shodli na tom, který věk dle nich ideální pro sňatek, zplození dítěte apod., dnes je však shoda v tomto směru velmi malá. Dříve byl nejspíš posun k dospělosti plynulejší a sociální očekávání vzhledem k mladým dospělým byla jasněji vymezena. V současné západní kultuře je kladen silný důraz na rozvoj individuality, požadavky na jedince jsou mnohem volnější než dřív a povolovány jsou stále větší odchylky od normativních vzorců. I rodiče mladých dospělých dnes zažívají nejistotu, zda je nejen pro jejich dítě, ale i pro společnost žádoucí, aby byli k dospělosti „postrkování“, nebo zda stále se prodlužující závislost na rodičích přispěje k pohodě jejich dětí i společnosti jako takové.

Výše uvedenými řádky jsme uzavřeli teoretickou část naší Diplomové práce a nyní následuje část praktická, kde se v první řadě zaměříme na design výzkumu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Výzkumný problém se zabývá porozuměním daného jevu a jeho detailnějším přiblížením současné společnosti. Problematiku transgeneračního přenosu a „tekuté“ modernity vnímáme jako doposud málo probádanou a zároveň velmi typickou pro dnešní společnost. Domníváme se, že výsledky výzkumu mohou přinést jedinečné, originální poznatky a pohled na soudobou společnost.

Období mladé dospělosti, jsme do naší práce zahrnuli zejména z důvodu, že tato věková skupina nejvíce koresponduje vzhledem ke svým psychickým a emočním procesům s cílem tohoto výzkumu.

Názor této věkové skupiny nás pak zajímá také především proto, že je onou „plodnou“ generací, která se momentálně podílí na utváření současné i budoucí společnosti. Jsou to „hotové“ bytosti, které se mohou, či budou pokoušet, na svých dětech předat to, co jim předali jejich rodiče a prarodiče.

Jedinci procházející tímto obdobím se nachází ve věku, ve kterém dochází podle Langmeiera a Krejčířové (2006) zejména k zakládání vlastní rodiny a upřesnění osobních cílů. Mladý dospělý by měl být schopný plně rozvinout své osobní zájmy, připravený vést manželství, dokázat výchovně působit na své děti a taktéž pomáhat svým stárnoucím rodičům.

V naší práci je použit kvalitativní přístup, jelikož dle našeho úsudku vyhovuje lépe charakteru tohoto výzkumu, než by tomu bylo v případě přístupu kvantitativního, který pracuje především s numerickými daty.

Je obecnou informací, že v případě kvalitativního výzkumu, se provádí nestatistické zpracování získaných informací, za jejichž pomocí můžeme hlouběji proniknout pod povrch zkoumaných faktorů. Dle Čapka (2010) se mimo jiné používá v případech, kdy je zapotřebí definovat, jak populace prožívá studovaný problém. Dokáže odhalit zcela nové pohledy na věc a snaží se rozvinout teorie (Walker, Holt, 2013).

Hodnotíme jako důležité, zmapovat povědomí o této problematice u současné mladé generace a také vnímáme jako významné, odhalit jejich názor/pohled na ni. Pokusíme se zjistit, jak vnímají tito jedinci současný svět, zdali dle jejich názoru dochází k transgeneračnímu přenosu a jak hodnotí působení současné společnosti na svůj život.

4.1 Výzkumný cíl

Cílem výzkumu, je zmapovat názory mladých dospělých na možnost transgeneračního přenosu v současnosti. Pokusíme se zjistit, zdali se mladí dospělí domnívají, že dnešním světem dochází k transgeneračnímu přenosu, odhalit, jak vnímají současnou společnost a jaký názor zaujímají k zvykům a tradicím.

Jak jsme přiblížili již v teoretické části, dnešní svět je velmi proměnlivý, nekonstantní, plný častých změn a tak nás zajímá, zdali a jak, je v dnešní „tekuté“ společnosti transgenerační přenos vůbec možný.

Na základě informací, které jsme získali při vytváření teoretické části diplomové práce, je naším hlavním cílem:

Zjistit názory, které zaujímají mladí dospělí k možnostem transgeneračního přenosu v současné společnosti.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka se shoduje s hlavním cílem tohoto výzkumu. Formulace hlavní výzkumné otázky pak zní:

Jaké jsou názory mladých dospělých na možnosti transgeneračního přenosu v současnosti?

Dílní výzkumné otázky:

1. Jakých oblastí (styl, způsoby, tradice, zvyky, chování) se dle mladých dospělých transgenerační přenos v současnosti dotýká?
2. Jak vnímají mladí dospělí „tekutost“ dnešního světa?
3. Jaké důsledky může „tekutost“ dnešního světa dle mladých dospělých přinést pro dnešní společnost?

5 POJETÍ VÝZKUMU

Pro náš výzkum jsme zvolili metodu kvalitativního šetření, jelikož za její pomoci budeme moci dostatečně zjistit názor a pohled mladých dospělých na transgenerační přenos a „tekutou“ modernitu. Nezaměřujeme se na odhalení názoru vysokého počtu jedinců, ale naším cílem je proniknout do jádra zkoumané tematiky a od účastníků výzkumu získat autentické, nezkrácené odpovědi. Záměrem je získat a pracovat s širšími informacemi, dostat se do vnitřního světa mladých dospělých a poodkrýt, zdali je dle jejich názoru v dnešní společnosti transgenerační přenos možný, jak dnešní společnost hodnotí a také jak jí ze svého pohledu vnímají.

Kvalitativní šetření je pro toto téma vhodné, neboť cílem kvalitativně orientovaného výzkumu je, jak píše Hanzelková, Keřkovský, Odehnalová a Vykypěl (2009) detailnější pochopení problému. Kvalitativní výzkum je dle těchto autorů žádoucí pro situace, kdy o zkoumané problematice příliš mnoho nevíme a potřebujeme do ní hlouběji nahlédnout. Obvykle se provádí na malém vzorku, z čehož vyplývá jeho nevýhoda, kdy závěry vzhledem ke způsobu výběru vzorku a jeho malé velikosti, nelze zobecňovat na celou populaci.

Ke kvalitativnímu výzkumu se vyjadřují i Průcha s Veteškou (2014) a konstatují, že se snaží o porozumění skutečnosti na základě názorů, prožitků a zkušeností subjektů, a to v souvislosti s příslušným kontextem. Při takto zaměřeném výzkumu se neověřují předem formulované hypotézy a také teorie zkoumaných jevů se vynořuje až na základě výpovědi subjektů. Pomocí kvalitativního výzkumu získáváme hlubší vhled do zvláštností jevů, subjektů a procesů, které jsou v kvantitativním výzkumu hromadných jevů nezachytitelné. Popisuje zvláštnosti případů, generuje hypotézy a rozvíjí teorie o fenoménech světa (Hendl, 2016).

Švaříček se Šedřovou (2007), pak ještě doplňují, že kvalitativní přístup v sociálních vědách vychází z toho, jak jsou různé pojmy a vztahy chápány aktéry sociální reality. Jeho cílem je detailněji prozkoumat určitý široce definovaný jev a získat o něm širší množství informací. Kozel, Mynářová a Svobodová (2011) pak jako cíl kvalitativního výzkumu spatřují hledání motivů, příčin, či postojů, prostřednictvím práce s jednotlivci, nebo malými skupinami, což našemu typu výzkumu plně vyhovuje.

5.1 IPA? Interperatativní fenomenologická analýza

Pro analýzu dat byla vybrána metoda IPA, pomocí níž má slovy Gulové a Šípa (2013), výzkumník možnost poodkrýt, či společně s respondenty odhalit esence jejich zkušeností. Tato metoda zjišťuje a popisuje zkušenost respondentů dle toho, jak oni sami utvářejí realitu, a toho, jaký oni sami dávají význam, smysl.

V kvalitativním výzkumu, se kterým v naší práci operujeme, dochází vždy k setkání dvou entit. Na jedné straně je člověk, který by měl být plný zájmu o téma a zkušenosti osob, se kterými spolupracuje. Na druhé straně je to jedinec, který se dobrovolně nabídne a umožní nahlédnout do jeho životního prostoru a sdílet své zkušenosti.

IPA je dle Gulové a Šípa (2013, s. 106): „*Metoda vycházející z fenomenologie, její teorie interpretace hermeneutiky a z ideografie*“. Autoři dále doplňují, že se jedná o jakousi rekonstrukci vlastní interpretaci respondenta.

IPA reaguje na potřeby citlivého přístupu a výzkumníkovi dává možnost jít pod povrch zkoumaných jevů. Tyto studie obvykle pracují s menším počtem respondentů. Vzhledem k povaze fenomenologického výzkumu – detailní analýza zkušenosti – je pochopitelné orientovat se na nižší počet účastníků výzkumu, kteří vhodně reprezentují zkoumaný fenomén. (Larkin, Watts, Clifton, 2006 In Řiháček, Čermák, Hytych, 2013) Kritériem výběru respondentů je homogenita vzorku. Výzkumníkovým úkolem je tedy poctivě vybrat participanty, kteří jsou nositeli daného jevu. (Smith, Flowers, Larkin, 2009 In Řiháček, Čermák, Hytych, 2013)

Při použití IPA, má volba respondentů zpravidla povahu záměrného výběru, ve kterém definujeme okruh lidí, pro které bude naše výzkumná otázka relevantní (Smith a Osborn, 2003 In Řiháček, Čermák, Hytych, 2013). Téma může být natolik úzké, že samo o sobě vymezení potencionální respondenty. V případě širšího tématu, můžeme volit participanty s podobnými demografickými a socioekonomickými charakteristikami. Nejčastější metodu sběru dat v IPA, pak představuje polostrukturovaný rozhovor. Jedná se o dostatečně flexibilní metodu, která dává účastníkům výzkumu možnost volně mluvit o tématu, zrcadlit svůj postoj k němu a rozvíjet o něm své myšlenky. (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013)

Před započítáním samotného rozhovoru je dle Smitha, Flowerse a Larkina 2009, možné účastníkovi výzkumu poskytnout k nahlédnutí kopii otázek k rozhovoru, aby se mohl na téma dopředu připravit. Přepis nahrávky rozhovoru je v IPA zásadní. Důležitý je však především

obsah, takže neverbální doprovod jako smích, váhání apod., do něj zaznamenáváme pouze v ojedinělých a nutných případech.

6 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Při výběru výzkumného souboru se řídíme pravidly vzorkování, které jsou určeny pravidly pro kvalitativní výzkum. Jak jsme již zmínili, není pro nás směrodatné, aby náš výzkumný soubor reprezentoval určitou populaci, ale zastupoval specifický problém. (Švaříček, Šedřová, 2007)

Vzhledem ke skutečnosti, kdy je v naší práci použita Interpretativní fenomenologická analýza, je pro nás zásadní podrobná analýza zkušeností, nikoli počet účastníků (Larkin, Watts, Clifton, 2006 in Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

Výzkumný soubor diplomové práce představují muži a ženy, nacházející se v období mladé dospělosti, tj. ve věkovém rozmezí od 20 do 30 let (vymezení od Langmeiera a Krejčířové, 2006).

Vágnerová (2007) uvádí, že jedinec procházející si touto životní fází, je postaven před přijetí mnoha nových rolí a s nimi spojených způsobů chování, vyjasnění si hodnot a dovršení morálního uvažování. Je to období, v němž se nachází několik důležitých mezníků, kterými jsou především dosažení stabilnějšího profesního postavení, uzavření manželství a status rodiče. Významným faktorem ovlivňujícím to, jakým směrem se bude mladý dospělý ubírat, je zkušenost s chováním dospělých lidí v jeho dětství. Vzory, které člověk v této době poznal, a měly pro něj značný význam, jej ovlivňují, aniž by si to uvědomoval, i po 20. roce života.

Tito jedinci se nachází v životní etapě, kdy je od nich očekáváno, že se budou potýkat, nebo se již potýkají s výchovou dětí a ovlivňovat tak další generace a zároveň chod společnosti. Jsou současnými i budoucími předavateli všeho, co se transgeneračního přenosu dotýká. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli zmapovat názory těchto osob, které stojí a budou stát tváří v tvář „tekutým“ časům dnešního světa.

Druh výběru pro náš výzkum je záměrný, jak jsme již nastínili v kapitole 5.1, pojednávající o Interpretativní fenomenologické analýze. Záměrný výzkum je, jak uvádí Disman (2006), pro kvalitativní výzkum velmi typický. Záměrně jsou slovy tohoto autory vybírány osoby, představující zkoumaný problém. Výzkumník musí provádět výběr osob do té doby, dokud není výzkum teoretiky nasycen - přesněji nenachází již žádná data, která by mohla být použita pro formování dalších strategií.

U záměrného výběru tedy dle Chrásky (2016), o volbě jistého vzorku nerozhoduje náhoda, nýbrž úsudek výzkumníka, nebo úsudek zkoumané osoby. Jak upozorňuje Kutnohorská (2009), obvykle se jedná o výběr případů nebo osob, které jsou nositelem určitých vlastností.

U tohoto typu výběru, můžeme vybírat soubor malého rozsahu a je možné v něm dosáhnout značné míry homogenity.

Dle Bužgové a Plevové (2011) se výzkumník u záměrného výběru řídí svými zkušenostmi, intuicí, představou a možnostmi. Do vzorku jsou zařazováni jedinci, kteří se zdají být vhodnými pro daný výzkum.

Kritériem pro zařazení do našeho výzkumu, byla pouze věková skupina jedince. Účastník výzkumu se musel nacházet ve věkovém rozmezí od 20 do 30 lety – mladá dospělost. Našeho výzkumu se účastnily osoby od 24 do 30 let. Konkrétně se jedná se o tři muže a tři ženy.

6.1 Jednotliví účastníci výzkumu

Zdeněk (28) – známe se již 11 let a trávíme spolu mnoho času. Zdeňka pracuje jako učitel a velice aktivně tráví svůj volný čas. V mém životě je to velmi důležitá osoba.

Roman (27) – i s Romanem se znám již 11 let. Roman je velký sportovec a velmi se zajímá o zdravý životní styl. Vždy mi je na blízku a můžu se na něho ve všem spolehnout. "

Pavel (24) – s Pavlem se znám sedm let. Máme téměř ve všech oblastech totožné názory a vždy se spolu dokážeme neskutečně zasmát. Jsem velmi ráda, že jsme měli možnost se potkat a našeho přátelství si opravdu cením.

Lucie (27) – s Lucií se známe od malička. Již od dětského věku chtěla být zdravotní sestřičkou a její sen se jí splnil. Je to osoba, bez které by se můj život neobešel. Můžu jí věřit a svěřit se jí s čímkoliv.

Monika (30) – také s Mončou se známe od malička. Dlouhá léta bývala mojí sousedkou a řadím ji mezi své nejbližší přátele. Zažily jsme spolu spoustu legračních a nezapomenutelných chvil.

Daniela (25) – s Dančou se neznám příliš dlouho, ale připadá mi, jako bychom se znaly už několik let. Pravidelně se stýkáme a vždy si máme co říct. Jsem přesvědčena o tom, že naše přátelství bude trvat dlouho.

7 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ – METODA SBĚRU DAT

Polostrukturovaný rozhovor

Jako výzkumný nástroj jsme zvolili metodu polostrukturovaného rozhovoru. Umožňuje držet se určité osnovy a v případě potřeby doplňovat další dotazy, které v průběhu rozhovoru vyplynou. Účastníci výzkumu, se mohou díky této formě rozhovoru ke zkoumané oblasti dostatečně vyjádřit a výzkumník nemusí mít obavy, že dojde k odbíhání od tématu, či mít strach, že rozhovor povede nesprávným směrem. Pomůže odhalit, co vnímá daný účastník jako podstatné a na co klade pouze minimální důraz (Čapek, 2010).

Polostrukturovaný rozhovor, je podle Reichela (2009) příznačný tím, že obsahuje soubor témat nebo otázek, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí. Tazatel může mnohdy formulace pokládaných otázek částečně modifikovat, nutné ale je, aby byly probírány všechny. Jiné varianty rozhovoru naopak umožňují, aby tazatel pokládal doplňující dotazy. Polostrukturovaný rozhovor, je tedy dostatečně flexibilní metoda, díky níž má účastník výzkumu možnost volně mluvit o daném tématu, představit svůj postoj k němu a reflektovat své myšlenky (Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

K metodě polostrukturovaného rozhovoru, se vyjadřuje i Armstrong a Tylor (2015) a doplňují, že u polostrukturovaného rozhovoru, se předem vymezí oblasti zájmu a určí se stěžejní otázky, které mají být zjištěny. Tazatel může mít kontrolní seznam, kterého se ale nemusí striktně držet. Tento přístup výzkumníkovi umožňuje klást otázky a měnit jejich pořadí tak, aby průběh rozhovoru vyhovoval individuálním charakteristikám každého dotazovaného.

Při dotazování je důležité, jak upozorňují Gulová a Šíp (2013), abychom byli dostatečně otevření ke zkušenosti každého z respondentů. Je podstatné klást otevřené otázky takovým způsobem, aby nedošlo k omezení autenticity a zkreslení zkušenosti. Díky otevřeným otázkám, necháváme dostatečný prostor pro vyjádření k danému tématu a účastník výzkumu může volně interpretovat své myšlenky. Cílem polostrukturovaného rozhovoru je pak získat dostatečné informace o studovaném jevu (Švaříček, Šed'ová, 2007).

7.1 Otázky v rozhovoru

Než byl započat jednotlivý rozhovor, zeptala jsem se každého účastníka výzkumu, zdali má zájem otázky předem vidět. Jednak z toho důvodu, aby se při rozhovoru cítil/a dobře a také aby, si mohl/a utřídit dostatečně své myšlenky v hlavě. Těm, kteří otázky dle svého úsudku předem vidět nepotřebovali, jsem přiblížila, čeho se rozhovor týká a jakým směrem se budou otázky ubírat. Po ujištění, že daný účastník výzkumu všemu rozumí, jsme mohli započít samotný rozhovor.

Sběr dat za pomoci rozhovorů probíhal během měsíce února, vždy dle časových možností účastníků výzkumu.

Otázky jsou rozděleny do tří oblastí. Do těchto okruhů jsou zařazeny otázky z okruhu zvyků a tradic, předávání – tedy transgeneračního přenosu a společnosti – „tekuté“ modernity.

Otázky týkající se zvyků a tradic

1. jaké zvyky jste od rodičů a prarodičů převzali,
2. tam kde žijete, dodržují se nějaké specifické zvyky?
3. Vytrácí se podle vás v dnešní společnosti tradované zvyky? Upustili jste vy sami od nějakých zvyků, či tradic, které jste dřív dodržovali?
4. Dodržujete nějaké tradice cizích zemí? (Co si myslíte o zavádění zvyků z jiných zemí do ČR?)

Otázky týkající se předávání – transgeneračního přenosu

5. Myslíte si, že dnešní generace má co předat svým dětem? (Co si myslíte, že lze předat dnešní/další generaci? Co by jste chtěli předat svým dětem?)
6. Vnímáte ve svém okolí působení na mladší generace?
7. Myslíte si, že může fungovat společnost, kde se nepředávají zkušenosti z generace na generaci?

Otázky, týkající se společnosti – „tekuté“ modernity

8. jak vnímáte současný svět, zdá se vám jistý, předvídatelný,
9. cítíte nejistotu světa, nejistotu toho, co vás čeká,

10. jak si myslíte, že se svět a naše společnost budou dál vyvíjet, budou zde stejná pravidla jako v minulosti nebo změna pravidel bude tak rychlá, že si nestačíme ani stávající zautomatizovat apod.
11. Vnímáte, že pravidla v dnešní společnosti jsou uvolněná? Platí ve společnosti ještě nějaká pravidla?
12. Musíte svoje chování přizpůsobovat uspěchané společnosti? Jak konkrétně?
13. Zdá se Vám obtížné žít v dnešním světě?

Následně přistoupíme k seznámení s postupem sběru dat pohledem výzkumníka.

Se všemi účastníky výzkumu mám skvělý vztah a výborně si s nimi rozumím. Cítila jsem se tak při dotazování velmi uvolněně a atmosféra byla velice příjemná. Nepocítovala jsem sebemenší nervozitu, či rozpaky, které by se pravděpodobně při rozhovoru s cizími lidmi objevily.

Před každým rozhovorem jsem byla nadmíru zvědavá, jak budou mí jednotlivý kamarádi odpovídat a zdali se budou přibližovat mým názorům na toto téma. Ještě nikdy jsem s nimi na tuto oblast nehovořila a tak mě také zajímalo, jestli se budou vyjadřovat tak, jak se vyjadřují, když se bavíme na jakékoliv jiné téma. Byla jsem zvědavá, zdali a jak mě jejich odpovědi překvapí, jak budou reagovat a jaké pocity budou mít po skončení rozhovoru.

Přiznám se, že mě také zajímalo, zdali budou jejich odpovědi a řeč celkově, ovlivněny faktem, že rozhovor bude zaznamenáván.

Všichni můj kamarádi (účastníci výzkumu), o výzkumu věděli dlouho dopředu a několik se jich samo nabídlo, že s nimi můžu rozhovor uskutečnit. Asi polovina z nich chtěla před zahájením rozhovoru vidět otázky, což bylo samozřejmě umožněno. Tento krok chtěli učinit především z důvodu, aby věděli, jestli rozumí všem otázkám a téma obsahuje skutečně to, jak ho oni sami pochopili.

Čtyři rozhovory proběhly u mě doma, v jednom případě v domácnosti daného kamaráda a jedno setkání se uskutečnilo na přání kamarádky, v restauraci. Měla jsem obavy, zdali bude restaurace vhodné místo a nahrávka půjde dobře slyšet. Nakonec se však ukázalo, že nahrávka je srozumitelná i v poměrně hlučném prostředí a při pozdějším přepisování, nebude problémem správně odpovědi zachytit.

Před samotnými rozhovory bylo všem účastníkům výzkumu sděleno, že výzkum je anonymní a slouží výhradně pro účely této Diplomové práce. Rozhovory byly nahrávány na

mobilní telefon. U dvou rozhovorů došlo při nahrávání k chybě a tak tato situace musela být následně řešena.

Druhý rozhovor, s první ženskou účastnicí výzkumu, se kvůli chybě nahrávacího zařízení nezaznamenal, a proto celý rozhovor musel proběhnout bezprostředně znovu.

K chybě došlo i při rozhovoru v restauraci, kde chybí z nejasného důvodu asi 10 sekund nahrávky. Rozhovor jsme znovu nenahrávaly a pouze doplnily zbývající kousek poslední věty na papír, tak jak mi účastnice výzkumu bezprostředně poté předříkala.

V ostatních případech nedošlo při zaznamenávání k žádným obtížím a rozhovory proběhly od začátku do konce bez jakékoliv komplikace.

Jelikož jsou všichni účastníci výzkumu mými opravdu dobrými kamarády, před rozhovorem i po něm, jsme si ještě dlouho povídali. Zjistila jsem, že pár z nich, mělo menší trému a to kvůli tomu, že měli obavy, že nebudou odpovídat „dobře“ a nebudou schopni zformulovat větu a odpovídat tak, jak by odpovídali, když by se odpovědi nenahrávaly. Měli tedy dle jejich slov strach, že výzkum „pokazí“.

Všichni účastníci odpověděli na všechny položené otázky. Někteří byli sdílní, jiní méně. V tomto případě však záleželo na povaze a rozpoložení každého z nich.

Než byla započata analýza rozhovorů, každý rozhovor byl přepsán do písemné podoby a dokument upraven pro pozdější usnadnění práce. Na obou částech bylo ponecháno místo pro poznámky. K textu byly také dopsána čísla řádků a čísla stránek. Všechny rozhovory byly samozřejmě vytisknuty a později jejich přepisy nahrány na CD.

7.2 Analýza dat

Obecný analytický postup IPA se řídí několika kroky. My si v následujícím textu přiblížíme všech šest (respektive sedm) stupňů analýzy, jak je popisují Smith, Flower a Larikin, 2009 In Řiháček, Čermák, Hytych (2013):

0. Reflexe výzkumníkovy zkušenosti s tématem výzkumu

Tato fáze bývá popisována také jako nultá fáze procesu analýzy. Výzkumník by měl reflektovat, jaký vztah má k výzkumné problematice a uvědomit si, co je pro něj motivací pro práci s daným tématem. Reflexe vlastní zkušenosti je zejména nástrojem uvědomění si interperetativní role ve výzkumu, díky kterému je výzkumník schopný pracovat s daty.

Reflexi lze přitom provést několika způsoby:

- Dialog sama se sebou (např. technika „prázdné židle“)
- Vnitřní dialog sám se sebou (přitom si poznamenat hlavní body sebereflexe)
- Požádání jiné osoby, aby s námi provedla na dané téma rozhovor

Vlastní reflexe

Já sama, stejně tak jako účastníci výzkumu, se momentálně nacházím v období mladé dospělosti a vnímám, jak je naše generace odlišná od generace mých rodičů a prarodičů. Moji rodiče i prarodiče mi často vyprávěli a dodnes vlastně vyprávějí, jak oni prožívali své mládí, jaké měli povinnosti a jak to tenkrát ve společnosti fungovalo. Jsem ve věku, ve kterém oni již měli děti a daleko jiné starosti a radosti, než máme jako mladí dospělí my.

Myšlenka, zkoumat toto téma se zrodila především z důvodu, že mí rodiče často kritizují naši generaci a naznačují mi, co vše neděláme správně a naznačují mi, jakou cestou bych se měla dále ubírat a co je pro život jako takový, důležité.

Samozřejmě, že jsem si vědoma toho, že to dělají kvůli tomu, že jim záleží na mém životě a chtějí, abych byla v šťastná. Abych se vyvarovala chyb a zaměřila se na to, co je v životě skutečně důležité. Rodiče chtějí, abychom „otevřeli oči“ a uvědomili jsme si, co naše generace nedělá úplně dobře.

Z jejich pohledu naše generace pouze baví a velký vliv na nás má technika, která zcela ničí komunikaci z očí do očí. Často od nich slýchám názor, že už bych měla dospět a nenechat si život utéct mezi prsty. Mnohokrát mi zdůrazňují, že smyslem života je rodina a že je nejvyšší čas, začít se někam posouvat.

Zdůrazňují mi, že je velmi důležitá vzájemná komunikace a pomoc ostatním lidem okolo sebe. Také to, že bychom jako rodina měli držet pohromadě a že bych měla mít nějaké hodnoty a za těmi si stát. Často také radí ohledně hospodaření s financemi a dalšími důležitými věcmi.

Dle mých rodičů se chování „nových“ generací velmi rychle mění a lidé se orientují nesprávným směrem. O tomto tématu se doma bavíme čím dál častěji, rodiče cítí odpovědnost za to, jak se budu dál v životě ubírat. Stále na mě výchovně působí a snaží se mi vysvětlit dů-

sledky mého chování. Myslí si, že by naše generace měla víc myslet do budoucna a nezaobírat se tak malichernými věcmi. Měli bychom dle nich být víc zodpovědní a ujasnit si životní priority.

Jistě, že jsem zpozorovala, že dnešní mladé generace už si tolik nepovídají s rodiči a prarodiči a také že jsou mezi nimi velmi velké rozdíly v názorech. Dnešní generace má odlišné představy o životě a často dochází k nedorozumění, či pochopení obou stran. Od rodičů a prarodičů bychom se měli bezesporu učit a jejich názory nezavrňovat.

Názoru mých rodičů si velmi cením a vím, že mají téměř ve všem pravdu. Rodiče jsou pro mě vzorem. Výborně mě vychovali a poskytli mě i mé sestře krásné zázemí. Myslím, že jsou skvělým příkladem toho, jak by spolu měli dva lidé žít.

Spousta mých kamarádů je dnes už kolem 30ti let a velký počet z nich není zadaný, ani rodinu v blízké budoucnosti neplánují. Především, co se týče mužské části mých kamarádů, o ničem takovém nechťejí ani diskutovat. S rodinou by chtěli začít nejdříve v 35 letech, či ji neplánují vůbec. Mají spoustu koníčků a rodina jim přijde jako „zásah“ do jejich „ideálního“ života. Většina mých kamarádů nemá ani přítelkyně a bydlí sami, nebo stále v době s rodiči. Dle jejich slov jim to takto vyhovuje a nepřipadají si hloupě.

Také jsem si všimla rozdílů v hospodaření s penězi a trávení volného času. Mí rodiče si na vše poctivě šetřili a věděli, že musí být trpěliví a vše nejde hned. Takové vnímání si myslím dnes spousta mladých lidí nemá. Také trávení času je značně odlišné. Mezitím, co my se o víkendech večer bavíme s kamarády, oni budovali domy a starali se o své potomky. Věděli, že jejich cílem je rodina a nebáli se kvůli ní zbavit svého pohodlí.

Sama jsem přemýšlela, co bych jednou chtěla svým dětem předat a zjistila jsem, že bych ráda šla ve šlépějích svých rodičů a prarodičů. Především je naučila základy slušného chování, tak jako oni mě a také se jim dostatečně věnovala, abych je naučila dovednosti potřebné pro život. Chtěla bych, aby měli skutečné hodnoty, nebyli povrchní a vážili si maličností. Budu samozřejmě velmi ráda, když mi rodiče s výchovou mých dětí pomohou, protože moje dětství bylo díky nim krásné a odnesla jsem si z něj do dospělosti opravdu hodně.

1. Čtení a opakované čtení

Prvním a důležitým krokem je zájem o data. Výzkumník by měl být tématem zaujat a chtít vědět, jaké je to dívat se na svět očima respondenta. Vhodnou metodou je opakované čtení přepisu rozhovoru a také opětovné poslouchání nahrávky.

Text jsem četla několikrát, stejně tak jako poslouchala nahrávku rozhovoru. Při každém čtení jsem si důležitá slova a slovní spojení podtrhávala a zároveň na papír dělala poznámky.

Pokaždé, co jsem měla text v rukou, jsem v něm objevila něco nového, něco, čeho jsem při předešlém čtení nepovšimla. Taktéž se mi několikrát stalo, že jsem informaci, která mi nejprve nepřišla jako důležitá, při opakovaném čtení vyhodnotila jako zásadní. Proto jsem přepisy rozhovoru četla tak dlouho, dokud jsem si nebyla jistá, že jsem v něm neobjevila všechny podstatné informace, důležité pro výzkum.

Svoje poznámky jsem několikrát přetvářela, jelikož jsem se snažila najít co nejvhodnější slova pro vystižení účastníkovy myšlenky/názoru. Taktéž lingvistické specifičnosti, které mi při počátečním čtení nepřípadaly zásadní, postupně nabíraly na významu.

Při poslouchání nahrávky byly zajisté důležité také pauzy mezi jednotlivými myšlenkami, důraz na určitá slova, tón hlasu, hlasitost, či pořadí slov. I díky těmto zdánlivým maličkostem jsem se na odpovědi mohla dívat z různých úhlů pohledu a najít v nich nový rozměr.

2. Počáteční poznámky a komentáře

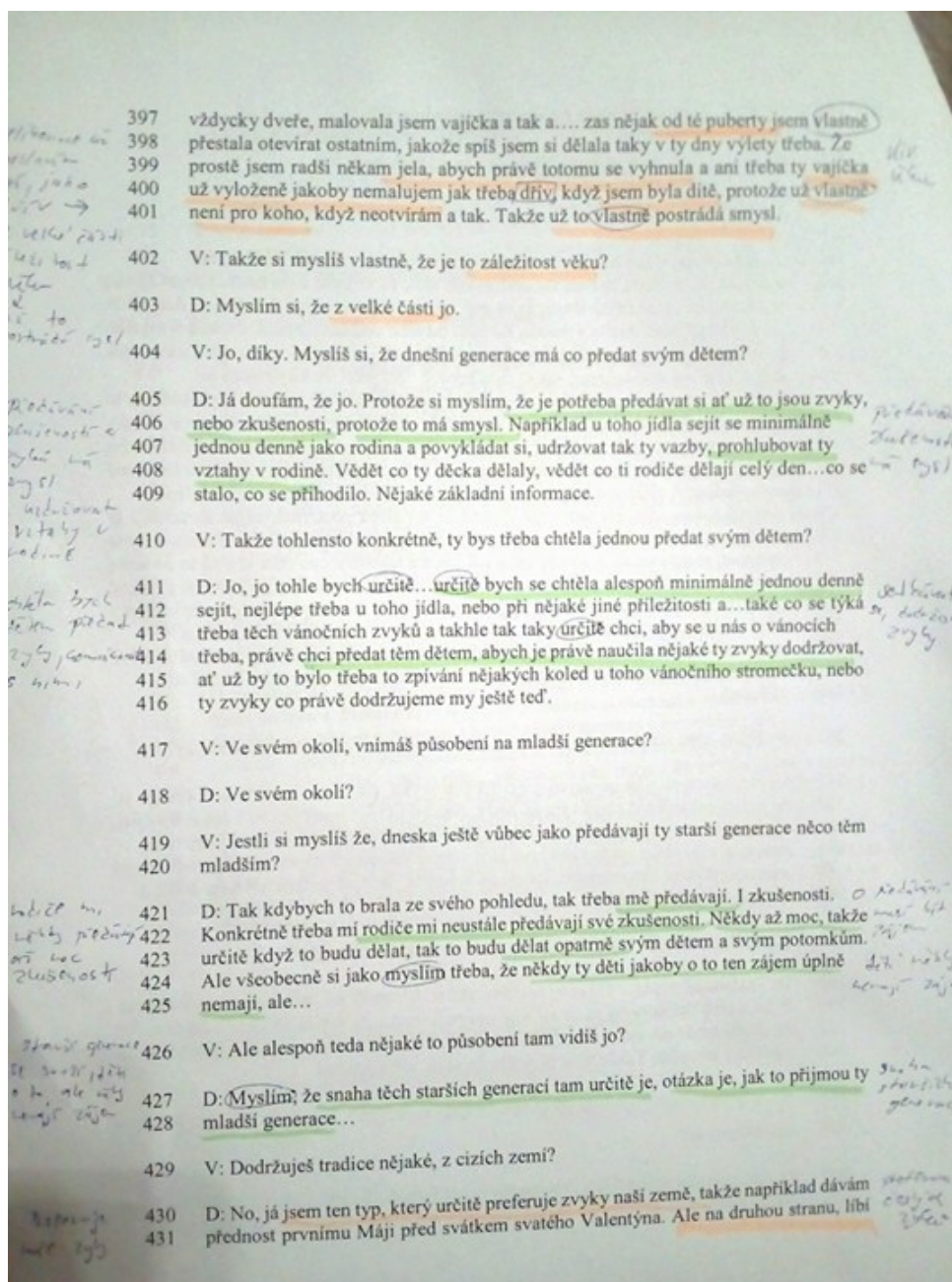
V této fázi by měl být výzkumník plně otevřený k datům. Nezavrhovat jakékoliv části výzkumného materiálu a dokázat se zabývat sebemenším detailem jako aspektem zkoumaného fenoménu. Vše, co je důležité a zajímavé, může výzkumník poznačit po stranách textu – vlevo či vpravo (jazyk, který respondent používá, sémantický obsah, rozdíly, podobnosti apod.). *„Cílem je tvorba komplexních a detailních poznámek k datům, která mají deskriptivní povahu, a jsou tak v souladu s fenomenologickým postojem, díky němuž zůstáváme blízko respondentova vidění světa“* (Smith, Flower as, Larikin, 2009 In Řiháček, Čermák, Hytych (2013), s. 18).

Užitečné může být rozdělení komentářů do třech typů:

- deskriptivní – zaměření se na obsah. Tedy zaměření se na to, co respondent říká.
- lingvistické – respondentovo specifické používání jazyka včetně metafor;

• konceptuální – například otázky, které se v nás vynořují při čtení textu. Důležité je, aby byly skutečně založeny na slovech respondenta.

Existuje i možnost při čtení nejprve podtrhávat to, co pokládáme za významné a poté pro tento podtržený text najít vhodný popis. Text čteme opakovaně.

Obrázek 1 Ukázka práce s textem

Tabulka 1 Abecední seznam témat - ukázka

12.	nestihne se to zaběhnout	7.207
13.	nevím, co se stane	10.288
14.	Nezajímá se jeden o druhého	11.345
15.	oblasti pravidel	11.310
16.	posunuté hranice	11.316
17.	přizpůsobení okolnímu světu	18.578
18.	přizpůsobení se práci	16.473
19.	přizpůsobení se technologii	19.605
20.	radši nic neplánuju	10.284
21.	snaha starších generací	14.427
22.	sociální sítě	6.190
23.	společnost by fungovala špatně	16.491
24.	těch lidí ubývá	1.26-27

3. Rozvíjení vznikajících témat

V této fázi se redukuje objem dat a poznámek prostřednictvím formulování tzv. rodičích se témat. V tomto kroku pracujeme více s vlastními poznámkami a komentáři, než s původním přepisem textu. Nyní je v centru zájmu výzkumník, protože organizuje data a interpretuje je. Cílem této fáze je přeměnit poznámky do výstižných témat, která zachytí kvalitu respondentovy zkušenosti. Mezitím co počáteční poznámky jsou spíše volnými a otevřenými asociacemi, témata jsou již pokusem o zřetelnější zachycení zkušenosti účastníka. Názvy témat jsou nadále konkrétní a zakotvené v textu, aby bylo patrné provázání s původním vyjádřením. V této fázi není nutné, aby výrazy byly definitivní. Jako názvy témat mohou být použity citace a metafory respondentů, které tak ještě více ukotvují analýzu v textu. Z praktického hlediska je možné zaznamenávat témata na opačnou stranu než počáteční poznámky.

Obrázek 2 Ukázka třídění rodičích se témat

Tabulka 2 Předávání – „rodičí“ se témata

číslo řádku	Předávání - "rodičí se téma"	číslo strany
539	zkušenosti s technologií	19
172	aby komunikovali	6
427	snaha starších generací	14
491	společnost by fungovala špatně	16
658-659	záleží na postoji dětí	21
350	předat, co je důležité	12
533-554	vytrácí se kontakt	18
406	má to smysl	14
26-27	těch lidí ubývá	1
407-408	prohlubovat vztahy v rodině	14
552	dají mu mobil	18
620	nedovedu si to představit	19
258	zvyky, co nám zbyly	9
170	aby byli slušní	6
351	budeme jak roboti	12
174	záleží na rodině	6

Tabulka 3 Společnost – „rodící“ se témata

číslo řádku	Společnost - "rodící se téma"	číslo strany
103	vše se odvíjí od financí	4
713	je to dost rychlý	23
214	je to free	7
582-583	vliv politiky	18
605	přizpůsobení se technologii	19
310	oblasti pravidel	11
190	sociální síť	6
720-721	zákony postavený na hlavu	23
732	zapadnout s davem	24
578	přizpůsobení okolnímu světu	18
594-595	zmatenost v životě	19
473	přizpůsobení se práci	16
307	uvolněná morálka	10
316	posunuté hranice	11
207	nestihne se to zaběhnout	7

Tabulka 4 Zvyky – „rodící“ se témata

číslo řádku	zvyky - "rodící se téma"	číslo strany
8	tradiční, klasický zvyky	1
22	nepiju alkohol	1
16	vecpal se do toho Valentýn	1
651	ve velkých městech se to vytrácí	21
153	člověk už je starší	5
557	je mi to proti srsti	18
638-639	takové ty hlavní svátky	21
641	Masopust	21
13	nějak to nevyhledávám.	1
520	příležitost popovídat si	17
47-48	měla by mít hrdost	2
260	mají jiné záliby	9

4. Hledání souvislostí napříč tématy

Poté, co jsou témata zformulována, lze začít s mapováním jejich vzájemného propojení, tedy způsobu, jakým se k sobě vztahují. Nyní je užitečné vrátit se na začátek analýzy, kdy je možné uvidět téma v novém světle. Není nutné použít všechna témata, některá můžeme vyloučit, pokud se například nevztahují k výzkumné otázce. Pomoci může sepsat témata podle

toho, jak se objevovala v textu, a u každého poznamenat, na jaké straně a řádce textu se nacházejí (např. „str. 4, řádek 17“ můžeme zaznamenat takto: 4.17). Výsledkem této fáze může být seznam nadřazených témat s podtématy.

5. Analýza dalšího případu.

V tomto momentě dochází k opakování fází 1 až 4.

6. Hledání vzorců napříč případy

V tomto kroku si například klademe otázku: Jaká je mezi zkušenostmi našich respondentů souvislost? Které téma se jeví jako nejsilnější? Tato fáze nám umožňuje vidět, co jsme předtím neviděli, a některá témata tak bude nutné přezkoumat či přejmenovat. Výsledkem tohoto kroku může být tabulkové nebo grafické znázornění vztahů mezi tématy, jak se jeví u každého respondenta.

8 INTERPRETACE A SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ

Interpretace IPA je ukotvená v textu a přiznává a jejím autorem je vždy výzkumník se svým životním kontextem. Shinebourne (2011) In Řiháček, Čermák, Hytych (2013), ve své publikaci píše, že každá interpretace je jistým způsobem konceptualizována v předchozí zkušenosti. Nelze předpovědět, co z našeho předporozumění bude pro danou situaci podstatné, i naše prekoncepce se mění s postupem analýzy. Proto je interpretativní proces této metody dynamický a opakující se. Vzhledem k tomu, je nezbytné kritické a reflektivní posuzování, co z jeho porozumění textu souvisí s osobním kontextem a co je součástí textu. Je důležité porovnávání a ověřování v kontextu celého textu (Finlay, 2009; Smith, 2004 In Řiháček, Čermák, Hytych, 2013).

Interpretace je věrohodná tehdy, je-li založena na výrazech, jejichž autorství patří respondentovi a je doplněna přímými citacemi (Smith, Flowers a Larkin, 2009). Pringle et al. (2011) In Řiháček, Čermák, Hytych (2013), doplňují, že je podstatné interpretovat výzkumníkovo přesvědčení a akceptovat jeho příběh.

V následujícím textu jsou vypsána jednotlivá „nadřazená témata“ i s krátkou specifikací každého z nich:

Změna

Změna charakterizuje změnu postoje k zvykům a tradicím, od výzkumníkova dětství do dnešního dne.

Technologie

Technologie představuje jeden z hlavních charakteristických znaků současného světa. Technologie výrazně ovlivňují chod soudobé společnosti a tuto skutečnost, si uvědomují i samotní mladí dospělí, zapojeni do našeho výzkumu.

Společnost – vnímání

Společnost představuje hodnocení současné společnosti očima účastníků výzkumu. Znamená hlavní charakteristiky, které jsou současné společnosti přisuzovány.

Nejistota

Nejistota je dalším z velmi typických znaků pro současnou společnost. Objevuje se v mnoha oblastech života a na jedince působí jako stresový faktor.

Komunikace

Komunikace představuje jednu z hlavních diskutabilních oblastí současné společnosti. V současném světě je komunikace z očí do očí nahrazována především sociálními sítěmi.

Předávání

Předávání znamená transgenerační přenos v současné společnosti.

8.1 První rozhovor – Zdeněk (28)

Se Zdeňou se znám již poměrně dlouhou dobu, konkrétně od mých 15ti let. Zprvu mezi námi nebyly příliš velké sympatie, ale postupně jsme si začali čím dál víc rozumět. Z dob naší puberty máme neskutečně mnoho zážitků a vzpomínek, které si můžeme připomenout vždy, když si prohlížíme staré fotografie s námi spojené, kterých je nespočet.

Zdeňka pracuje jako učitel a tato profese ho velmi baví. Z mého pohledu pro ni má všechny předpoklady a z mých kamarádů je on právě ten, který umí nejlépe jednat a mluvit s ostatními lidmi.

Zdeňka má mnoho koníčků a velmi výraznou osobnost. Jednou z jeho největších zálib, je hudba. Zdeňka má vlastní kapelu, kde hraje na kytaru a zpívá. Byla jsem již na mnoha jeho koncertech a vždy to byl skvělý zážitek. Tvrdím si říct, že bez hudby by Zdeňka nedokázal žít.

Druhým jeho obrovským koníčkem je rybaření. Zdeňka mu věnuje mnoho svého času a dokáže o něm vyprávět celé hodiny. Rád zve na rybaření svoje kamarády, kde nikdy není nouze o vtipné příhody.

Jelikož je Zdeňka zvyklý komunikovat s lidmi a i před velkým kolektivem, při rozhovoru mluvil velmi srozumitelně a jasně. Zdeňka se skutečností, že je rozhovor nahráván, neměl

sebemensiší problém. Je velkým extrovertem a nebojí se mluvit o svých názorech. Jeho odpovědi byly jasné, srozumitelné a ve svých odpovědích nepoužíval slovní vatu. Jeho nahrávka se přepisovala a analyzovala velmi dobře.

Tabulka 5 Zdeňka – Seznam témat s podtématy

Změna	Nejistota
jsme ovlivněni jinými státy	jednou nahoře, jednou dole
nepiju alkohol	
lidí ubývá	Společnost
	přizpůsobení práci
Technologie	zas až tak uvolněná nejsou
budou předávat něco jiného	zkušeností je strašně moc
záleží, kde se generace uchytí	

Změna

1. Jsme ovlivněni jinými státy

Zdeňka zastává názor, že je dnešní společnost a tím pádem i zvyky a tradice, ovlivněny jinými státy. Tento názor dává dost jasně najevo, když říká: „*třeba klasickéj první Máj u nás už není to, co býval a spíš se do toho vecpal Valentýn*“. Zdeňka si myslí, že taktéž pravidla v dnešní společnosti jsou silně ovlivněna působením okolních států a že suverenita naší země není příliš velká: „*No, jelikož my se přizpůsobujeme ostatním zemím a snažíme se nějakým způsobem navazovat spojení s jinými zeměmi a zapomínáme tak nějak na sebe, tak se řídíme prostě pravidlem spoj se se silnějším. A potom nás ty státy silnější tak nějak přebíjí.*“

2. Nepiju alkohol

Na dotaz, zdali Zdeňka opustil od některých tradic, které dřív dodržoval, odpovídá: „*V podstatě neopustil. Neopustil jsem ty tradice. Ale už se k nim tolik nehlásím*“. Poté dodává, že konkrétně je tomu tak například u Masopustu. Rád se na Masopust podívá, ale nechodí v průvodu. Ale jako tradice a zvyk se to Zdeňkovi líbí. Zeptala jsem se Zdeni, čím si myslí, že je způsobené, že se do této tradice již aktivně nezapojuje. Zdeňka je abstinent a svoji neúčast na Masopustu vysvětluje takto: „*Možná i třeba tím konkrétně u mě, že prostě nepiju alkohol a*

ten alkohol se ta podává v poměrně velkém množství.“ K tomuto pak ještě dodává, že skutečnost, že přestal pít alkohol, je jedna z příčin, proč přehodnotil pohled na určité věci ve svém životě.

3. Lidí ubývá

Na otázku, zdali si Zdeňka myslí, že se dnes od tradic upouští, odpověděl, že ano. Konkrétně má tento názor: *„Jako určitě víc aby těch lidí spíš přibývalo, tak těch lidí spíš ubývá z těch tradičních zvyků“*. Zdeňka upřednostňuje již zmíněný Masopust. Na dotaz, zdali se Zdeňka k žádným jiným zvykům nepřiklání, odpověděl velmi jasně: *„Noo, nějak to nevyhledávám“*.

Technologie

1. Budou předávat něco jiného

Zeptala jsem se Zdeni, zdali si myslí, že má dnešní generace co předat svým dětem. Zdeňka se domnívá, že došlo k posunu a dnešní generace již nebude potomkům předávat to, co nám předávali naši rodiče: *„No předat určitě bude mít co, ale už to nebudou ty klasický věci, co předávali rodiče nám, ale zase budou předávat něco jiného“*. Chtěla jsem, aby mi Zdeňka uvedl příklad toho, co dle jeho názoru může dnešní generace předat generaci mladší. Zdeňka si myslí, že předávat se budou především zkušenosti s technologií: *„No...myslím si, že budou předávat spíš takový věci, jako jsou počítače a nějaká ta digitální doba...“* Zdeňka si povšiml, že současná technika nás izoluje od okolního světa a má velký vliv na chod společnosti.

2. Záleží, kde se ta generace uchytí

Na dotaz, zdali vnímá ve svém okolí působení na mladší generace, Zdeňka odpověděl, že *„Na mladší generace určitě působí jako celek všechno. I okolí, i rodina, i celkově prostě lidí, se kterýma se ta mladší generace stýká. Záleží prostě, kde ty děti se uchytí, kde ta generace se uchytí, v jaké partě a v jakým prostředí žije.“* Zdeňka také vnímá rozdíly mezi dětmi žijícími na vesnici a dětmi, které bydlí ve velkoměstech. Domnívá se, že tyto děti mají zcela rozdílné vnímání.

Nejistota

1. Jednou nahoře, jednou dole

Zdeňka konstatuje, že v dnešní společnosti, se nedá předvídat, co se bude dít dál a jsme ve svých životech ovlivněni mnoha činiteli: „*Současnej svět není vůbec předvídatelnej, protože je spousta věcí, co ovlivňuje myšlení člověka...*“. Zdeňka má pocit, že v dnešním světě na člověka působí velmi mnoho faktorů: „*Je spousta médií, spousta vlivů, který jdou okolo nás a myslím si, že není předvídatelný, co se bude dít*“. Nejistotu Zdeňka pociťuje především v: „*Základních společenských jednotkách, jako je rodina. Protože člověk, kdy se nedokáže nějakým způsobem zaopatřit sám sebe, tak nemůže uvažovat nad tím, že zaopatrí rodinu*“. Zdeňka si myslí, že nejistota je způsobena především financemi: „*Bohužel v téhle době je situace s financema jednou nahoře a jednou dole, není tam jistota.*“

Společnost – vnímání

1. Přizpůsobení práci

Zdeňka se musí ve svém osobním životě přizpůsobovat dnešní uspěchané společnosti a hodnotí, že přizpůsobovat se musí i ostatní jedinci. Zdeňka uspěchanost dnešního světa vnímá především v oblasti práce, když říká: „*No konkrétně třeba prací. Protože každý člověk v dnešní době, nebo většina lidí, dvě třetiny lidí má určitě podle mě pružnou pracovní dobu,...*“ Zároveň si všímá, že existují i výjimky. Především tedy v továrenských podnicích, kde mají stanovenou pevnou pracovní dobu a pružná pracovní doba se nasadí pouze v případě, kdy chtějí zaměstnavatelé zvýšit produktivitu práce. Zdeňka si je vědom toho, že se musí přizpůsobovat práci, protože: „*Všechno se odvíjí v podstatě od financí*“.

2. Zas až tak uvolněná nejsou

Dostali jsme se také k otázce, zdali má Zdeňka pocit, že jsou v dnešní společnosti uvolněná pravidla a jestli si myslí, že nějaká pravidla v dnešní společnosti ještě platí. Zdeňka má na to takovýto názor: „*Myslím si, že zas až tak uvolněná nejsou, ale záleží, v jakých sférách to myslíš, protože v některých sférách, viz třeba pořádání kulturních akcí, zrovna ty pravidla zas až tak uvolněná nejsou.*“ Jelikož je Zdeňka hudebník a má zkušenosti s pořádáním akcí, jeho zájem je upřen především na pravidla orientovaná tímto směrem. Dále doplňuje: „*Možná v 90. letech to bylo možná lepší, než je to teď, protože momentálně se zas zavedly nějaký poplatky, EET apod., takže je to troškou složitější, než to bylo dřív*“. Poté také opět

zmiňuje dnešní digitální dobu, kdy má pocit, že je díky technologiím víc kontrolována naše činnost: „*Navíc jsou lidi trochu víc pod drobnohledem skrz tu digitální dobu...*“

3. Zkušeností je strašně moc

Padl také dotaz, zdali dle Zdeni může fungovat společnost, kde se nepředávají zkušenosti z generace na generaci. Zdeň odpověděl, že je to individuální a dále doplnil: „*Protože zkušeností, co se můžou předávat je strašně moc*“. Dle Zdeni můžou být tyto zkušenosti pozitivní, i negativní a myslí si, že každá zkušenost ovlivňuje myšlení člověka. Přidává pak: „*...určitě asi je lepší ty zkušenosti předávat, i když jsou negativní, protože každá negativní zkušenost potom když se člověk z toho dokáže nějakým způsobem dostat, ho ovlivňuje pozitivně dál na životě*“.

Shrnutí

Zdeň slaví Vánoce a Velikonoce a zdá se mu to dostačující. Jelikož ho znám dost dlouho, vím, že si na tyto záležitosti velmi nepotrpí.

Ve vesnici, kde bydlí, se každoročně slaví Masopost, který má rád, ale aktivně se ho již neúčastní. Je to především kvůli tomu, že před několika lety přestal pít alkohol a jelikož se při této tradici alkohol hojně podává, Zdeň cítí, že už to pro něj není to pravé. Zdeň si všimá, že v Masopustím průvodu chodí rok od roku méně lidí. Na toto téma jsme si povídali, jelikož pocit mám stejný. Především se do tohoto zvyku nezapojují žádní „noví“ členové a tak se řady průvodu tenčí.

Zdeň vnímá, že dnešní svět je velmi ovlivněn a zasažen technikou. Když si spolu občas povídáme o škole, konkrétně tedy o jeho zaměstnání, občas zmíní, že studenti ani v hodinách nedají z ruky mobil.

Zdeň prozatím jako jediný z účastníků výzkumu nepřemýšlel nad tím, co bych chtěl jednou předat další generaci, protože v tuto dobu prozatím neplánuje děti. V budoucnu by však děti mít chtěl.

Má pocit, že na děti působí spousta vlivů a záleží velmi na tom, jaké lidi mají okolo sebe. Na dítě dle něho působí jak parta a vrstevníci, tak také prostředí, ve kterém se nachází. Vnímá značné rozdíly mezi dětmi, žijícími na vesnici a dětmi, které pochází z velkoměsta. Domnívá se, že obě tyto skupiny mají zcela jiné vnímání v pohledu na svět.

Zdeňovi se nelíbí, že se do České republiky zavádějí svátky a zvyky z cizích zemí. Slavení cizích zvyků by Zdeň nikomu nezakazoval, ví, že do tohoto nemá právo komukoliv mluvit,

ale myslí si, že by to nemělo být celorepublikovou záležitostí. Je přesvědčen o tom, že by každá země měla mít svoji národní hrdost a ctít tedy především svoji kulturu.

Zdeňka hodnotí dnešní svět jako nepředvídatelný a pocítuje nejistotu. Na dnešního člověka dle Zdeni působí až příliš mnoho vlivů a není možné předvídat, co se bude v budoucnu dít. Nejistotu Zdeňka vnímá především v rodině, kdy se lidé bojí, že se finančně o svoji rodinu nedokáží postarat. Zdeňka vnímá, že dnes je velmi nejistá situace s financemi a také se domnívá, že kvůli tomuto faktu, se spousta mladých lidí obává rodinu si založit.

Zdeňka silně vnímá, že jsme ovlivněni jinými státy. Má pocit, že se příliš přizpůsobujeme ostatním zemím a odsouváme naši zemi do pozadí. Nejsme příliš suverénní a silnější státy nás přebíjí.

Pravidla v dnešní společnosti se Zdeňovi uvolněná nezdají a odpovídá tak jako jediný z účastníků výzkumu. Má pocit, že pravidla jsou přísnější, ale uznává, že pouze v určitých oblastech. Vnímá naopak, že na lidi jsou kladeny vyšší požadavky a zároveň, že jsme víc pod dohledem kvůli dnešní digitální době. Zmiňuje také různé poplatky, EET a podobně, související s politikou.

Zdeňka si myslí, že by se v těchto věcech měla nalézt správná rovnováha. Zmiňuje, že společnost nebude nikdy dokonalá.

Dnešní uspěchané společnosti, se Zdeňka musí přizpůsobovat zejména v oblasti práce. Dle jeho mínění, má v dnešní době většina lidí pružnou pracovní dobu, což nutí většinu z nás být velmi flexibilní. Zdeňka nebyl schopen přesně říct, zdali vnímá uspěchanost dnešní doby i v mezilidských vztazích. Zastává názor, že toto je velmi individuální. Hodnotí, že jsou lidé, kteří se na vážný vztah a i na děti cítí připraveni již v mladém věku a naopak je také spousta jedinců, kteří s tímto raději otálejí.

Zdeňovi nepřipadá obtížné žít v dnešním světě, má pocit, že se lidé v dnešní společnosti nemají příliš špatně, ale velmi pocítuje nejistotu.

Dle Zdeni by se měly předávat zkušenosti z generace na generaci. Starší generace by dle něj měly předávat jak pozitivní, tak i negativní zkušenosti, protože i negativní zkušenost, člověka v životě posouvá dál.

8.2 Rozhovor druhý - Lucie (28 let)

S Lucií se známe úplně odmalička. Lů (jak jí všichni říkáme), pracuje jako zdravotní sestřička. K této profesi tihla již od první třídy a dle mého názoru nenajdete milejší a profesionálnější zdravotní sestřičku.

Před čtyřmi lety byla rozhořčena stavem českého zdravotnictví a tak se rozhodla vycestovat do zahraničí. Rok pracovala jako au-pair v Irsku a poté ve stejné zemi, jako zdravotní sestřička v domově pro seniory. Ačkoliv se jí v tamním prostředí velmi líbilo, před nedávnem se z ciziny vrátila a usadila se v Brně.

S Lů se vídáme pravidelně a máme spoustu stejných přátel. Je velmi empatická a kamarádká, čehož si na ní všichni, kteří ji dobře znají, nejvíc cení.

Lucie má na spoustu věcí stejný názor jako já a sdílíme také stejné životní hodnoty.

Lů si dopředu chtěla přečíst otázky k rozhovoru, aby si utřídila myšlenky v hlavě a přesvědčila se, že téma obsahuje skutečně to, co si pod ním představuje. Často ve svých odpovědích použila slovo „prostě“ a při skončení rozhovoru prozradila, že se jí nelíbilo a doslova ji štve, že tuto slovní vatu používá.

Tabulka 6 Lucie – Seznam témat s podtématy

Změna	Nejistota
když jsme byly malý	doba je hodně nejistá
na vesnicích se to drží	
máme hezký zvyky a tradice	Společnost
	lidi jsou zmatení
Komunikace	je to free
lidé se nesdružují	doba jde dopředu
má to velkou váhu	

Změna

1. Když jsme byly malý

Lucie vnímá, že příčinou toho, proč opustila od některých zvyků, je věk. Především Velikonoční svátky oproti dětství již tolik „neprožívá“. Říká: „*Co se těch Velikonoc týče, že už jako ani si myslím nejsme doma na tu pomlázku nebo takhle. Když jsme byly jako holky malý, tak se prostě barvily vajíčka, kluci prostě chodili k nám, ale teď si myslím, že u jako vůbec nějak ty velikonoce...Velikonoční pondělí prostě bereme asi jako normální den v podstatě, než že by jsme ho slavili*“. K tomuto Lucie ještě vysvětluje, čím si myslí, že je to způsobené: „*...Prostě zrovna tahle tradice nám jako holkám moc nevyhovuje, ale asi i tím, že člověk už je starší, tak prostě si tak nějak na to nepotrpí, zrovna právě u těch Velikonoc*“.

2. Na vesnicích se to drží

Padl také dotaz, zdali si Lucie myslí, že se v dnešní společnosti vytrácejí tradované zvyky. Lucie nedokázala odpovědět s určitostí, její názor však je, že na určitých vesnicích zvyky ještě nevytizely, města dle ní tradice a zvyky příliš nedodržují. Přesněji uvádí: „...*Asi jako co města takhle týče, tak si myslím, že asi nedodrží úplně nějaké zvyky a tradice a na těch vesnicích si myslím, že se to stále ještě drží, ale myslím si, že záleží vesnice od vesnice*“.

3. Máme hezký zvyky a tradice

Ačkoli Lucie strávila 3 roky v Irsku, kde se účastnila i jejich místních tradičních zvyků, které se jí líbily, nesouhlasí se zaváděním zvyků cizích zemí do České republiky. Osvětluje: „*Tím že si myslím prostě, že máme svoje hezký zvyky a tradice, že prostě Česko má svoje a je to jako bohatý, tak nevidím smysl toho, proč by jsme měli vlastně my slavit jako svátky jiných zemí. Nemyslím si, že by jiný země slavily český, tak proč by jsme museli prostě slavit něčí jiný*“.

Komunikace

1. Lidé se nesdružují

Lucie vnímá, že v dnešní společnost se potýká s úpadkem komunikace a že lidé se již nesdružují tak, jak tomu bývalo dřív. Lucie si myslí, že zvyky, které se dnes dodržují, se budou postupně vytrácet a není si jistá, zdali budou mít další generace příliš možností cokoliv předat svým dětem. Takto Lucie vše konkrétně popisuje: „*No, tím že tak nějak jako pozoruju, že se to tak nějak postupně všechno vytrácí a lidi už se tak nesdružují, tak nevím, jestli vůbec ta mladší generace bude schopná nějak ty zvyky udržet a tím že prostě ...přijde mi že ani jako už se spolu nějak nesdružují takhle zrovna u těchto prostě zvyků a tradic, tak si myslím, že asi se to bude vytrácet pomalu*“.

2. Má to velkou váhu

Lucie je zastáncem toho, aby se předávaly zvyky a zkušenosti. Pociťuje jako důležité, aby starší generace těm mladším předávaly vše, co hodnotí jako podstatné. Lucie si myslí, že společnost bez předávání zvyků, nemůže pravděpodobně fungovat: „...*Nemyslím si, že jako by fungovala, jelikož si myslím, že právě to předávání zkušeností a zvyků, že jako má velkou váhu a myslím si, že to prostě toho člověka obohacuje hodně*“.

mladší, hodnotí pozitivně: „*Takže, myslím si, že právě takhle by se to mělo udržovat a že je to jako dobrá věc...*“.

Nejistota

1. Doba je hodně nejistá

Lucie se domnívá, že dnešní doba je velmi nejistá, za což mohou technologie, které mají dle jejího úsudku za následek úpadek osobní komunikace: „*Myslím si, že dnešní doba je hodně nejistá a asi to jako příkládám jako tomu rozvoji technologií a sociálních sítí a přijde mi, že prostě je strašný úpadek komunikace mezi lidma*“.

Lucie také pociťuje nejistotu v oblasti práce a vztahů. Srovnává to s dřívější dobou, kdy dle jejího názoru lidé měli v obou oblastech jistoty větší: „*...V dnešní době asi ani člověk tím, že nemá jistou práci nebo takhle, tak si myslím, že to člověka hodně ovlivňuje, že prostě necítí se asi úplně jistý a i co se prostě vztahů týče, myslím si, že teďka se hodně lidí rozvádí, takže ani už to manželství mi nepřijde jako jistota, což prostě dřív asi bylo ...*“.

Společnost

1. Lidi jsou zmatení

Jak už bylo předesláno, jednou z oblastí, kde Lucie cítí největší nejistotu, je oblast práce. Lucie pracuje již několik let jako zdravotní sestřička a vnímá, že za tu dobu zdravotnictví prošlo spousty změnami a že těch změn je až příliš. Tyto změny nehodnotí pozitivně. Domnívá se, že pro většinu lidí je tento stav velmi matoucí: „*Myslím si, že se to hodně mění a i prostě jo...ze dne na den i...teďka zrovna mě napadá skrz to zdravotnictví jo...co se týče...prostě jsou tam takový změny, že třeba teďka jak zavedli ty praktický sestry jo...lidi už jsou tak zblblí z toho...jelikož se to prostě pořád mění, neustále, že už ani nevědí jestli...jak tu sestru volat...jestli je to asistentka...praktická sestra...sestra bakalářka...diplomovaná...takže prostě lidi jsou zmatení...ale myslím, že jako takhle celkově se to rychle mění, takže se to ani nestihne zažít...zaběhnout*“.

2. Je to free

Pravidla v dnešní společnosti vnímá Lucie jako velmi uvolněná. Chování mladých lidí se jí příliš nelíbí. Opět vše srovnává s dřívější dobou a obdobím, kdy byla malé dítě. Jako hlavní bod vnímá absenci respektu: „*Myslím si, že jsou hodně uvolněná, jelikož když to srovnám*

prostě s dětstvím, tak si myslím, jakože my jsme nějaký ten respekt měli větší, i co se prostě týče starších lidí a teď mi přijde prostě, že si ti mladí přijdou takový jako neohrožení, že se jim nemůže nic stát, že...dovolí si i jako na staršího, takže přijde mi to takový jako hodně free teď“.

3. Doba jde dopředu

Na dotaz, zdali si Lucie myslí, že je obtížné žít v dnešním světě, opět potvrzuje svůj názor. Vnímá úpadek komunikace a taktéž si je vědoma následků tohoto jevu. Je si vědoma toho, že úpadek komunikace ovlivňuje další sféry lidského života. Má také pocit, že dnešní doba jde až příliš rychle dopředu. Zmiňuje zároveň vliv věku. Konkrétně to Lucie vnímá takto: *„Myslím si, že je to obtížnější určitě ...a nevím, jestli je to úplně tím, jakože ...jak člověk dospívá, tak asi ten život už prostě není tak jednoduchý, když to tak prostě porovnam s dětstvím, že ano, ale...nevím, přijde mi, že ta doba jde prostě hodně dopředu a hodně rychle... vytrácí se komunikace, vytrácí se prostě nějaký vztahy v rodině, nebo prostě zázemí mi přijde, že člověk nemá moc... „.*

Shrnutí

Lucie slaví se svými blízkými především Vánoce, které jsou pro jejich rodinu nejdůležitějším svátkem. Zdobí společně stromeček, jedí štedrovečerní večeři spolu s babičkou.

V menší vesnici, kde bydlí a kde vyrůstala, se stále „drží“ Masopust, kluci a muži chodí o Velikonocích na pomlázku, děti chodí vyklapat, v dubnu se pálí čarodějnice. Lucie má pocit, že na vesnicích mají lidé k zvykům a tradicím stále ještě vztah, především tedy na těch vesnicích, které si na tyto zvyky pravděpodobně potrpí a jsou na ně hrdé. Ve městech se dle jejího názoru tradiční zvyky příliš mnoho nevyskytují.

Když byly Lucie se svojí sestrou malé, dodržovaly Velikonoce, barvily vajíčka a otevíraly koledníkům. V tomto věku již Lucie Velikonoční pondělí bere jako „normální“ den a Velikonoce již příliš neslaví a nepotrpí si na ně. Lucie přiznává, že jí tato tradice jako ženskému pohlaví příliš nevyhovuje a zajisté pocituje také vliv věku, kdy již jako dospělá žena nemá potřebu Velikonoce tolik „prožívat“.

Lucie si všímá, že se dnes lidé příliš nesdružují, což má následek vytrácení tradic. Díky tomu, že se jedinci mezi sebou tolik nepotkávají, Lucie si není jista, zdali mladší generace bude schopna dosavadní zvyky a tradice udržet dál.

Lucie by chtěla, aby jednou její děti znaly tradice a zvyky, které zná ona. Chtěla by, aby byly seznámeny s tradicemi vesnice, ze které pochází. Samozřejmě chce také s dětmi slavit Vánoce, které jsou jí ze svátků nejbližší.

Byla by velmi ráda, kdyby se jí podařilo u svých dětí vybudovat respekt ke starším lidem. Bude se snažit, aby byli slušní, vychovaní a vážili si věci okolo sebe. Záleží jí na tom, aby její potomci měli úctu ke svým prarodičům a ostatním starším lidem a také, aby dostatečně komunikovali s okolním světem.

Lucie vnímá působení na mladší generaci především u fungujících rodin. Konkrétně v rodinách, kde spolu členové rodiny komunikují, zajímají se jeden o druhého, dokáží si společně sednout a popovídat si. U nefungujících rodin, se dle Lucie tradice a zvyky příliš nedodržují, stejně jako se nepředávají jakékoliv informace.

Lucie nedodržuje zvyky cizích zemí, ale přiznala, že si například vzpomene na svátek Sv. Patrika. Je to bezpochyby způsobené jejím tříletým pobytem v Irsku. Lucie si v Irsku našla spoustu přátel a svátek svatého Patrika s nimi společně slavila. Domů si také přivezla několik suvenýrů, pojících se s touto tradicí.

Lucie hodnotí české zvyky jako hezké a bohaté. Nevidí tedy smysl, proč zavádět do České republiky další zvyky z ostatních zemí. Jelikož navštívila již spoustu zemí, ví, že v ostatních státech se české zvyky neslaví a nevidí tedy důvod, proč by tomu u nás mělo být jinak.

Dnešní nejistotu ve společnosti Lucie přikládá velkému rozvoji technologií. Úpadek komunikace vnímá především v souvislosti s rozšířenými sociálními sítěmi. Nejistotu dle ní člověk pocítuje dnes jak v práci, tak ve vztazích. V posledních letech, se dle názoru Lucie rozvádí velká spousta lidí a také je na manželství nahlíženo jinak, než tomu bylo před několika lety. Dřív mělo manželství větší váhu a představovalo určitou jistotu, což podle Lucie dnes tak již není.

Lucie také vnímá, že je v dnešní společnosti velký zmatek a že pravidla se mění takřka ze dne na den a způsobují lidem komplikace. Vzhledem ke svojí profesi, uvádí příklad ze zdravotnictví, kdy se neustále mění postavení a oslovování zdravotních sestřiček. Všimá si, že se tyto pravidla ani nestačí zaběhnout a zbytečně způsobují v životech jedinců chaos.

Pravidla v dnešní společnosti hodnotí jako velmi uvolněná a opět srovnává situaci dnes, se situací, jenž byla v dobách jejího dětství. Dnešní mládež připadá Lucii neohrožená a zcela bez respektu k ostatním. Všimá si, že si dnes jedinci mladé generace bez problému dovolí na staršího a hodnotí dnešní dobu jako hodně „free“.

Dle Lucie, musí být dnes lidé součástí stáda. Člověk je dle jejího názoru tlačěn k tomu, aby se přizpůsobil. Jako příklad si vybavila profesní oblast, kde se dle jejího úsudku musí pracovník rychle přizpůsobit požadavkům a pokud to nezvládá, je propuštěn. Také vnímá, že pokud se dnes někdo nepřizpůsobí davu, ocitne se pak mimo dění společnosti.

Dnešní doba se Lucii zdá obtížná. Není si jistá, zdali to způsobuje fakt, že je již dospělá a opět také zmiňuje dnešní uspěchanou dobu, která život podle jejího mínění komplikuje. Dle Lucie se vytrácí vztahy v rodině, spouště lidem chybí zázemí a nevnímá jako pozitivní, že doba jde tak rychle dopředu.

8.3 Rozhovor třetí – Roman (27)

S Romanem se znám stejně dlouho jako se Zdeňou. Byli jsme v pubertě ve společné partě a trávili spolu velmi mnoho času. Několik let jsme si byli s Romanem velmi blízcí a do teď ho vnímám jako jednoho z nejdůležitějších lidí v mém životě. Roman mi mnohokrát velmi pomohl a vždycky mi byl oporou. Lidí jako je Roman, je dnes velmi málo a já jsme neskutečně vděčná za to, že jsem ho mohla poznat.

Romanovými velkými koníčky jsou sport a zdravá strava. V posledních letech udělal ve svém životě velký kus práce a posunul se velmi daleko. Roman si také rád poslechne dobrou hudbu. Rád jezdí na koncerty a hudební festivaly.

Další jeho vášní je motorka. Jakmile začne být venku hezké počasí, okamžitě toho využije a jede na nějaký výlet.

S Romanem máme v mnoha ohledech stejnou povahu a vždy se velmi rádi potkáme.

Roman při rozhovoru dělal delší pauzy a často použil formulaci „jak bych to řekl“. Tato skutečnost samozřejmě výzkumu nijakým způsobem vůbec neuškodila. Roman používá ve svém každodenním životě „selský“ rozum a má velmi dobré myšlenky. Při nahrávání se necítil úplně svůj, jelikož jak sám řekl, není zvyklý, aby jeho odpovědi někdo nahrával. Dostatečným způsobem však odpověděl na všechny dotazy a po skončení rozhovoru projevil radost, že jej zvládl.

Tabulka 7 Roman – Seznam témat s podtématy

Změna	Nejistota
nepiji	jistý není nic
lidí ubývá	
marketingový tah	
Předávání	Společnost
možností ubývá	děsný chaos
není tam vzor	dělat to, co po mě společnost chce
musí se předávat zkušenosti	těžký pro poctivý a hodný lidi

Změna

1. Nepiji

Když byl Roman mladší, účastnil se většiny zvyků, typických pro jejich vesnici, později se však přestal aktivně zapojovat a osvětluje proč: „*Dřív jsem se účastnil vodění medvěda, klapotání, Velikonoc. No ale jako v současnosti už se tomu nějak nevěnuju, protože klapotání je prostě děti, vodění medvěda a Velikonoce jsou spojený s alkoholem...já jelikož nepiji, tak se tohoto neúčastním*“. I přesto všechno však Roman na tyto zvyky nezanevřel: „Nevadí mi to samozřejmě že. Je dobře, že se ještě tyto zvyky nějak prostě jako dodržují u nás na vesnici“.

2. Lidí ubývá

Roman si všímá, že na tradicích se aktivně podílí čím dál tím méně lidí a že se tedy dnes od tradovaných zvyků upouští. Roman to přikládá především dnešní digitální době: „*Dnešní mládež více času tráví u počítačů, tabletů, mobilů, více než prostě venku mezi ostatními lidmi...lidí se věnují prostě jiným věcem, zvyky už tolik je nelákají. Sám si všímám, zrovna u toho vodění medvěda, že těch lidí ubývá v tom průvodu...už prostě nechodí*“.

3. Marketingový tah

Roman nedodržuje svátky cizích zemí. Nelíbí se mu to a měli bychom dle něj ctít především zvyky naší země: „*...To jsou svátky jiné kultury, tak proč by jsme to slavili tady že. Nemám tu potřebu a nelíbí se mi, že to tu k nám tahají...měli by jsme si vážit našich zvyků...*“ Tento trend vnímá pouze jako možnost k získání větších zisků: „*...A stejně je to marketingový tah, aby prostě obchody z toho měli nějaký prospěch...*“

Předávání

1. Možností ubývá

Na otázku, zdali si Roman myslí, že má dnešní generace co předat svým dětem Roman odpověděl: „...*Asi nějaký zvyky prostě...prostě co nám zbyly no...ale myslím si, že je toho čím dál tím méně. K tradicím lidé...jak bych to řekl...Lidi už k tradicím nemají takové zvyky, nebo vztahy...Mají jiné záliby.*“ Roman je přesvědčen o tom, že je v tomhle ohledu velmi důležité to, jaké vztahy jedinec v rodině udržuje: ...“ *Asi aj záleží, jaký vztahy člověk má v rodině. Pokud si mezi sebou nepovídají, tak se toho asi to děcko moc nedozví no...možností, co jakoby předat, ubývá.*“

2. Není tam vzor

Roman pociťuje že: „*Tak jako vnímám, jakože děti aj dneska komunikují s prarodiči a tak...ale určitě to není v takovém měřítku jako dřív. Dřív byly rodiny více spolu, děckám byla podle mojeho názoru věnována větší pozornost.*“ To, že mezi sebou lidé více komunikovali a na děti bylo více výchovně působeno, Roman přisuzuje také dvougeneračnímu soužití: „*Určitě to bylo aj tím, že jako prarodiče bydleli společně s mladými rodinami. Dneska už tak tomu bohužel není...děcka už nemají takovou výchovu, není tam ten vzor prostě...*“

3. Musí se předávat zkušenosti

Roman vnímá, že předávání zkušeností je důležité. Bez předávání zkušeností: „...*V podstatě ti mladí budou zas dělat ty stejné chyby, co dělali prararodiče a prostě předchůdci že... Aby společnost fungovala, musí se předávat zkušenosti...jak bych to řekl...hlavně je to co se týče zachování naší kultury. Ty nové generace by měly vědět o historii...na tu by se nemělo zapomenout...*“ Pociťuje však, že i do tohoto dnes dosti zasahuje technika: „*Dneska je to prostě tak, že matka dá do kočárku svému dítěti prostě mobil do ruky a prostě nezajímá ju to že jako...prostě co dítě prostě dělá, nebo...točí se to fakt všechno okolo techniky, lidi si spolu nepovídají, nezajímá se jeden o druhýho...no a tím pádem se toho nemá jako moc co předat... „*

Nejistota

1. Jistý není nic

Roman značně pocíťuje nejistotu dnešního světa. Konkrétně uvádí: „... *V dnešním světě není nic jisté*“. Nejistotu pocíťuje především v oblasti práce a oblasti vztahů: „...*Jako, co se třeba týče práce, tak zítra možu být klidně bez práce, nebo prostě někdo jiný samozřejmě že. Nebo co se týče vztahů, tak je vysoká rozvodovost. A určitě je míň prostě sociálních jistot, je hodně lidí bez domova*“. Roman také okolo sebe pozoruje, že v dnešní společnosti lidé myslí především sami na sebe: „*Říkám, dneska se ohlíží každý sám na sebe. No...radši nic neplánuju protože asi nevím co bude*...“.

Společnost

1. Děsný chaos

Roman hodnotí, že v budoucnu: „...*Stejná pravidla nebudou určitě...všechno se bude přizpůsobovat té technice*...“. Roman v tomto ohledu také cítí silný vliv politiky: „...*Hodně věcí nám prostě dis...jakože říká Evropská unie, co mám děla...člověk je nucen se často všemu přizpůsobovat...každé čtyři roky se mění politici, kteří vymýšlejí něco nového...a samozřejmě aj myšlení lidí, to má na to taky vliv. Napadá mě třeba ten protikuřácký zákon...jednou je to tak, podruhé tak*...“. Tuto otázku Roman uzavírá slovy: „*děsný chaos*“.

2. Dělat to, co po mě společnost chce

Roman cítí, že se musí přizpůsobovat dnešní uspěchané společnosti, především tedy opět v oblasti práce: „...*Musím dělat to, co po mě společnost chce no. To je taková ta klasika prostě...člověk jde do práce, přijde, odpočine a zase nanovo prostě ...v té práci je to vidět hodně...lidé dělají třísměnný provozy, dvanáctihodinový směny, musí se rychle...rychle s prací sžít...tak jako jinak je nahradijou prostě zaměstnavatelé někým jiným...dnešní rodina...nebo jak bych to řekl...no na rodinu je pak málo času a všechno se dělá ve spěchu*...“. Negativním změn si všímá také v okruhu vztahů: „...*To je dneska tak, že se lidi málo obětují jeden druhému. Pokud jim partner nesedí na sto procent, hned ho vymění za někoho jiného. To pak je těžké, plánovat si rodinu*...“.

3. Těžký pro poctivý a hodný lidi

Dotazovala jsem se, zdali Romanovi přijde obtížné žít v dnešním světě. Romanovi chybí komunikace z očí do očí a nelíbí se mu, že je spousta lidí zasažena povrchností: *„Co se týče financí, tak ceny jsou pořád nahoře...ceny jdou pořád nahoru...lidé mají pořád stejné peníze..., takže jo, je to obtížný. Ale dost tomu určitě pomohly ty sociální sítě...teda jako jo...Lidé prostě víc žijí ve virtuálním světě, řeší jenom vzhled, značku oblečení...takové nepodstatné věci.“*. Roman zastává názor, že: *„...Ten život dneska je těžký no...hlavně pro ty poctivý a hodný lidi...“*.

Shrnutí

Roman s rodiči slaví Vánoce, Velikonoce, narozeniny, Dušičky a také sem tam první Máj. V jejich vesnici se každý rok tradičně koná vodění medvěda a děti chodí vyklapotávat. Roman už se těchto zvyků neúčastní. Na vyklapotávání již nemá věk a v Masopustním průvodu nechodí, jelikož je abstinent. I když nehoduje alkoholu, který je s Masopustem spojen, je rád, že Masopust se v jejich vesnici ještě drží. Aktivně se do něj však zapojovat nechce. Současná mládež dle Romana tráví spoustu času o počítače a má zcela jiné záliby, než měly generace předešlé. Roman si myslí, že děti a mladé lidi dnes zvyky vůbec nelákají a také si všimá, že u Masopustu lidí ubývá.

Dnešní generace dle něj může předat zvyky, které převzala od svých rodičů a prarodičů. Důležité podle jeho názoru je, aby spolu lidé osobně komunikovali, jelikož v opačném případě, svým dětem předají velmi málo.

Roman by jednou rád svým dětem předal informace z naší historie a popovídal jim o tom, jak se žilo v předešlých dobách. Chtěl by, aby žili aktivně a nepromarnili život sezením u počítače. Roman přiznává, že i dnes děti komunikují s rodiči a prarodiči, ale je tomu tak podstatně méně, než v minulosti. Ví, že vliv na to měla i skutečnost, že spousta rodin žila pohromadě i s prarodiči, kteří měli na děti zase zcela odlišný vliv a mohli jim předat jiné informace a hodnoty, než rodiče. Dnešní výchovu dětí Roman nevnímá jako příliš dobrou, jelikož dětem chybí vzor.

Zvyky cizích zemí Roman nedodrhuje, nemá potřebu a nelíbí se mu, že se u nás tak hojně rozšířily. Hodnotí tento počín jako marketingový tah pro obohacení obchodníků.

Nejistotu Roman pociťuje a to především v oblasti práce a vztahů. Zaměstnání má dle jeho názoru člověk dnes velmi nejisté a každý den se může obávat, že ho zaměstnavatel vyhodí.

U vztahů si všímá vysoké rozvodovosti. Také zmiňuje, že je mnoho lidí bez domova a ve společnosti chybí sociální jistoty. Tuto situaci vidí jako příčinu toho, proč dnes nikdo nic raději neplánuje. Všímá si také globalizace a toho, že pokud se něco stane třeba i na druhé straně zeměkoule, může to mít dopad i na náš stát a jedince konkrétně. Ve zprávách se také většinou dočítá pouze negativní zprávy, což mu také nepomáhá k tomu, cítit se jistě.

Dokud je Roman svobodný a nemá rodinu, příliš obavy ve svém životě necítí. Avšak bojí se, že v budoucnu třeba nebude mít peníze na bydlení, či dostatečné finanční zajištění rodiny. Pravidla se dle něj budou vždy přizpůsobovat technice a konzumu. Roman se dívá negativně na Evropskou unii, která nám dle něj stále něco nařizuje. Kritizuje také naše politiky, kteří podle jeho názoru zavádí každé čtyři roky něco nového a způsobují tak chaos. Vnímá zároveň, že pravidla neplatí úplně pro každého. Jednodušší to dle něj mají bohatí lidé, kteří pravidla mohou obejít.

Uvolněnou vnímá především morálku. Hodnotí, že hranice jsou dnes posunuté a již malé děti dnes začínají s kouřením a alkoholem. Podotýká, že nad touto skutečností se dnes nikdo nepozastaví.

Roman přiznává, že musí dělat to, co po něm chce společnost a musí se jí přizpůsobovat. Vnímá, že spousta zaměstnání dnes lidem „krade“ až příliš mnoho času a že nezbývá čas na rodinu. Také vztahy vnímá jako ne příliš ideální. Má pocit, že dnes každý střídá partnery jako na „běžícím pásu“ a neustále hledá někoho dokonalého, protože: *„Když jim partner neseď na sto procent, hned ho vyměníjou za někoho jinýho.“*

Obtížné se Romanovi zdá žít v dnešním světě, protože lidé už spolu tolik nekomunikují z očí do očí, což se mu nelíbí. Také situace s financemi není stabilní a lidé mají stále větší výdaje, ačkoliv platy zůstávají stejné. Myslí si, že lidé se upnuli příliš na virtuální svět a stali se hodně povrchními. Řeší malichernosti jako vzhled, či značkové oblečení. Domnívá se, že nejtěžší, je žít v dnešním světě pro poctivé a hodné lidi.

Roman se obává, že pokud se nebudou předávat zkušenosti z generace na generaci, lidé budou dělat stejné chyby jako generace předešlé a nechají si uniknout možnost poučit se. Roman taktéž hodnotí, že předáváním zkušeností, informací a čehokoliv ostatního, se zachovává kultura. Zdůrazňuje důležitost povědomí o historii a všímá si, že lidé se nevěnují jeden druhému a za následek to má bohužel skutečnost, že k mezigeneračnímu přenosu již tolik nedochází.

8.4 Rozhovor čtvrtý – Danča (25)

S Dančou jsme se seznámily před poměrně krátkou dobou – zanedlouho tomu bude rok. Od vidění se známe však již od školky. Bavit jsme se spolu začaly až v společném zaměstnání a hned od první chvíle jsme si rozuměly.

S Dančou trávím čas především o víkendech, kdy si v restauraci dokážeme povídat dlouhé hodiny na jakémkoliv téma. Danča bydlí nedaleko od mých rodičů a tak se těším, jak vyrazíme za hezkého počasí na nějakou procházku, či výlet.

Danča je hodně upřímný člověk a na spoustu věcí má jasný názor. Má svoji a hlavu a nepotřebuje se nikomu zalíbit. Těchto vlastností si u ní velmi cením.

Danča ráda komunikuje s lidmi a stejně jako Lucie chtěla vidět otázky dopředu. Danča se při rozhovoru rozvykládala a šlo vidět, že ji nečinilo sebemenší obtíže, že je rozhovor zaznamenáván. Danča si přála uskutečnit rozhovor v restauraci, jelikož ji přišlo jako dobrý nápad, spojit „příjemné s užitečným“. V době našeho rozhovoru se v restauraci pohybovalo množství lidí a také tamní návštěvníci hráli bowling. Nahrávka je však dostatečně hlasitá a na mě, ani na Danču nepůsobilo okolní dění rušivě.

Tabulka 8 Danča – Seznam témat s podtématy

Změna	Nejistota
snažila jsem se tomu vyhnout	společnost postrádá jistoty
chodí méně koledníků	každý člověk jistoty potřebuje
postrádá to smysl	
preferuju zvyky naší země	Společnost
	pravidla stále ustupují
Předávání	není čas na osobní život
má to smysl	předávání zkušeností je důležité
někdy až moc	

Změna

1. Snažila jsem se tomu vyhnout

V Dančině rodině se nyní dodržují především Vánoční zvyky. Kromě tohoto se rozpovídala o dalších zvycích: „...mě naši od dětství vštěpovali takové ty věci, jako abychom jedli společně, nejlépe alespoň jedno jídlo, při tom jídle vlastně že si člověk popovídá, nějak se udržují ty vztahy a tak v té rodině...“ . Danča přiznala: „...v pubertálním věku jsem se tomu snažila vyhnout, porušovat to, a jakože třeba jíst sama a takové to, co chci já a né to co třeba

ostatní v té rodině.....ale v tomto čase právě vidím, že to má nějaký smysl a líbí se mi, že mě to takhle učili...“. Danča ještě uvedla pro ni vtipný zvyk, kdy ji rodiče učili, aby se hned, jakmile přijde ze školy, převlékla do druhého oblečení. Dodala k tomu: *„ted'ka když to neudělám, tak se úplně necítím ve své kůži. Takže to je jako taky hodně silně vštípené“.*

2. Chodí méně koledníků

Danča si všímá, že oproti době, kdy byla dítě, se do Velikonoc zapojuje čím dál méně lidí, tedy konkrétně chlapců a mužů, kteří chodí na koledu: *„u těch velikonočních se mi zdá, že oproti tomu, že než když jsem byla dítě, tak že chodí mnohem méně koledníků, kteří vlastně by zvonili a právě si koledovali ty vajíčka a tak dále. Takže to si myslím, že se od toho upouští“.*

3. Postrádá to smysl

Danča přiznala, že sama opustila od dodržování Velikonoc. Změna u ní nastala opět v období puberty: *„dříve jsem poctivě otevírala každému, kdo jakoby zazvonil u nás a takhle ...otevírala jsem vždycky dveře, malovala jsem vajíčka a tak a.... zas nějak od té puberty jsem vlastně přestala otevírat ostatním...“.* Danča si vždy na Velikonoční pondělí vymyslela jiný program, který jí vyhovoval víc: *„spíš jsem si dělala taky v ty dny výlety třeba. Že prostě jsem radši někam jela, abych právě totomu se vyhnula a ani třeba ty vajíčka už vyloženě jakoby nemalujem jak třeba dřív, když jsem byla dítě, protože už vlastně není pro koho, když neotvírám a tak. Takže už to vlastně postrádá smysl“.*

4. Preferuju zvyky naší země

Zajímalo mě také, zdali Danča dodržuje nějaké zvyky jiných zemí a co si o tomto konkrétně myslí. Danča upřednostňuje české zvyky, ale přiznává, že se jí líbí i některé zvyky okolních států: *„No, já jsem ten typ, který určitě preferuje zvyky naší země, takže například dávám přednost prvnímu Máji před svátkem svatého Valentýna. Ale na druhou stranu, líbí se mi třeba svátek svatého Patrika., který je mi z nějakého důvodu prostě sympatický. Takže třeba nejsem vyloženě proti jako, ale výjimečně“.*

Předávání

1. Má to smysl

Dotazovala jsem se také, zdali si Danča myslí, že má dnešní generace co předat svým dětem. Danča cítí, že je důležité komunikovat a udržovat vztahy v rodině, mít zájem. Danča říká: *„protože to má smysl. Například u toho jídla sejt se minimálně jednou denně jako rodina a povykládat si, udržovat tak ty vazby, prohlubovat ty vztahy v rodině. Vědět co ty děcka dělaly, vědět co ti rodiče dělají celý den...co se stalo, co se přihodilo. Nějaké základní informace“.*

2. Někdy až moc

Danča, i když už je dospělá, přiznala, že její rodiče jí neustále předávají zkušenosti a že ne vždy je za to ráda. Je přesvědčena o tom, že i u ostatních dětí se rodiče nemusí setkat s pochopením: *„Konkrétně třeba mí rodiče mi neustále předávají své zkušenosti. Někdy až moc, takže určitě když to budu dělat, tak to budu dělat opatrně svým dětem a svým potomkům. Ale všeobecně si jako myslím třeba, že někdy ty děti jakoby o to ten zájem úplně nemají...“.*

Nejistota

1. Společnost postrádá jistoty

Dnešní společnost Danča srovnává se situací, která byla dřív. Nejistotu Danča vnímá v různých oblastech života: *„...dnešní společnost postrádá jistoty. Všechny možné jistoty, které, si myslím, že v minulosti byly. Ať už se to týká právě práce, nebo jistoty nějaké třeba finanční a jistoty práce a tak. Vlastně co se týká jistoty i vztahů, že dříve to bylo prostě, jakoby mi přijde jistější, že tolik lidí se nerozvádělo například“.* Dnešní digitální doba dle Danči přinesla daleko více možností k podvedení partnera: *„...byli si jistí v tom vztahu, že věděli, že ten člověk je třeba nepodvede, nebo že nemá tolik příležitostí k tomu, toho člověka podvést, které jsou dneska téměř na každém kroku a tak...“.*

2. Každý člověk jistoty potřebuje

Danča pociťuje, že jistota v životě člověka zaujímá důležité místo: *„...každý člověk nějaké jistoty potřebuje, aby se zmenšil nějaký ten tlak a stres na toho člověka prostě. Aby věděl, že něco tohle má jisté a tak“.*

Společnost

1. Pravidla stále ustupují

Co se týče pravidel v dnešní společnosti, Danča říká: „*Působí to na mě tak, že ty pravidla jako stále ustupují ...že málokdo ta pravidla jakoby dodržuje a málokdo je vlastně hlídá...*“. Pociťuje, že v nefungujících rodinách se vyskytuje absence pravidel a byla by ráda, kdyby se to změnilo: „*Strašně moc rodin třeba nefunguje a právě ty základní pravidla tam postrádám. Takže se obávám, aby to právě nepokračovalo takhle. Takže doufám v nějaké řešení, že ty pravidla budou více třeba a jasněji stanovená a že se jima lidi budou více řídit, aby ta společnost lépe fungovala*“.

Danča hodnotí, že doba je velmi uvolněná. Dle ní dnes děti velmi brzy začínají se závislostmi a k návykovým látkám mají už i děti velmi snadný přístup: „*Ted' mě napadlo třeba oblasti drog, nebo oblast sexu, které vlastně dříve byly tyhle témata celkem tabu a nemluvilo se o nich...takže...a nebyli ani tak přístupné. Dnes co třeba vidím, tak prostě děti okolo dvanácti, patnácti let se ke drogám můžou snadno dostat a se sexuálním životem taky začínají v brzkém věku, takže si myslím, že je to hodně uvolněné a přijde to těm mladým kolem těch dvanácti, patnácti let i normální, protože ve svém okolí vidí, že ostatní dělají to samé*“.

2. Není čas na osobní život

Danča má pocit, že dnešní pracovní doba je příliš dlouhá a lidé se kvůli vyčerpání v zaměstnání nemohou dostatečně věnovat rodině a svým zálibám: „*často bývá pracovní doba dlouhá, nebo v některých případech bývá dlouhá, že vlastně potom už není moc času na osobní život, což pokud má člověk rodinu a tak dále, tak ten osobní život a čas na tu rodinu potřebuje...Člověk vlastně nemá čas na svoje koníčky, na svůj osobní život, osobní rozvoj, další vzdělávání a tak dále*“.

3. Předávání zkušeností je důležité

Zajímalo mě, zdali si Danča myslí, že může fungovat společnost, kde se nepředávají zkušenosti z generace na generaci. Danča si myslí, že pokud by se nepředávaly, mělo by to za následek spoustu negativních jevů: „*Myslím, že tahle společnost by fungovala hodně špatně, takže tomuto bych moc šancí nedávala. Protože si myslím, že předávání zkušeností a vlastně i těch zvyků je důležité a život bez toho by byl prostě nějaký matoucí a myslím si, že i plný deviate...*“

Danča vnímá jako důležité, aby rodiče předávali zkušenosti svým dětem, jelikož je mohou uchránit před mnohými nebezpečnými, či nežádoucími situacemi v životě: „*Pokud by třeba taková matka dceři neřekla a neinformovala ji třeba o chování třeba mužů, nebo takhle...jak takové věci třeba v životě chodí, tak potom by ta dcera právě narazila v hodně případech, tím, že by ty informace neměla, tak by prostě se dostala do nějakých situací těžkých, kterým se právě tím předáváním zkušeností může vyhnout...“.*

Shrnutí

Danča se svými rodiči ráda slaví Velikonoce, nevzpomíná si však už, jak u nich tyto svátky probíhaly v dobách jejího dětství. Od malička rodiče Danči vštěpovali, aby jedli společně, čemuž se, jak přiznala, v pubertě chtěla vyhnout. Líbí se jí ale, že ji to rodiče takto učili. Také je Danča zvyklá, ihned jakmile přijde z práce, převléct se do jiného oblečení. Tento zvyk jí přijde úsměvný. Danča zároveň prozradila, že by si později ve své rodině, chtěla utvořit zvyky vlastní.

Každý rok chodívá Danča na hody, kde se setkává s rodinou od její maminky. Je to příležitost popovídat si s těmi, se kterými nemá jindy příliš možnost se setkat.

Danča si všímá, že u Velikonočních svátků chodívá méně koledníků a že se od této tradice upouští. Danča jako dítě vždy poctivě koledníkům otvírala a malovala vajíčka. Od puberty, si však na Velikonoční pondělí začala plánovat výlety, aby se tomuto svátku vyhnula.

Danča si myslí, že má smysl předávat tradice a zvyky a předávat by se měly. Jako důležité jí přijde, prohlubovat vztahy v rodině, komunikovat spolu, či zajímat se jeden o druhého. Až bude mít jednou Danča děti, chtěla by se s nimi každý den minimálně jednou sejit u jídla a společně hezky prožívat Vánoční svátky. Zpívat koledy a přichystat si Vánoce takovým způsobem, jaký ona zná ze svého dětství, kdy je slavila s rodiči.

Danči předávají neustále rodiče své zkušenosti a Danča přiznává, že někdy až příliš. U svých dětí by zkušenosti chtěla předávat opatrně. Je si vědoma toho, že někdy děti o předávání zkušeností, či informací, zájem nemají.

Vnímá, že starší generace se snaží na děti působit, avšak záleží na samotných dětech, jak ony se k tomu postaví.

Danča preferuje zvyky České republiky. Někaký čas strávila Danča v Irsku a tak je jí sympatický den svatého Patrika. Zvyky cizích zemí ji nevadí pouze vy výjimečných případech.

V dnešní společnosti dle Danči chybí jistota. Cítí nejistotu jak v oblasti zaměstnání, tak také v oblasti vztahů a financí. Například, při pomýšlení na manželství, jí přijde, že se dřív tolik lidí nerozvádělo a že také nebylo tolik příležitostí k tomu, aby se partneři podváděli. Má dojem, že dnešní doba dává k nevěře spoustu příležitostí. Dle Danči člověk jistoty potřebuje, jelikož bez nich, je ve stresu a může se cítit pod tlakem.

Pravidla podle Danči v dnešní společnosti ustupují. Málo kdo, dle ní pravidla dodržuje a hlídání pravidel je málo kontrolováno. Danča má pocit, že spousta rodin nefunguje a neexistují v nich základní pravidla. Danča by byla ráda, kdyby byla pravidla jasněji stanovena a kdyby se jimi lidé víc řídili.

Pravidla se jí zdají velmi uvolněná. Především tento fakt vnímá v oblasti drog a sexu. Dle ní mladí lidé velmi brzy začínají se sexuálním životem a k drogám se mohou dostat až příliš snadno. Toto chování dle ní odkoukávají od okolí, zejména od ostatních jedinců, kteří s tímto mají zkušenosti. Těmto dětem to dle ní přijde normální.

Danča si myslí, že uspěchané době, je nutno se přizpůsobovat především v oblasti práce. V okolí zpozorovala, že pracovní doba je někdy příliš dlouhá a poté nezbývá čas na rodinu a osobní život.

Pro Danču je složité žít v dnešní společnosti, protože je nerozhodný člověk a dnešní společnost nabízí spoustu možností. Danča se tak v tomto určitém způsobem ztrácí a neví zcela přesně, kterým směrem se dát.

Bez předávání zkušeností, by dle Danči společnost nefungovala příliš dobře. Bez předávání zvyků a zkušeností, by dle úsudku Danči byla společnost velmi matoucí a plná deviace. Pospuzuje jako velmi důležité, aby rodiče předávali životní zkušenosti svým dětem, aby se mohly vyvarovat určitých životních strastí. Rodiče by dle Danči měly děti informovat o tom, jak to na světě chodí. Pokud by rodiče tyto informace nepředávali, Danča se domnívá, že by život dítěte mohl být dokonce ohrožen, mohla by být snížena kvalita jeho života a mohl by si nést celý život následky. Danča by proto svým dětem jednou zkušenosti chtěla předávat, aby je uchránila před nástrahami života a pomohla jim se ve světě lépe orientovat.

8.5 Rozhovor pátý - Moňa (30 let)

S Moňou, se stejně jako s Lů znám úplně od malička. Byly jsme spolu dlouhá léta sousedky a od dětství, až po dnešní dobu, spolu máme nespočet nezapomenutelných zážitků. Moňa

byla vždy v dobrém smyslu praštěná a tvrdím si říct, že se s ní nedá nudit. Téměř pokaždé má dobrou náladu a je plná energie.

S Moňou se dá mluvit celé hodiny na jakékoliv téma. V poslední době, jsou u nás nejčastější posezení u kávy, či dobrého vína. Občas mi Moňa přijde jako Superman, protože za jeden den, dokáže stihnout neskutečný počet činností. Všechny životní události bere vždy s nadhledem a na všem se snaží najít pozitivní stránku.

Moňa pracovala na poště, nyní je na mateřské dovolené se svým synem, kterému o letních prázdninách přibude sourozenec.

Má velmi ráda společnost a vždy uvítá, když je okolo ní spousta lidí. Moňa má, jako jediná z účastníků výzkumu již svou vlastní rodinu. Sama také přiznala, že pohled na současný svět, je velmi ovlivněn faktem, že je již maminkou.

Tabulka 9 Moňa – Seznam témat s podtématy

Změna	Nejistota
v městech se to vytrácí	svět je divnej
záleží, jak se k tomu děti postaví	
nevadí mi to	Společnost
	uvolněná morálka
Technologie	zapadnout s davem
klepou na mobilech	tradice a zvyky by se měly předávat
v době počítačů a internetů	

Změna

1. V městech se to vytrácí

Na otázku, zdali si Moňa myslí, že se v dnešní společnosti vytrácí tradované zvyky, odpověděla, že si myslí, že se vytrácí především ve velkých městech. Moňa pochází z malé vesnice a do různých zvyků a akcí se vždy aktivně zapojovala. K této otázce odpověděla takto: „*No ve velkých městech se to rozhodně vytrácí, na těch obcích a dědinách se to teda ...asi se to dodržuje ještě, když je na to nějaká ta skupinka, která to chce teda dělat*“.

2. Záleží, jak se k tomu děti postaví

Dostaly jsme se tak k otázce, zdali si Moňa myslí, že je možné, aby dnešní generace cokoliv předaly svým dětem. Moňa se k tomuto staví poměrně skepticky. Nemá pocit, že by o to

mladší generace příliš stály: „*Noo, tak jako... může se pokusit předat ty tradice, ale záleží na tom, jestli se k tomu ty děti postaví...*“. Opět zmiňuje také vliv měst na dodržování tradic: „*...Záleží, jestli se neodstěhují do těch měst a podobně. Tam už tady ty tradice jdou stranou teda asi nejspíš*“.

3. Nevadí mi to

Zavádění zvyků cizích zemí do České republiky Moni příliš nevadí. Na podzim vyřezává dýně na Halloween a občas také slaví Valentýn. Přesněji k dané otázce říká: „*Tak jako všeobecně se dá říct, že mi to nevadí, ale vadí mi, když někdo říká, že nosí dárky Santa Claus místo ježíška teda, ale jinak jako mi to zase tak nějak nevadí, že by se tak tady něco zavádělo*“.

Technologie

1. Klepou na mobilech

Zeptala jsem se Moni, jestli vnímá působení na mladší generaci. Zdali má pocit, že si mladší generace povídá se starší. Moňa si všímá, že si lidé mezi sebou povídají především přes sociální sítě a lidi se málo potkávají tváří v tvář. Komunikace dle jejího názoru probíhá především s prarodiči a povšimla si také, že u mladých lidí ubývá zájem o pobyt venku: „*Já myslím že...možná s těma babičkama ještě relativně jo. S rodičema už si myslím, že ta komunikace není vždycky tak úplně jako dobrá. Ale ...myslím si, že si nejvíc lidí povídají přes ty sítě stále. Protože i ubývá lidí venku a tak, že všichni si radši klepou na těch mobilech a různých sítích a to je podle mě špatně teda*“.

2. V době počítačů a internetů

Zajímala jsem se také, co by chtěla Moňa předat svým dětem. Moňa si myslí, že jsme velmi ovlivněni digitální dobou a možnosti předávání, jsou dnes velmi omezené. Nedokázala tak na tento dotaz příliš odpovědět. Mončin názor: „*...no tak něco bych jim ráda předala, ale v dnešní době počítačů a internetů, asi si děti předají víc z toho, než ode mě, takže nevím...*“. Zeptala jsem se tedy ještě, zdali si myslí, že do toho dnešní digitální doba zasahuje: „*Ano, že nás asi sežere za chvíli.*“

Nejistota

1. Svět je divnej

Moňa hodnotí dnešní svět jako nejistý. Nelíbí se jí, jak se situace v dnešním světě vyvíjí, obává se také možných válečných konfliktů. Říká: *„zdá se mi nepředvídatelný a nejistý. Teda v tom, co se kolem děje a člověk neví, jestli tady nenajedou tanky a podobně, protože opravdu dnešní svět je divnej“*. Zajímalo mě také, kde konkrétně ve svém životě Moňa pociťuje nejistotu. Moňa vyjmenovala hned několik oblastí, ve kterých si myslí, že dnes lidé cítí nejistotu. Konkrétně ve svém životě však teď příliš mnoho nejistot nepociťuje: *„tak jako nejistý je zaměstnání... to nikdy člověk neví. Nejistý je Zdraví...a tak jako konkrétně u mě teď nejistýho zrovna nic není no, když jsem doma...ale tak jako...nevím, jestli mě vezmou zpátky do práce třeba. To je nejistý...třeba se může stát, že už mě nevezmou, ...no tak asi ...ta nejistota těch peněz....no tak, nikdo neví že“*.

Společnost

1. Uvolněná morálka

Dotazovala jsem se také, zdali Moňa vnímá, že pravidla v dnešní společnosti jsou uvolněná: *„Jo...jako jak se to veme no...v rámci morálky jsou uvolněná moc“*. Moňa vnímá, že v dnešní společnosti je běžné a také velmi časté, násilí mezi lidmi a takové jednání ji nepřijde správné: *„Střílení ve školách a podobně...vraždění spolužáků, je teda dost divný. Držení zbraní mi teda nepřijde normální teda si myslím. Takže v rámci tohodle je teda asi hodně uvolněná“*.

2. Zapadnout s davem

Moňa vnímá, že se musí přizpůsobovat dnešní uspěchané společnosti. Toto přizpůsobení je z jejího pohledu nutné především v rámci technologie. Jelikož je již maminkou, cítí, že ovládat technologii a vlastnit technologické vymoženosti, je nezbytné, především kvůli tomu, aby děti nebyly vytěsněné z kolektivu: *„Tak musíme se tomu nějak přizpůsobovat, aby jsme prostě zapadli s tím davem že...musíš děcku koupit mobil, aby nějak fungovalo s ostatníma, musíš já nevím, prostě...snažíš se jít s dobou ať prostě děcko není vytěsněný...já to беру v rámci teda těch dětí, ...“*.

3. Tradice a zvyky by se měly předávat

Moňa je přesvědčená o tom, že tradice a zvyky by se měly předávat a lidé by spolu měli komunikovat, aby se mezi nimi nevytrácely vzájemné vztahy a kontakty: „...nějaký jako tradice a zvyky by se asi měly předávat. Ať se nějak aspoň udržuje a stmeluje ta společnost. Jinak jako je to asi špatně no...je blbý když, nevíš ani kdo vedle tebe třeba bydlí třeba že...“ Zajímalo mě, jestli si Moňa myslí, že se proti tomuto dá něco dělat. Jestli je možné, aby se tato situace nějakým způsobem změnila: „Tak snažit se stále ty děti do něčeho zapojovat a nějak kolektivně se snažit žít a doma nějak prostě kolektivně jako....nebo si o tom aspoň povídat a snažit se nějak to do těch dětí vtělit. Což se nemusí setkat s výsledkem žádným, ale snažit se alespoň o to“.

Shrnutí

Moňa předkládá, že její rodina slaví hlavní svátky – Velikonoce a Vánoce. I v místě, kde žije Moňa se svojí rodinou, se dodržuje Masopust. Před pár lety se Moňa průvodu ještě účastnila, nyní říká: „...Ted' už jenom pečú koblihy“. V dětském věku také chodila vyklapotávat a dodává, že jako holka by však neměla.

Zvyky, se dle Moni v dnešní společnosti vytrácí, především tedy ve městě. Na vesnicích se dle ní zvyky dodržují, ale musí se najít nadšená skupinka, která tyto tradice ráda udržuje a dobrovolně se toho chopí. Moňa od žádných zvyků neopustila, zvyky má ráda. Vyklapotávání se účastnila samozřejmě jen jako dítě a v Masopustím průvodu již nechodí, především kvůli skutečnosti, že je již maminkou a věnuje se svému synovi.

Dnešní generace dle ní určitě má co předat dětem, ale velmi záleží na tom, zdali děti samy o to budou mít zájem a jestli se neodstěhují do města, kde se zvyky tolik nedodržují. Moňa by svým dětem ráda něco předala, ale uvědomuje si, že na děti mají velký vliv technologie, které zašly hrát v životech již malých dětí, velkou roli. Technologie dle Moni působí na děti vysokou měrou. Děti jsou jimi velmi ovlivněny a technologie nahradily téměř vše, co se dalo.

Její názor je, že dnes si děti povídají spíš s prarodiči. S rodiči komunikace příliš dobrá není. Dle ní, si lidé povídají především přes sociální síť a také podotýká že, že lidé už tolik nechodí ven. Moni to nepřijde jako správné. Hodnotí také, že na děti v dnešní společnosti nemají vliv ani učitelé.

Moňa má spoustu zážitků a příhod od svých prarodičů. Vždy se jí líbilo si s nimi povídat a poslouchat jejich příběhy. Přiznala také, že její rodiče už tolik zajímavé příhody neměli.

Tradice cizích zemí Moni nijak zvlášť nevadí a nepohoršuje ji, že jsou tyto zvyky zaváděny do České republiky. Sama doma vyřezává dýně na Halloween a pokud si s manželem vzpomenu, slaví svátek Svatého Valentýna. Moňa k cizím zvykům ještě podotkla, že ačkoliv sama některé slaví, vadí ji, když „*Někdo říká, že nosí dárky Santa Claus*“.

Dnešní svět hodnotí Moňa jako divný a zdá se jí nejistý a nepředvídatelný. Svět dle ní není předvídatelný, protože nemůžeme vědět, jestli druhý den nezačne třeba nějaký válečný konflikt. Nejisté je dle Moni zaměstnání, nejisté je zdraví. Moňa konkrétně nejistotu ve svém životě nepocituje, jelikož je doma na mateřské dovolené. Obává se však, že ji například po jejím skončení nevezmou zpět do práce a také si uvědomuje, jak jsou nejisté finance.

Pravidla se dle ní v dnešní společnosti nestačí zautomatizovat. Navíc vnímá, že pokud se zavede něco nového, za půl roku už to neplatí a vymýšlí se zase něco dalšího. Těchto rychlých změn si všímá především v politice a nepřijde jí to úplně správné. Zmiňuje například protikuřácký zákon, nebo EET.

Moni se nelíbí, jakým se dnešní svět ubírá. Velmi uvolněná jí přijde morálka. Všimá si, že je ve světě přítomna spousta násilí a lidé se k sobě nechovají hezky.

Moňa se musí přizpůsobovat společnosti především v oblasti techniky. Říká, že musíme zapadnout s davem a že pokud nechce, aby bylo její dítě vyčleněné z kolektivu, musí mu například koupit moderní mobil a ostatní vymoženosti současné doby.

Nehodnotí jako obtížné žít v dnešním světě, pokud má jedinec kde bydlet a má finance na zaplacení všeho potřebného. Uznává, však že pokud je člověk bez práce, je to komplikované. Moňa vnímá, že jejich rodina se má dobře a že je spousta lidí, kteří jsou na tom hůř.

Zvyky, by se dle jejího úsudku dodržovat měly, aby se udržovala a stmelovala společnost. Přijde jí například špatné, když se lidé přehlíží, či když se neznají sousedi.

Mmyslí si, že by děti měly být zapojovány do každodenních činností a v rodinách by si na sebe lidé měli umět udělat čas. Říká: „*Kolektivně se snažit žít*“.

Aby se děti něco naučili a aby jim rodiče něco předali, měli by si spolu dle jejího názoru lidé více povídat a mít zájem o to, aby v dětech něco zanechali. Moňa si není jistá, zdali to v době technologií je úplně možné, ale jedinci by se o to podle ní měli alespoň snažit.

8.6 Rozhovor šestý – Pavel (24)

S Pavlem se známe již pár let. Je to můj výborný kamarád, který mi dokáže dobře poradit, nikdy mě neodsoudí a ochotně se vším pomůže.

Sdílíme především stejný názor na život a máme i dost podobných vlastností. Má naprosto úžasný smysl pro humor a dokáže mě rozesmát i když mám velmi špatnou náladu.

Pavel je velmi chytrý a v kolektivu oblíbený. Když si tedy nevím s něčím rady – až už se to týká čehokoliv, vždy se na něj ráda obrátím.

Zažili jsme spolu několik nezapomenutelných momentů a věřím, že naše přátelství vydrží opravdu velmi dlouho.

S vyjadřováním před ostatními lidmi nemá Pavel sebemenší problém, avšak před rozhovorem se obával, že bude mluvit příliš rychle, jak má obvykle ve zvyku. Pavel si také dělal legraci z toho, že bude mít na nahrávce nepřírozený a zvláštní hlas. Ujistila jsem ho, že důležitý je především obsah. Pavel je veselá povaha a před samotnou nahrávkou i před ní prohodil několik vtípků, díky čemuž byla nálada ještě uvolněnější.

Tabulka 10 Pavel – Seznam témat s podtématy

Změna	Nejistota
dost se to změnilo	dnes vám jistotu nikdo nedá
když jsme byli malí	nejistota v pracovní oblasti
je mi to proti srsti	
	Společnost
Technologie	díky politice se v pravidlech dělá holubník
zkušenosti s technologií	lidi nemají zábrany
vnímám negativním směrem	se společností to půjde z kopce
přizpůsobit se technice	

Změna

1. Dost se to změnilo

Pavel si uvědomuje velkou změnu oproti slavení svátků, když byl dítě a když je dospělý. Říká, že tradované zvyky: „*Se vytrácí. Vánoce se určitě slaví, ale už se nezpívají Vánoční koledy u stromečku, nelije se olovo, nepouští se lodičky se skořápek, neháze se papučí, nerozkrajují se jabka...*“. Všiml si také, že se do tradic zapojuje čím dál méně lidí a někteří na

ně dokonce nemají příliš hezký názor: „*Na Velikonoce taky chodívá méně koledníků. Dokonce jsem už slyšel i názory, že je to trapný...Lidi to berou tak, že jsou rádi, že je volno a nevidí za tím nic jinýho*“. Dále se odkazuje na svoji babičku, která ho upozornila na to, že za jejich dob měly tradice a zvyky zcela jinou podstatu: „*Co jsem slyšel od babičky, tak Vánoce a svátky vůbec, se dřív braly jako možnost setkat se s rodinou, popovídat si, užít si společný čas, takové to duchovno v tom bylo no. Dnes se každý předhání, kdo si koupí lepší vánoční dárek a upeče více cukroví...takže se to asi jako dost změnilo*“.

2. Když jsme byli malí

Pavel upustil od několika zvyků, kterých se dřív účastnil. Má však pro to jasné důvody: „*...Už asi čtyři roky nechodím o Vánocích do toho lesa, protože děda už není. A upustili jsme od takových těch věcí, které jsme dělali, když jsme byli malí. Právě takové to pouštění lodiček, krájení jablek...*“. Ačkoliv se do těchto zvyků momentálně nezapojuje, říká, že to není definitivní: „*...Se svýma dětma bych se k tomu chtěl jednou vrátit. Jinak si myslím, že Vánoce a Velikonoce slavíme hezky. My si na to jako rodina celkem potrpíme.*“.

3. Je mi to proti srsti

Pavel se staví negativně ke zvykům ostatních zemí a má na to jasný názor: „*...Je mi to tak nějak proti srsti. Nic za tím nevidím. Tolik let tady máme naše tradice, tak proč je nahrazovat jinými? Nemyslím si, že by byl Valentýn v něčem lepší, než první Máj.*“

Technologie

1. Zkušenosti s technologií

Pavel si všímá, že jsou velké rozdíly mezi touto generací a generacemi předešlými. Vnímá, stejně tak jako ostatní účastníci výzkumu, silný vliv technologií. Ptala jsem se, zdali si myslí, že dnešní generace má co předat svým dětem. Pavlův názor: „*...Předat má asi to, co jim předali jejich rodiče a prarodiče. Ale jestli konkrétně tato generace? No nevím. Možná nějaké zkušenosti, co se technologie a počítačů týče. Ale jinak nevím*“. Pavel upozorňuje, že mladí lidé dnes již nedisponují tolika dovednostmi a své děti k nim nebudou moci přivést: „*... Ženy dneska méně vaří, muži méně opravují...takže nevím, od koho se ta nová generace bude třeba i takové věci učit, když už se to moc dneska nevidí*“.

2. Vnímám negativním směrem

Působení na dnešní mladou generaci vnímá Pavel: „*spíš tím negativním směrem.*“ Případá mu, že pro dnešní rodiče je nejpohodlnější zabavit děti technikou: „*Ti dnešní mladí rodiče už to právě hodně řeší přes tu techniku. Aby děcko neřvalo, dají mu mobil, nebo pustí televizi. Dřív se četly pohádky, dnes se pouští na tabletu*“. Uvědomuje si negativní důsledky tohoto jednání: „*...Tím se právě vytrácí ten kontakt a vztah mezi rodičem a dítětem. Toho já se osobně asi nejvíc bojím a všímám si toho*“.

3. Přizpůsobit se technice

V oblasti přizpůsobení se uspěchané společnosti, Pavel pocítuje, že: „*Člověk je nucen se hlavně v oblasti té techniky přizpůsobovat. Zboží je spotřební, takže jako každou chvíli koupovat nový mobil, nový notebook, novou televizi*“. Jako příklad Pavel uvádí situaci s televizory a upozorňuje tak na to, že všichni musíme jít s dobou, i když o to nemáme zájem: „*Jak se přešlo na to analogové vysílání. Kdo neměl takovou a takovou televizi, musel si koupit novou...i když nechtěl... Prostě vyhodit x tisíc kvůli tomu, že se zase vymyslelo něco nového. A pokud na to nemáte peníze, tak směla*“.

Nejistota

1. Dnes vám jistotu nikdo nedá

Dle Pavla dnešní svět: „*No jistý není a předvídatelný taky ne. Dnes vám jistotu nikdo nedá. V ničem. Nikdo vám nic nezaručí*“. Všimá si zmatenosti dnešního světa, vlivu médií a působení politiky. Pro něj samotného je těžké rozlišit, co je pravda a co lež: „*Ted' se mi třeba hned vybavily sliby politiků...na něco vás nalákají a pak to není. Navíc média podávají spoustu matoucích informací a pro člověka je těžké na něco si třeba udělat názor. Je na nás házeno spoustu informací z mnoha stran a je těžké se pak vyznat v tom, co je pravda a co ne. No a z toho pak plyne, že pro člověka je ten svět nejistý a nepředvídatelný*“.

2. Nejistota v pracovní oblasti

Když jsem se Pavla zeptala, v jaké oblasti konkrétně ve svém životě pocítuje. Pavel řekl, že nejistotu pocítuje: „*Tak nějak ve všem nejspíš. Dneska vám třeba každý vtluká do hlavy, ať studujete a ať studujete co nejdéle. Ale vy potom zjistíte, že studujete x let a pak se pro vás*

nenajde místo a nebo, že to místo je mizerně placený“. Nejistou vnímá tedy především: *„V pracovní oblasti. Protože člověk práci potřebuje a když ji nemá a nemá finance, tak pak se od toho odvíjí další stránky života. Odsouvá třeba rodinu, nemůže si pořídit byt, nemůže si našetřit na to, co by potřeboval“.*

Společnost

1. Díky politice se v pravidlech dělá holubník

Pavel si v oblasti pravidel všímá přizpůsobení se ostatním státům. Vnímá především působení Evropské politiky, kterou nehodnotí pozitivně: *„Pravidla, který máme tady u nás, se teď dost přizpůsobují okolnímu světu. Myslím teď hlavně to, že jsme členy Evropské unie...nikdy nevíme, co se jim bude líbit a co nám zakázou, nebo nakonec přikážou dělat“.* Pavel také zdůrazňuje, že pravidla se v dnešní společnosti mění velmi rychle a i zde vnímá jako hlavního činitele politiku: *„Tím, že ta doba je tak rychlá, tak je rychlá i ta změna pravidel. Protože ty pravidla se té rychlosti musí přizpůsobovat. Jednou platíte u doktora poplatky, podruhé ne. Hlavně díky té politice se v pravidlech dělá holubník...“.*

2. Lidi nemají zábrany

Pavel je přesvědčen o tom, že pravidla v dnešní společnosti jsou uvolněná a ve spoustě směrech si odporují. Opět zmiňuje politiku a směřování světa k morálnímu úpadku: *„Na jedné straně nám spoustu věcí zakazují, ale zároveň nás v nich podporují. Například zakázou kouřit v hospodách, nebo venkovní zábavy jsou povoleny jen do půlnoci. A přitom si myslím, že lidi jsou vedeni k tomu, aby se jen bavili, neměli žádné zábrany, byli hlavně konzumenti...“.* Pavel hodnotí, že ve společnosti je téměř vše tolerováno a že manželství již nemá příliš velkou váhu: *„Všude jsou jenom drogy, alkohol, sex...Ty pravidla jsou dost uvolněná, co se chování lidí týče no. Lidi nemají zábrany, vše je jakoby povolené, nikomu nic není blbý. Třeba u těch rozvodů. Dřív se za to lidi styděli a snažili se to manželství udržet. Dnes se lidi rozvedou klidně i po třech měsících a nikomu to nepřijde divný“.*

3. Se společností to půjde z kopce

Jako všech účastníků výzkumu, jsem se i Pavla ptala, zdali se domnívá, že může fungovat společnost, kde se nebudou předávat zkušenosti z generace na generaci. Pavel uvádí, že významné jsou zkušenosti našich prarodičů: *„Nevím, co se bude dít, když se nebudou předávat*

ty zkušenosti našich babiček a dědečků a rodičů. Protože myslím si, že oni ještě mají takový ten reálný pohled na život a nejsou tolik zblblí tou dnešní společností.... Mají takový ty hodnoty, který by člověk měl mít asi..., ví líp než my, jaký je ten smysl života a co je pro něho podstatné...“. Pavel si myslí, že lidé jsou dnes příliš pohodlní a nechtějí se vzdát svého komfortu: „*dnes v té spotřební společnosti, kde každý kope hlavně sám za sebe a nejdůležitější je pro něho to, že bude mít bezstarostný život, jako nevím, jestli to dopadne na úrodnou půdu. Pokud se nebudou předávat takové ty věci, co předávali předešlé generace, no tak to asi s tou společností půjde z kopce...“.*

Shrnutí

Pavel s rodinou tráví Vánoce a Velikonoce. Pokud byl Pavlův dědeček naživu, každý rok chodil na Štědrý den s ním a se svým tátou do lesa na procházku, kde dávali potravu zvěři. Na tyto dny vzpomíná velmi rád – vždy si velmi popovídali a užili si legraci. Na Velikonoce s tatškou doted' společně pletou tatary. Každý rok také Pavel jezdívá na hody a slavnosti vína, kde se setkává se známými a kamarády. Vnímá tyto události jako možnost vidět se s lidmi, se kterými nemá během roku jinak příležitost se setkat.

Dle Pavla, se tradované zvyky vytrácí. Vnímá, že se neustále slaví Vánoce a Velikonoce, ale tyto zvyky ztratily původní smysl. Z vyprávění babičky ví, že tyto svátky dřív sloužily k tomu, aby si lidé na sebe udělali čas, popovídali si a cítili duchovno. Dnes se dle něj svátky berou jen jako příležitost se pořádně najíst, užít si volna a předvést se před ostatními.

Pavel přiznává, že opustil od „menších“ zvyků, spojených s Vánocemi, které praktikoval jako dítě. Na mysli má pouštění lodiček, lidí olova a podobně. Se svými dětmi, by se k těmto zvykům ale chtěl vrátit. Pavel také hodnotí, že jejich rodina slaví Vánoční a Velikonoční zvyky velice hezky a potrpí si na ně.

Pavel netuší, jestli má dnešní generace možnosti cokoliv předat ostatním generacím. Přiznává, že dnešní generace by mohla předat zkušenosti týkající se technologie. Pociťuje, že mladí lidé se dnes už nevěnují činnostem, které dělali jejich rodiče a prarodiče. Myslí tím například u žen vaření, u mužů nejrůznější opravářské práce. Jak říká, neví, od koho se mladší generace budou tyto dovednosti učit.

Se svými dětmi si přeje mít Pavel hezký vztah. Chtěl by, aby fungovali opravdu jako rodina. Konkrétně: „*Aby žili spolu a ne vedle sebe*“. Hrát s dětmi hry a naučit je hry, které sám zná

z dětství, naučit děti něco pěkného vyrobit a podobně. Záleží mu také na tom, aby děti byly slušně vychované a pomáhaly ostatním.

Působení na dnešní generaci vnímá spíš negativním směrem. Opět zmiňuje technologii. Rodiče se dle něj už tolik svým dětem nevěnují. Místo hraček dítěti pustí mobil, či zapnou televizi. Tímto se dle jeho názoru vytrácí vztah mezi dítětem a rodičem.

Cizí zvyky Pavel neslaví, nevidí důvod, naše české zvyky nahrazovat zvyky ostatních zemí.

Pavel dnešní svět nehodnotí ani jako jistý, ani jako předvídatelný. Myslí, že záruky dnes nejsou téměř nikde. Zmiňuje politiku a konkrétně sliby politiků. Vnímá taktéž, že v dnešním světě je nám předkládána spousta informací a je těžké se vyznat v tom, co je pravda a co lež. Pro jedince je náročně se v běžném životě orientovat a lidé jsou zmatení.

Nejistotu cítí především v práci. Dle něj, je dnes jistota práce mizivá. Je si vědom toho, že každý člověk práci potřebuje, protože se neobejde bez financí, které získává právě jejím prostřednictvím.

Pavel cítí, že pravidla v dnešní společnosti se se přizpůsobují okolnímu světu – tedy ostatním státům. Konkrétně zmiňuje Evropskou unii. Evropská unie mu dle něj přikazuje až spoustu věcí a „mluví“ nám do spousty věcí. Politika dle Pavla pravidlům velmi škodí.

Dle Pavla jsou také lidé dnes především vedeni k tomu, aby byli konzumenty. Vnímá, že jsou velmi protlačovány mezi lidmi drogy, alkohol, sex. Cítí, že dnes lidé můžou téměř vše. Za svoje chování se nestydí a nemají žádné zábrany. Jednání, které dřív bylo nepřijatelné, je dnes hodnoceno jako normální a v normě. Myslí, že v dnešní společnosti „trpí“ především starší lidé. Nejsou navyknutí na technologii a musí se jí dnes často přizpůsobovat. Dle jeho názoru, také dnešní starší generace hodnotí dnešní „novinky“ jako ne příliš užitečné. Přijde mu neférové, že se těchto lidí nikdo na nic neptá a „jsou hozeni do rozjetého vlaku“.

Technologie dle jeho názoru velmi ovlivňuje náš život. Často si musíme kupovat nové věci, i když nechceme, kvalitní věci se již nevyrábí a jde především o to, aby se z lidí „vytáhlo“ co nejvíc peněz.

Pavel okolo sebe pozoruje, že dnešní mladí lidé odmítají věci, které jsou od počátku věků přirozené. Jsou raději sami, aby se nemuseli vzdát svého pohodlí. Má pocit, že kvůli systému, dnes velmi mnoho lidí zvažuje, zda rodinu založit, nebo nezaložit.

Dle něj dnes každý kope především sám za sebe a dnešní hodnoty jsou zcela odlišné. Je přesvědčen, že naši rodiče a prarodiče mají správné názory i celkový pohled na svět a ostatní

generace by se od nich měli učit. Konstatuje, že v jiném případě, to bude mít na společnost negativní dopad.

8.7 Společná témata

Po dokončení analýzy jednotlivých případů, dochází v IPA k fázi hledání společných témat, které vyplynou z jednotlivých výpovědí účastníků výzkumu. Jde tedy o to, nalézt společné rysy zkoumaného fenoménu.

V následujícím textu tedy předložíme všechny společné faktory, jež reflektují názor mladých dospělých na možnost transgeneračního přenosu v současnosti. Text je shrnutím nejdůležitějších oblastí, které účastníci výzkumu s tímto tématem spojují. V tomto textu se již nebudou objevovat přímé citace, jelikož jsou uvedené v předchozích textech a není tedy zapotřebí je zde znovu předkládat.

1. Změna

Účastníci tohoto výzkumu pocítují změnu tradic od dob, kdy byli malí a současností. Všichni si uvědomují vliv věku. Jistých tradic se přestali účastnit z důvodu, že jsou již dospělí a aktivní účast je příliš neláká. Například Danča uvedla, že u ní k této změně došlo v období puberty. Z výpovědí se zdá, že byl tento věk směrodatný u všech účastníků výzkumu.

Čtyři účastníci výzkumu zmínili, že se v místě, kde bydlí, dodržuje Masopustní tradice. Roman a Zdeňa uvedli, že se do této tradice nezapojují, jelikož nepijí alkohol a ten se při tomto průvodu hojně podává. Oběma se však tato tradice líbí.

Všichni účastníci výzkumu také hodnotí, že se v dnešní společnosti vytrácejí tradované zvyky. Roman a Zdeňa si všimli, že ubývá lidí účastnících se tradicí. Danča a Pavel zmiňují menší počet koledníků o Velikonocích. Několik z participantů také uvedlo, že dnešní mladá generace o zvyky a tradice nejeví zájem a mají jiné záliby – především v rámci technologií.

Moňa a Lucie si uvědomují rozdíly mezi vesnicemi a městy. Obě zastávají názor, že na vesnicích se tradice ještě dodržují, avšak v městě se tradice neobjevují a tamní lidé je nedodržují. Rozdílu mezi městem a vesnicí si povšiml také Zdeňa, ovšem v souvislosti s odlišným vnímáním reality obou těchto skupin.

Většině respondentů se nelíbí, že jsou v několika posledních letech do České republiky zaváděny zvyky z cizích zemí. Velmi negativní názor na cizí zvyky zaujímají Roman, Pavel, Zdeňa a Lucie. Danča dává přednost českým zvykům, ale v jistých případech jí některé

zvyky ostatních států nevdají. Mořna jako jediná, cizí tradice nevnímá negativně a dokonce jich sama pár dodrřuje.

Přesto, ře Lucie a Danča mají blízko k českým tradicím a zvykům, líbí se jim svátek Sv. Patrika. Tato skutečnost je však ovlivněna jejich pobytem v Irsku. Obě tam nějaký čas pobývaly a na tuto zemi se jim váře mnoho vzpomínek.

Danča a Pavel chodívají každoročně na hody. Tuto událost vnímají jako příležitost vidět se s těmi, se kterými nemají během roku možnost se setkat. Na těchto slavnostech se potkávají s rodinou, kamarády a známými.

Lucie také přichází s názorem, ře tradice a zkušenosti se předávají nejspíš jen ve fungujících rodinách, kde si rodiče s dětmi povídají.

2. Nejistota

Každý z účastníků výzkumu pociťuje značnou nejistotu ve společnosti a i ve svém životě. Nejistota se vyskytuje v jejich životech především v oblasti zaměstnání, vztahů a financí.

Co se vztahů týče, Lucie, Danča, Pavel a Roman mají pocit, ře se dnes spousta lidí rozvádí a na manželství již není pohlřeno tak vážně, jako tomu bylo dřív. Tento fakt hodnotí negativně.

Také v zaměstnání je všude přítomna nejistota, na což se váře nejistota financí. Lucie uvádí, ře se člověk musí v práci rychle přizpůsobovat a pokud to nedovede, je okamžitě propuštěn. Lucie nejistotu společnosti přikládá rozvoji sociálních sítí.

Danča a Zdeřa si všímají, ře ve spoustě zaměstnání je dnes dlouhá a flexibilní pracovní doba a člověk je nucen jí obětovat většinu svého času. Bohužel vzhledem tomuto faktu, pak nezbyvá mnoho času na rodinu a osobní život. Jelikož však každý z nás finance potřebuje, lidé se pro práci dokáží obětovat.

Mořna cítí nejistotu světa jako takového a také přiznala, ře se obává válečných konfliktů. Taktěž Pavel se domnívá, ře jistotu lze dnes najít jen velmi těžce. Zmiňuje například, ře kvůli finanční nejistotě, mladé páry odsouvají zaloření rodiny, ři pořizení si vlastního bydlení. Roman k nejistotě ještě přidává, ře je tak rozsáhlá, jelikož i to, co se stane na druhé straně zeměkoule, ovlivní i nás.

3. Společnost

K dnešní společnosti se účastníci výzkumu vyjadřují podobně a charakterizují ji stejnými vlastnostmi. Účastníci výzkumu mají pocit, že politika je tvůrcem chaosu ve společnosti. Roman vnímá především silný vliv ze strany Evropské Unie. Vliv Evropské Unie vnímá také Pavel. Pociťuje, že EU nám spoustu věcí nařizuje, ale také spoustu věcí zakazuje. Politika je dle něj strůjcem matoucích pravidel.

K tématu politiky se vyjadřuje i Zdeňka, který si myslí, že se až příliš přizpůsobujeme okolním státům a že nás okolní země přebíjí.

Taktéž Moňka vnímá, že politika zasahuje do společenského dění vysokou měrou. Připadá jí, že se dnes vše mění příliš rychle a lidé si na změny nestačí navykat. Jako příklad uvádí protikuřácký zákon a EET. Totéž zmiňuje také Zdeňka.

Moňka a ostatní účastníci výzkumu si také všimají, že je v dnešní společnosti velmi uvolněná morálka. Pavel uvádí, že lidé nemají zábrany a málokdo se dnes stydí za své chování. Jako příklad uvedl rozvod, kdy ho dnes lidé berou jako zcela běžnou záležitost, nad kterou se nikdo nepozastaví. Uvolněné morálky si všimá i Lucie. V dnešní společnosti postrádá především respekt. Přijde jí, že mládež se dnes cítí velmi neohrožená a chybí jí úcta ke starším lidem. Uvádí také, společně s Moňkou, že dnes musíme být součástí stáda a k tomuto faktu nás společnost tlačí.

Účastníci výzkumu dnešní svět označili také jako matoucí. Danča, Zdeňka i Pavel si myslí, že v dnešní společnosti je spousta informací a působí na nás spousta jevů, které způsobují, že lidé se cítí zmatení a nedokáží rozeznat pravdu od lži.

4. Technologie

Většina respondentů si také všimá velkého vlivu technologií. Roman, Moňka a Lucie hodnotí, že lidé dnes víc komunikují přes sociální sítě a upadá komunikace z očí do očí. Moňka vnímá, že se musíme přizpůsobit technologii, abychom zapadli s davem. S tímto názorem se ztotožňuje také Pavel, když říká, že se v oblasti technologie musíme často přizpůsobovat. Uvádí, že lidé jsou nuceni kupovat si stále nové technologické vymoženosti, i když nechtějí. Konstatuje, že zboží je dnes především spotřební. Taktéž uvádí názor, že především pro starší jedince je velmi těžké se s novými technologiemi sžít.

I Zdeňa pociťuje všudypřítomný vliv technologie v dnešní společnosti. Má pocit, že díky digitální době jsou dnes lidé víc pod drobnohledem a že nás technologie izolují od okolního světa. Moňa přidává, že nás technologie za chvíli zcela pohltní.

5. Předávání

Roman, Moňa, Zdeňa a Pavel se domnívají, že se dnešní generace může pokusit předat tradice a zvyky, které se zatím ze společnosti nevytratily.

Roman je svědkem toho, že i dnes si děti povídají s prarodiči, avšak této komunikace je čím dál méně. Taktéž Moňa si všímá, že vliv na děti mají především babičky a dědečci a její názor je, že rodiče na děti již tolik nepůsobí.

Moňa má pocit, že se dnes předávají především zkušenosti s technologií a právě technologie mají na děti největší vliv. I Zdeňa zastává názor, že se dnes předávají především technologické záležitosti. K tomuto se přiklání také Pavel.

Zdeňa s Pavlem se taktéž domnívají, že dnešní generace mohou a měli by předat to, co předali naší generaci rodiče a prarodiče. Pavel má pocit, že naši rodiče a prarodiče mají reálný pohled na svět a vnímají dnešní svět zcela nezkresleně, na rozdíl od mladších generací.

Všichni účastníci výzkumu si myslí, že pokud nebude docházet k transgeneračnímu přenosu, společnost nebude fungovat, nebo bude fungovat velmi špatně. Účastníci výzkumu zastávají názor, že předávání zkušenosti a tradic je důležité a mělo by se v tom pokračovat.

Pavel a Lucie by jednou svým dětem chtěli předat především pravidla slušného chování, naučit je respektu ke starším lidem, naučit je vážit si maličností a předat jim základní dovednosti potřebné pro život.

Účastníci výzkumu se také domnívají, že předávání zkušeností je důležité pro stmelování společnosti a také cítí, že v životě lidí je velmi důležitá komunikace a že bez komunikace k transgeneračnímu přenosu docházet nebude.

8.8 Doporučení pro praxi

Domníváme se, že tento výzkum může posloužit spoustě sociálních pracovníků a pedagogů. Sociální pedagogové výsledky tohoto výzkumu mohou použít na pozicích sociálního pedagoga, v klubech mládeže, nízkoprahových zařízeních, či na pozici sociálního pracovníka.

Tohle téma by jistě mohlo být otevřeno na vysokých školách, mohlo by být taktéž předmětem různých seminářů či přednášek pro veřejnost.

Již od školky by děti měly být seznámeny s českými zvyky a tradicemi. Například prostřednictvím besídek, se již v malých dětech snažit probouzet lásku k naší zemi, vracet se s nimi k tradičním lidovým tancům a písničkám a zajisté také vést děti k úctě ke starším lidem.

V tomto by se samozřejmě mělo pokračovat i na základních školách. Zaměřit se v dostatečném měřítku na naši historii, diskutovat s dětmi, vést je k touze po poznání a komunikaci.

Školní družiny se mohou zabývat výtvarnými a hudebními aktivitami s dětmi, vracejícími se ke starým kořenům, orientovat se na činnosti, při kterých budou děti přemýšlet o svém vztahu s rodiči a prarodiči. Taktéž školská zařízení mohou zvát rodiče a prarodiče na akce škol takto zaměřené a snažit se je dostatečně propagovat. Na druhém stupni pořádat nejrůznější projekty, či podnikat výlety za poznáním historie, folklóru a podobně.

Rodiče a budoucí rodiče, by mohli být v poradnách učeni a vedeni tomu, jak působit na své dítě, jak mu jít příkladem, jak s ním efektivně trávit čas. Rodiče by měli mít zájem o to, mít se svými dětmi spoustu zážitků, komunikovat se svými dětmi, učit je nejrůznějším dovednostem a do rodinných výletů zapojovat, pokud je to možné, i prarodiče.

Organizace zaměřené na rodiny, by zajisté mohly pořádat přednášky, programy, či workshopy, kde se mohou zapojit všechny věkové kategorie – od dětí, přes dospělé, až po seniory, aby jedinci zjistili, jaký má každá z jednotlivých generací pohled na svět, co je pro jejich generaci specifické a předat si tak navzájem své vědomosti a poznatky, aby navzájem pochopili své odlišnosti a naopak také našli společná témata. Jednoduše, aby došlo ke kontaktu různorodých věkových skupin, jednotlivé generace se sobě nevzdalovaly a nevznikala mezi nimi propast, které by vedla k nepochopení se navzájem.

V nízkoprahových zařízeních prezentovat dětem a mladistvým, jak se dá efektivně trávit volný čas a že existuje i jiná náplň volného času, než jsou technologie. Mladým dospělým se snažit ukázat, že se nemusí bát založit rodinu. Dospívajícím dívkám předat informace, týkající se péče o děti, chlapce vést k rukodělným činnostem.

Organizace mohou zajisté mladým a budoucím rodinám poskytovat finanční poradenství. Vést mladé k tomu, aby se naučili efektivně hospodařit s penězi a dokázali se tak po finanční stránce postarat o sebe i další členy domácnosti. S finanční gramotností je samozřejmě ne-nejefektivnější začít již v dětském věku, aby se později jedinci nedostali do dluhů a existenčních obtíží.

Hodnotíme taktéž jako důležité, zaměřit se na společnost jako takovou. Snažit se ve společnosti prosadit takové politické změny, aby lidé nepociťovali ve svém každodenním životě zmatenost a byly vytvořeny vhodné podmínky pro to, aby mladí lidé měli touhu založit si vlastní rodinu.

Základ vidíme samozřejmě především v rodině samotné. Rodiče by měli být schopni vytvořit si s dítětem takový vztah, že samo s nimi bude chtít trávit svůj čas a učit se od nich dovednosti potřebné pro život. Jedinci by měli být od útlého věku motivováni k tomu mít děti a disponovat touhu ve svých dětech po sobě něco zanechat.

8.9 Diskuze

Co se tohoto tématu týče, příliš mnoho autorů se mu nevěnuje, pokud se tedy budeme zaměřovat na transgenerační přenos v souvislosti s „tekutou“ společností, tak jak je tomu v naší práci.

Transgenerační přenos se například objevuje v několika knihách, ve spojitosti s předáváním traumatu napříč generacemi, tedy především psychologicky orientovaných.

Jednou takovou publikací, je Úvod do transgenerační psychologie rodiny od autorky Tóthové (2011), která se v ní věnuje transgeneračnímu přenosu násilí v rodině a snaží se navrhnout nový směr transgenerační psychologie. Kniha má však s naší prací podobného pouze velmi málo.

Zhruba před rokem, pak vyšla kniha Tajemství předků: Transgenerační přenos jako výzva a šance od Petera Teuschela (2017). I tato kniha se věnuje transgeneračnímu přenosu z hlediska psychologického. V knize se autor zabývá tématy rodinného tabu, zdroji, vztahy k riziku, vazbami nebo přivlastňováním a vylučováním některých členů rodiny apod. Je zde zároveň osvětleno, jak pracovat s transgeneračním přenosem z hlediska psychoterapie i vlastního života.

Oblastí transgeneračního přenosu, se ve svých pracích zaobíralo několik studentů vysokých škol. Například Cekotová (2009) se zabývala prací s názvem: Transgenerační přenos stylů výchovy.

Tento výzkum se však našemu podobá pouze minimálně a to kapitolou věnující se transgeneračnímu přenosu. I ta je však zaměřená na jinou oblast – konkrétně transgenerační přenos výchovy. Podobně jsou na tom také Bakalíková (2010) a Učňová (2013).

Prací, zaměřených jistým způsobem na transgenerační přenos výchovy, se dá najít však daleko víc. Nehodnotíme ovšem jako podstatné, je zde všechny uvádět. Většina z nich je navíc orientována kvantitativně.

Zmínit zde můžeme také práci Dvořáčkové (2012) s tématem: Mezigenerační přenos religiozity v moderních západních společnostech. Práce se zabývá přenosem z generace na generaci, avšak s naší prací má společného taktéž velmi málo. Předmětem jejího zájmu, je přenos náboženství a autorka se tak zaměřuje na zcela jiné aspekty, než my.

Jisté podobnosti s naší prací můžeme najít u Jankové (2008), která se zabývala Transgeneračním přenosem prvků české lidové kultury mezi krajaney v zahraničí. Autorku zajímal důvod zachovávání původních kulturních zvyků a také způsob, jakým mezi sebou krajané předávají tradiční zvyklosti. V tomto výzkumu bylo zjištěno, že k českým tradicím vedou jednotlivce především jejich rodiče a prarodiče. Autorka také zjistila, že existuje značný rozdíl mezi tím, co jim předávali jejich rodiče a tím, co se oni snaží předat svým dětem. Výzkum byl opět orientován kvantitativně.

Za to práce Urbánkové (2011) nesoucí téma: Dodržování a význam tradic v současné české společnosti se našemu výzkumu podobá již o něco víc. Cílem práce, bylo dle autorky zjistit, jak rozdílně vnímají generace význam a dodržování tradic. Autorka vnímá jako důležité, aby docházelo k přenosu kulturního dědictví a hodnot napříč generacemi. Ve výzkumu bylo například zjištěno, že jak studenti vysokých škol, tak i senioři zaujímají negativní postoj k tradicím, které k nám přichází z ciziny. Výzkumná část této práce byla realizována za pomoci dotazníkového šetření.

Jako poslední zmíníme publikaci Sociální práce: Aktuální otázky, od autorky Elichové Markéty (2017), kde se v 2.kapitole s názvem: Mizérie sociální práce, můžeme setkat s podobnými informacemi, které podáváme v naší práci my – přesněji v praktické části naší práce. Autorka zmiňuje například nedůvěru v mezilidské vztahy a odklonění se od tradičních pojmů jako je: rodina, vlastenectví, vytrvalost, či pracovitost. Také se věnovala technologiím, o kterých píše, že v počátcích jsou z nich lidé velmi nadšení. Postupně však zjišťují, že se na nich stali zcela závislími. Elichová předkládá i úpadek komunikace „tváří v tvář“, nárůst chaosu, konzumu, růst bezmocnosti a všudypřítomné změny. V textu pracuje taktéž

se stejnými autory, se kterými se setkáváme v naší práci a to konkrétně například Z.Bauman, U.Beck apod. Hlavním tématem knihy, je však sociální práce – konkrétně podrobný vhled na její současnou situaci v České republice.

ZÁVĚR

Domníváme se, že naše práce může vést mladé dospělé, ale i ostatní jedince, k sebereflexi svého jednání a přemýšlení o budoucnosti. Lidé by zajisté měli uvažovat o tom, co se stane, když generace nebudou předávat to, co předávali generace předešlé a ani nebudou vytvářet nic „nového“ a toto se snažit změnit.

Bezpochyby je nutné, aby začal nejprve každý sám u sebe. Mladí dospělí a další nastávající generace, by měli mít zájem o to, aby zde po sobě něco zanechali a aby i ostatní generace mohly čerpat z toho, z čeho jsme čerpali díky našim předkům my. Nepostradatelná je tedy změna myšlení, kterou samozřejmě nelze uskutečnit ze dne na den, avšak zajisté je možné, malými krůčky společnost pozvolna měnit.

Domníváme se, že bez transgeneračního přenosu, by život dalších jedinců byl problematický, náročný a především by mohlo být zapomenuto na historii, která je důležitá pro utváření dalšího chodu společnosti. Tento názor zaujímají také účastníci výzkumu, jak lze shledat z jejich výpovědí.

Cíl této práce spočíval ve zjištění, jaké názory zaujímají mladí dospělí k možnostem transgeneračního přenosu v současnosti. Z výzkumu vyplynulo několik hlavních oblastí a bodů, které se účastníkům výzkumu s tímto tématem pojí.

Je patrné, že si mladí dospělí uvědomují velký vliv technologií a fakt, že působí na všechny oblasti života. Taktéž, že technologie ovlivňují život již velmi malým dětem a je téměř nemožné se jim vyvarovat. Ve spojení s těmito vymoženostmi, se pojí úpadek osobní komunikace a velmi jednotvárné trávení volného času.

Z výsledků výzkumu dále vyplynulo, že na podobu dnešní společnosti má velký vliv politika. Účastníci výzkumu nejsou příliš spokojeni s politickou situací u nás, ani ve světě. Dle jejich mínění na nás až příliš působí Evropská Unie, které se musíme podřizovat.

Potýkat se musíme také s úpadkem morálky. Mladí dospělí zastávají názor, že mladší generace se dnes cítí neohrožené, zmizela úcta ke starším lidem a užívání návykových látek ne mladistvými, je společností dobře tolerováno.

Účastníci výzkumu hodnotí jako důležité, aby se předávaly zvyky a tradice a hodnotí je jako významný faktor, dopomáhající k stmelování společnosti a vzájemné komunikaci mezi lidmi.

Z výzkumu bylo zjištěno, že mladí dospělí se obávají, že dnešní generace může předat „pouze“ zkušenosti s technologií, či tradice a informace, které jim předali jejich rodiče, či prarodiče. Transgenerační přenos hodnotí jako důležitý a zastávají názor, že pokud se nebudou předávat tradice, zkušenosti a generace, na svět a každého jednotlivce to bude mít negativní dopad.

Chtěli bychom tedy motivovat mladé dospělé, aby se snažili svým dětem a mladší generaci předat informace, vědomosti, tradice, zvyky, hodnoty a zkrátka vše, co hodnotí jako podstatné, aby společnost fungovala alespoň tak, jako doposud.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARMSTRONG, Michael a Stephen TAYLOR. *Řízení lidských zdrojů: moderní pojetí a postupy : 13. vydání*. Praha: Grada Publishing, 2015, 920 s. ISBN 978-80-247-5258-7.
- [2] BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá láska: o křehkosti lidských pout*. Praha: Academia, 2013, 155 s. XXI. století. ISBN 978-80-200-2270-7.
- [3] BAUMAN, Zygmunt. *Tekuté časy: život ve věku nejistoty*. Praha: Academia, 2008, 109 s. XXI. století. ISBN 978-80-200-1656-0.
- [4] BAUMAN, Z.: *Tekutá Modernita*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. 344s. ISBN: 80-2040966-1.
- [5] BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002a, 165 s. Post. ISBN 80-86429-11-3.
- [6] BAUMAN, Zygmunt a David LYON. *Tekutý dohled*. Olomouc: Broken Books, 2013, 150 s. ISBN 978-80-905309-1-1.
- [7] BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 214 s. ISBN 80-85959-46-1.
- [8] BERNE, Eric. *Co řeknete až pozdravíte*. NLN – Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 452 s. ISBN 80-7106-231-6
- [9] BLATNÝ, Marek. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016, 290 s. ISBN 978-80-246-3462-3.
- [10] BLINKA, Lukáš. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě : diagnostika závislosti na internetu : prevence a léčba*. Praha: ve spolupráci s Masarykovou univerzitou vydala Grada Publishing, 2015. Psyché. ISBN 978-80-210-7975-5.
- [11] BUŽGOVÁ, Radka a Ilona PLEVOVÁ. *Ošetřovatelství I*. Praha: Grada, 2011, 285 s. Sestra. ISBN 978-80-247-3557-3.
- [12] ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010, 325 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2742-4.
- [13] DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost – Příručka pro uživatele*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2006. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

- [14] DYTRT, Petr. *Modernita v otaznících: tekutá modernita v textech Jeana Rouauda a Françoise Bona*. Brno: Host, 2013, 175 s. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta. ISBN 978-80-7491-058-6.
- [15] ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017, 262 s. ISBN 978-80-271-0080-4.
- [16] FAIMBERG, Haydée. *Narcistický rodič a střet generací*. Praha. Psychoanalytické nakladatelství, 2001, 130 s. ISBN 80-86123-17-0.
- [17] GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 8085605287.
- [18] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4
- [19] GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 200 s. Post. ISBN 80-86429-15-6.
- [20] GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013, 245 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4368-4.
- [21] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
- [22] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [23] HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Jiří Budka, 1993, 297 s. Slovník. ISBN 80-901549-0-5.
- [24] HELLINGER, Bert. *Rodinné konstelace: imperativy lásky*. Praha: Triton, 2007, 388 s. Psyché. ISBN 978-80-7254-848-4.
- [25] HELLINGER, Bert a Gabriele TEN HÖVEL. *Rodinné konstelace: objevná síla*. V Praze: Triton, 2004, 143 s. ISBN 80-7254-512-4.
- [26] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 437 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- [27] HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008, 277 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1593-3.

- [28] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 254 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.
- [29] JAKABČIC, Ivan. *Základy vývinové psychologie*. Bratislava: Iris, 2002, 83 s. ISBN 80-89018-34-3.
- [30] JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012, 258 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- [31] JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, 544 s. Psyché. ISBN 978-80-247-5447-5.
- [32] KELLER, Jan. *Teorie modernizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 194 s. Studie. ISBN 978-80-86429-66-3.
- [33] KEŘKOVSKÝ, Miloslav. *Moderní přístupy k řízení výroby*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xiii, 137 s. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-119-2.
- [34] KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [35] KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011-, 3 sv. ISBN 978-80-247-3875-8.
- [36] KOZEL, Roman, Lenka MYNÁŘOVÁ a Hana SVOBODOVÁ. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada, 2011, 304 s. Expert. ISBN 978-80-247-3527-6.
- [37] KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010, 272 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-2456-0.
- [38] KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetrovatelství pro praxi*. Praha: Grada, 2013, 160 s. Sestra. ISBN 978-80-247-4413-1.
- [39] KUTNOHORSKÁ, Jana. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada, 2009, 175 s. Sestra. ISBN 978-80-247-2713-4.
- [40] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- [41] LIPOVETSKY, Gilles a Sébastien CHARLES. *Hypermoderní doba: od požitku k úzkosti*. Praha: Prostor, 2013, 144 s. Střed. ISBN 978-80-7260-283-4.

- [42] LIPOVETSKY, Gilles. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. V českém jazyce vyd. 4. Praha: Prostor, 2008, 357 s. Střed. ISBN 978-80-7260-190-5.
- [43] MARTUCCELLI, Danilo. *Sociologie modernity: itinerář 20. století*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 494 s. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-145-1.
- [44] MAŘÍKOVÁ, Hana. *Velký sociologický slovník: P-Z*. Díl 2. Praha: Karolinum, 1996, s.749-1627. ISBN 8071843113.
- [45] MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 3. Praha: Portál, 1996, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-494-X.
- [46] MORAVEC, Václav. *Média v tekutých časech: konvergence audiovizuálních médií v ČR*. Praha: Academia, 2016, 188 s. Společnost. ISBN 978-80-200-2572-2.
- [47] OSVALDOVÁ, Barbora a Radim KOPÁČ. *Co je bulvár, co je bulvarizace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, 142 s. ISBN 978-80-246-3229-2.
- [48] PACOVSKÝ, Petr. *Člověk a čas: time management IV. generace*. Praha: Grada, 2006, 259 s. Cesty k osobní prosperitě. ISBN 80-247-1701-8.
- [49] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [50] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010, 224 s. Psychologie. ISBN 978-80-7367-709-1.
- [51] REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3006-6.
- [52] ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010, 208 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3133-9.
- [53] ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2004, 390 s. ISBN 8071788295.
- [54] ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 2017-04-11]. ISBN 978-80-210-6382-2. Dostupné z: <http://www.opvk.fss.muni.cz/ikapsy/uploads/Kvalitativni-analyza-textu.pdf>

- [55] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012, 225 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3850-5.
- [56] SMITH, Jonathan A., Paul FLOWERS a Michael LARKIN. *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. Los Angeles: Sage, 2009, 225 s. ISBN 978-1-4129-0833-7.
- [57] STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 212 s. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.
- [58] ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. V Praze: Karolinum, 2010, 383 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1789-3.
- [59] ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. III, (Diagnózy soudobých společností). Praha: Karolinum, 2008, 382 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1486-1.
- [60] ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie I: (teoretické koncepce a jejich autoři)*. Praha: Karolinum, 2007, 334 s. Učební texty univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1275-1.
- [61] ŠUBRT, Jiří. *Čas a společnost: k otázce temporalizované sociologie*. Praha: ISV, 2003, 158 s. Sociologie. ISBN 80-86642-06-2.
- [62] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [63] THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
- [64] TOMEŠ, Josef a Jaroslav KREJČÍ. *Naše nynější modernita: (diskuse o dějinné perspektivě modernity v pojetí Jaroslava Krejčího)*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008, 68 s. ISBN 978-80-86429-82-3.
- [65] TÓTHOVÁ, Jana. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Praha: Portál, 2011, 250 s. ISBN 978-80-7367-856-2.
- [66] TRAPKOVÁ, Ludmila a Vladislav CHVÁLA. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004, 227 s. ISBN 80-7178-889-9.

- [67] URBAN, Lukáš. *Sociologie trochu jinak. 2.*, rozš. vyd. Praha: Grada, 2011, 271 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-3562-7.
- [68] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- [69] VALÍŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele. 2.*, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011, 456 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3357-9.
- [70] WALKER, Ian a Nigel HOLT. *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada, 2013, 218 s. Z pohledu psychologie. ISBN 978-80-247-3920-5.
- [71] ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. Praha: Grada, 2011, 278 s. Sestra. ISBN 978-80-247-4062-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IPA Interpretativní fenomenologická analýza

Apod. A podobně

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1 Ukázka práce s textem</i>	63
<i>Obrázek 2 Ukázka třídění rodičích se témat</i>	65

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 Abecední seznam témat - ukázka</i>	<i>64</i>
<i>Tabulka 2 Předávání – „rodící“ se témata</i>	<i>65</i>
<i>Tabulka 3 Společnost – „rodící“ se témata</i>	<i>66</i>
<i>Tabulka 4 Zvyky – „rodící“ se témata</i>	<i>66</i>
<i>Tabulka 5 Zdeňka – Seznam témat s podtématy</i>	<i>70</i>
<i>Tabulka 6 Lucie – Seznam témat s podtématy</i>	<i>75</i>
<i>Tabulka 7 Roman – Seznam témat s podtématy</i>	<i>81</i>
<i>Tabulka 8 Danča – Seznam témat s podtématy</i>	<i>86</i>
<i>Tabulka 9 Moňa – Seznam témat s podtématy</i>	<i>92</i>
<i>Tabulka 10 Pavel – Seznam témat s podtématy</i>	<i>97</i>

SEZNAM PŘÍLOH

CD s přepisem rozhovorů